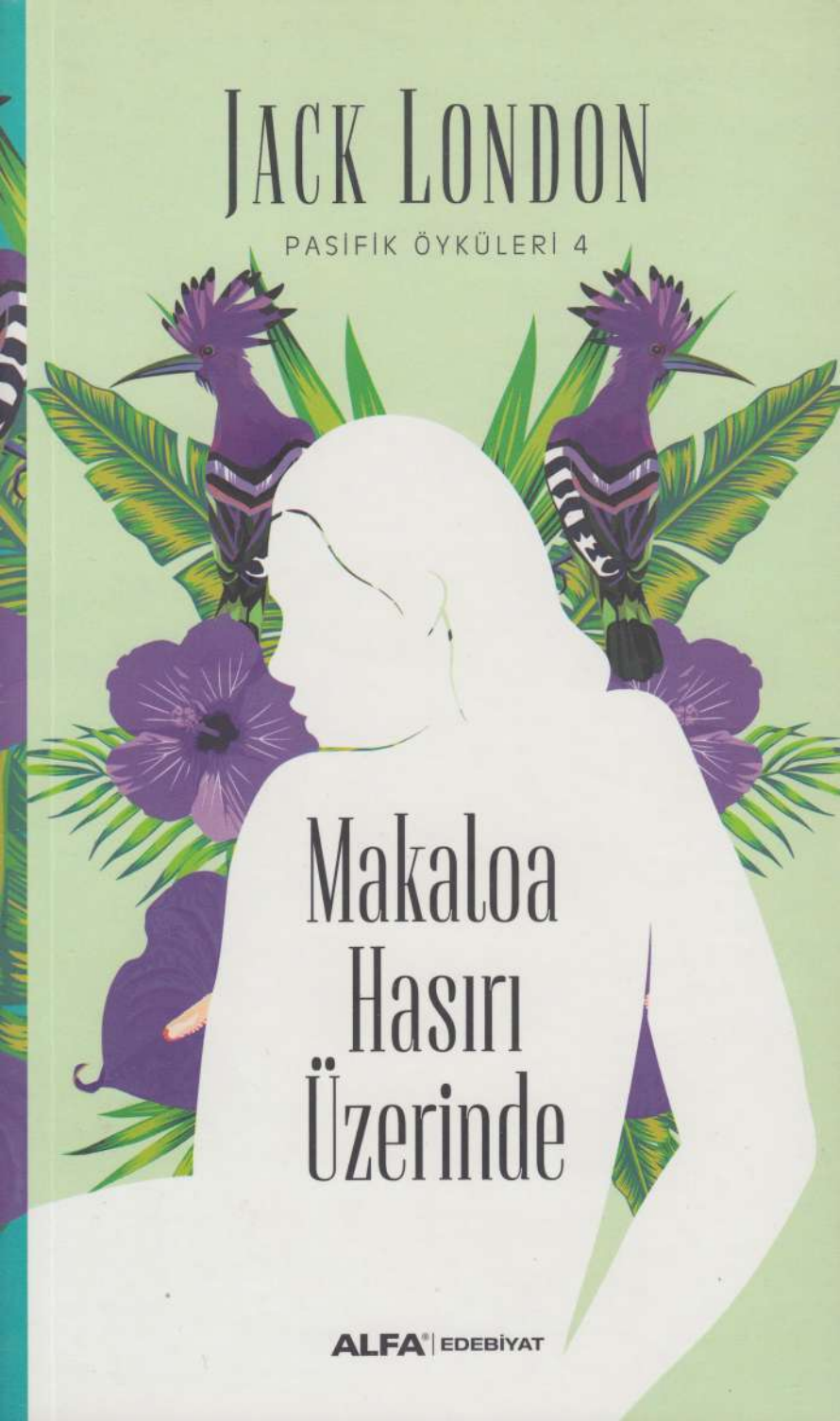
JACK LONDON

PASİFİK ÖYKÜLERİ 4

Makaloa Hasırı Üzerinde

ALFA | EDEBİYAT

JACK LONDON (1876-1916)

San Fransisco doğumlu ABD'li gazeteci ve roman yazarı. İnsan ve insanın doğayla olan mücadelesini tüm gerçekliğiyle anlattığı romanlarıyla ün saldı. Küçük yaşlarda çalışmaya başladı, şehir kütüphanesinde okuduğu kitaplarla kendi kendini eğitti. Okuduğu serüven romanlarından farksız, macerelarla dolu bir hayat sürdü. İstridye korsanlığı yaptı, türlü işlere girip çıktı, serserilik yaptı, hapis yattı, sosyalizmin aktif bir destekleyicisi olmasına rağmen ırklar hakkında tartışmalı görüşler besledi. 1897'de Klondike'a altın aramaya gidenlere katıldı ve *Vahşetin Çağrısı*, *Beyaz Diş* gibi en tanınmış kitaplarını buradaki deneyimlerinden yararlanarak yazdı. Yazdıklarından yüksek gelir elde eden ilk yazarlardan biriydi. İki kez evlendi ve 1916'da çiftliğinde öldü. Morfin kullandığı için pek çok kaynakta intihar ettiği söylense de ölüm raporunda üremiden öldüğü yazar. Önemli romanları şunlardır: *Vahşetin Çağrısı* (1903), *Deniz Kurdu* (1904), *Beyaz Diş* (1906), *Demir Ökçe* (1908), *Martin Eden* (1908), *John Barleycorn* (1913).

MEHMET MORALI

1956'da İstanbul'da doğdu. Saint Joseph Lisesini ve Boğaziçi Üniversitesi, Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümünü bitirdi. 1996'dan bu yana İngilizce ve Fransızcadan çeviri yapıyor. Önemli çevirilerinden bazıları: David Harvey, *Sosyal Adalet ve Şehir* (2006, Metis); Mark Mazower, *Karanlık Kıta: Avrupa'nın 20. Yüzyılı* (2003, 2008); Olivier Roy, *Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi* (2009, Metis); Sevtap Demirci, *Belgelerle Lozan: Taktik–Stratejik–Diplomatik Mücadele*, 1922–1923 (2011, Alfa); Nadia El Cheikh, *Arapların Gözüyle Bizans* (2012, Alfa); M. Naim Turfan, *Jön Türklerin Yükselişi* (2013, Alfa); Susan Wise Bauer, *Antik Dünya* (2013, Alfa), Susan Wise Bauer, *Ortaçağ Dünyası* (2014, Alfa), Susan Wise Bauer, *Rönesans Dünyası* (2014, Alfa).

On the Makaloa Mat: Makaloa Hasırı Üzerinde
© 2015, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kitabın Türkçe yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Çeviren Mehmet Moralı
Kitap Editörü Tülin Er
Kapak Tasarımı Adnan Elmasoğlu
Sayfa Tasarımı Zuhal Turan

ISBN 978-605-171-153-9
1. Basım: Eylül 2015

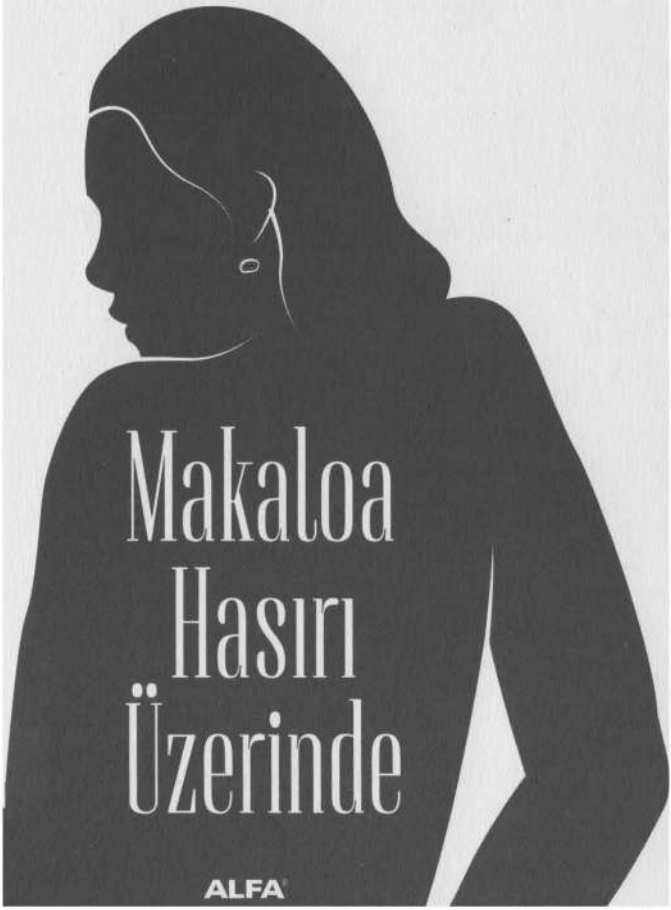
Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul
Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29
Sertifika no: 12088

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34410 Fatih-İstanbul
Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00
www.alfakitap.com - info@alfakitap.com
Sertifika No: 10905

JACK LONDON

PASİFİK ÖYKÜLERİ 4

Çevirmen Mehmet Moralı

Makaloa Hasırı Üzerinde

ALFA

İçindekiler

Makaloa Hasırı Üzerinde, 7
İncik Kemikleri, 41
Kahekili'nin Kemikleri, 75
Kanaka Dalgası, 107
Ah Kim'in Gözyaşları, 147
Su Bebeği, 169
Alice Ruhunu Açtığında, 185

Makaloa Hasırı Üzerinde

Sıcak iklim ırkları kadınlarının çoğunun aksine, Hawaii'dekiler güzel ve soylu yaşlanırlar. Hau ağacının altında oturan ve makyaj yapmaya ya da zamanın hasarlarını ustaca maskelemeye kalkışmamış olan kadın için, Hawaii dışından uzman bir jüri heyeti elli yaşın üzerinde demezdi. Ama çocuklarıyla torunları ve de kırk yıldır kocası olan Roscoe Scandwell onun altmış dört yaşında olduğunu ve gelecek haziranın yirmi ikinci günü altmış beş olacağını biliyorlardı. Ama her ne kadar dergilerini okurken gözlüklerini burnunun üzerine yerleştirip, etrafındaki çimenlikte oynayan yarım düzine çocuğa bakmak için bunları çıkarıyor olsa da yaşını göstermiyordu.

Bu soylu bir durumdu – bir ev boyutlarındaki, gölgesi bir evin sağladığı konforu sağladığından altında sanki bir evdeymişçesine rahatlıkla oturduğu kadim hau ağacı kadar soylu; içerilere doğru, aynı vakar, soyluluk ve pahalılığa sahip bungalova kadar uzanan,

metresi altı yüz dolarlık lüks yeşil çimenlik kadar soylu. Deniz tarafında, otuz metreye yükselen hindistancevizi ağaçlarının arasından okyanus görünüyordu; resifin ötesinde, ufukta laciverte ulaşan bir koyu mavi, resifin içindeyse yeşim ve zümrüdün ipeksi tonlarında.

Bunların hepsi, Martha Scandwell'e ait yarım düzine evden yalnızca birini oluşturuyordu. Birkaç mil ötede, Honolulu'daki Nuuanu yolu üzerinde, birinci ve ikinci "şelaleler" arasındaki şehir evi bir saraydır. Birçok misafiri, Tantalus'daki dağ evinin ve büyük Hawaii adasındaki volkan evinin; *mauka* (dağ) evinin ve *makai* (deniz kıyısı) evinin konfor ve keyfini yaşamıştır. Ama bu Waikiki evi güzellik, vakar ve çekilip çevrilmesindeki pahalılıkla diğerlerinden aşağı değildir. İki Japon bahçıvan japongüllerini budarken, bir üçüncü de yakında esrarengiz gecelik tomurcuklarını açacak olan uzun akşamsefası çitini uzman elleriyle düzeltiyordu. Kusursuz giysili bir Japon ev hizmetçisi çay takımlarını getirirken, ırkına mahsus kelebek zarafetiyle başka bir Japon hizmetçi, hanımefendisine hizmet etmeye koşuyordu. Bir diğer Japon hizmetçi de kolunda bir tomar Türk işi havlu, çimenliğin sağında, mayolarını giymiş olan çocukların çıkmaya başladıkları banyolara doğru ilerliyordu. Onların arkasında, deniz kenarındaki palmiyelerin altında, kendi pek güzel beyaz yerel *yee-shon*'ları ve çizgili pantolonları içinde siyah örgülü saçları arkalarından sarkan iki Çinli çocuk bakıcısı, arabalarının içindeki bebeklere bakıyordu.

Tüm bunlar -hizmetçiler, bakıcılar ve torunlar- hepsi de Martha Scandwell'indi. Torunlarının ten rengi de

öyle – Hawaii güneşine maruz kalmakla hiçbir hataya yer vermeyecek şekilde oluşan, başkasıyla karıştırılması mümkün olmayan o Hawaii rengi. Sekizde bir ve on altıda bir Hawaiiliydiler ve bu da bu teni sekizde yedi ya da on altıda on beş beyaz kanın oluşturduğunu ama Polinezya'nın eser miktardaki altın esmer rengini bastıramadığı anlamına gelir. Ama gene de ancak eğitimli bir göz yaramaz çocukların safkan beyaz olmadıklarını görebilir. Büyük babaları olan Roscoe Scandwell safkan beyazdı; Martha dörtte üç beyazdı; onların birçok oğlu ve kızı da sekizde yedi beyaz; torunlar da on altıda on beş beyaz oluyordu, ya da sekizde yedi baba ya da annelerinin gene sekizde yedilerle evlenmeleri durumunda, on altıda on dört ya da sekizde yedi beyaz oluyorlardı. Her iki tarafta da soy sağlamdı. Roscoe New Englandlı püriten soydan geliyordu; Martha da aynı şekilde, bin yıl önceden, yazı ortaya çıkmadan öncesinden kalma *mele** şarkılarında soylarından söz edilen Hawaii kraliyet soyundan geliyordu.

Uzaklarda bir makine durdu ve en fazla altmış yaşında gösteren, çimenlerin üzerinde en fazla kırk yaşındaki kadınların hafif yürüyüşüyle seke seke gelen ama gerçekte altmış sekiz yaşında olan bir kadını bıraktı. Martha oturduğu yerden kalktı ve onu o kalpten Hawaii usulüyle, kol kola, dudak dudağa, yüzler dokunaklı ve bedenler de bir o kadar dokunaklı, duyguların yakınlığı ve samimi aşırılığıyla karşıladı. Karşılıklı "Hemşire Bella" ve "Hemşire Martha" dendi, buna amcalar, teyzeler ve biraderler hakkında

* Mele: Hawaii dilinde geleneksel şarkı, şiir ya da ilahilere verilen ad. –çn.

neredeyse anlaşılmaz sorgulamalar eşlik etti ve nihayet karşılaşma merasimi sona erince, gözleri sevginin içtenliğiyle nemlenmiş halde, çay fincanlarının üzerinden birbirlerine bakarak yerlerine oturdular. Görünüşte, yıllardır ne karşılaşmış ne de birbirlerine sarılabilmiş gibiydiler. Aslında, ayrılıkları yalnızca iki ay sürmüştü. Biri altmış dört, diğeri altmış sekizdi. Ama asıl gerçek, her ikisinde de bulunan, varlıklarının dörtte birini oluşturan, güneş sıcağı, aşk sıcağı Hawaii kalbinde yatıyordu.

Çocuklar Bella Teyzenin etrafına üşüştüler ve cömertçe sarılıp öpüldükten sonra, bakıcılarının eşliğinde yüzmek için plaja doğru uzaklaştılar.

"Birkaç günlüğüne plaja gidilmez sanıyordum – ticaret rüzgârlarının esmesi durdu," diye açıkladı Martha.

"Zaten iki haftadır buradasın," Bella sevgiyle kız kardeşine gülümsedi. "Birader Edward söyledi. Gemiden inerken beni karşıladı ve ilk olarak Louise ve Dorothy'yle ilk torununa götürmekte ısrar etti. Bu konuda çılgına dönmüş durumda."

"Aman Tanrım!" dedi Martha. "İki hafta ha! Bu kadar çok olduğunu fark etmemişim."

"Annie nerede? – Ya Margaret?" diye sordu Bella.

Martha o öğleden sonra çocuklarını ona bırakan anaç ve inatçı kızları için hacimli ve affedici sevgisini gösterir biçimde hacimli omuzlarını silkti.

"Margaret, Açık Hava Çemberinin bir toplantısında; Kalakaua Caddesinin her iki yanına ağaç ve japongülü dikmeyi planlıyorlar," dedi. "Annie de Britanya Kızıl Haçı için yetmiş beş dolar toplama uğ-

runa seksen dolarlık lastik eskitiyor. Bugün onların bağış toplama günü, biliyorsun."

"Roscoe çok gurur duyuyor olmalı," dedi Bella ve kız kardeşinin gözlerinde beliren parlak gurur ışıltısını gözledi. "San Francisco'da Ho-o-la-a'nın ilk kâr payının haberini aldım. Zavallı Abbie'nin çocukları için yetmiş beş sentten bin dolar yatırdığımı ve on dolara çıktığında satacağımı söylediğimi anımsıyor musun?"

"Herkes de sana ve hisse satın alan diğerlerine gülmüştü," diye başıyla onayladı Martha. "Ama Roscoe biliyordu. Bugün yirmi dörtten satılıyor."

"Benimkileri gemide telsiz aracılığıyla düz yirmiden sattım," diye sürdürdü Bella. "Şimdi de Abbie çılgınca hazırlanıyor. May ve Tootsie'yle Paris'e gidecek."

"Ya Carl?" diye sordu Martha.

"Ah, o da Yale'i bitirecek..."

"Zaten bitirecekti, *biliyorsun* değil mi?" diye yüklendi Martha, sevimli bir tarzda yirminci yüzyıl ağzına dönerken.

Bella okul arkadaşının oğlunun eğitim masraflarını karşılama suçunu kabul etti ve kayıtsızca ekledi:

"Ne olursa olsun, bunu Ho-o-la-a'nın karşılaması güzel bir şey. Bir şekilde, bunu yapan Roscoe, biliyor musun; çünkü bu yatırıma girdiğimde onun yargısına güvendim." Yavaşça etrafına bakındı ve gözleri yalnızca etraflarında bulunanların güzellik ve konforunu değil, onların temsil ettiği ve adaların her yanındaki benzeri vahalara yayılmış güzellik ve konforun ihtişamını da gördü. Keyifle iç çekti ve dedi ki: "Hepimizin kocaları onlara getirdiklerimizle iyi şeyler yaptılar."

"Mutlulukla..." diye onayladı Martha, sonra kuşkulu bir keskinlikle lafını kesiverdi.

"Mutlulukla, hepimiz, Hemşire Bella dışında," diye affedici bir ifadeyle Bella onun düşüncelerini tamamladı.

"Bu evlilik, çok kötüydü," diye mırıldandı, yumuşak ve anlayışlı bir ifadeyle Martha. "Çok gençtin. Robert Amca seni bu işe sokmamalıydı."

"Yalnızca on dokuzumdaydım," diye başıyla onayladı Bella. "Ama bu George Castner'ın kabahati değildi. Ama onun mezarından bana neler yaptığına bak. Robert Amca akıllıydı. George'un çok ileriyi düşündüğünü ve gördüğünü, bunun için enerjiye ve istikrara sahip olduğunu biliyordu. O zaman bile; ve bu elli yıl önceydi, o zamanlar kimsenin değer vermediği Nahala su imtiyazının değerini görmüştü. Herkes onun sığır çiftliğini almaya çalıştığını sanıyordu, hâlbuki o suyun geleceği için çabalıyordu – ve ne kadar başarılı olduğunu da biliyorsun. Gelirimi düşününce bazen utanç duyuyorum. Hayır, başka ne olmuş olursa olsun, evliliğimizin mutsuzluğundan George sorumlu değil. Onunla mutlu bir şekilde yaşayabilirdim, biliyor musun, hatta eğer yaşasaydı, bugüne kadar." Yavaşça başını salladı. "Hayır, onun suçu değildi. Hiç kimsenin değildi. Benim bile. Eğer biri suçluysa..." Gülümseyişinin hasretli sıcaklığı, söyleyeceklerinin acılığını almıştı. "Eğer biri suçluysa, o da John Amcadır."

"John Amca!" diye ani bir şaşkınlıkla haykırdı Martha. "Eğer biri olacaksa, Robert Amca derdim ben. Ama John Amca!"

Bella hafif bir olumsallıkla gülümsedi.

"Ama George Castner'la evlenmeni sağlayan Robert Amcaydı," diye diretti kız kardeşi.

"Bu doğru," diye onaylayarak başını eğdi Bella. "Ama bu bir koca meselesi değil, at meselesiydi. John Amcadan bir at ödünç almak istiyordum ve John Amca da evet dedi. İşte böyle oldu."

Yüklü ve esrarlı bir sessizlik çöktü, çocukların sesleriyle Asyalı hizmetçilerin yumuşak itirazları sahilden doğru yaklaşırken, Martha Scandwell ani bir cesaretlenmeyle kendisini heyecanlı ve huzursuz hissetti.

"Uzaklaşın çocuklar, büyükanneyle Bella Teyzenin konuşacakları var."

Çocukların cırtlak, tatlı tiz sesleri uzaklaşırken, Martha kız kardeşinin yüzünde yarım yüzyıllık gizli acının çizgilerinin hüznünü dikkatle inceledi. Yaklaşık elli yıldır, bu çizgileri seyretmişti. İçindeki Hawaiilinin eriten yumuşaklığını, yarım yüzyıllık sessizliği kırmak için kullandı.

"Bella," dedi. "Hiç bilmedik. Hiç konuşmadık. Ama merak ettik, evet, sık sık..."

"Hiç sormadınız," diye minnetle mırıldandı Bella.

"Ama şimdi nihayet soruyorum. Bu bizim günbatımımız. Dinle onları! Bazen onların torunlar, *benim* torunlarım olduğunu düşünmek beni dehşete düşürüyor – *ben*, sanırsın ki daha dünkü, bir ata binmiş, dalgalarda yüzmüş, sular çekildiğinde *opihi* toplamış ya da bir düzine âşığına gülücükler atmış en havai, serbest, tasasız genç kız. Burada, günbatımımızda, benim senin sevgili kız kardeşin olduğum, senin de benimki olduğun dışında her şeyi unutalım."

Her ikisinin de gözleri buğulu ve yaşlıydı. Bella bariz bir şekilde titriyordu.

"George Castner olduğunu sanıyorduk," diye devam etti Martha; "ve ayrıntıları da tahmin edebiliyorduk. Soğuk bir adamdı. Sen sıcak bir Hawaiiliydin. O acımasız olmalı. Birader Walcott hep seni dövmüş olduğu konusunda ısrar etti..."

"Hayır! Hayır!" diye kesti Bella. "George Castner hiçbir zaman kaba bir hayvan olmadı. Sık sık onun böyle olmasını arzulamıştım. Bana hiç elini sürmedi. Bana hiç elini kaldırmadı. Bana hiç sesini yükseltmedi. Hiç – ah, inanabiliyor musun? Lütfen inan, kardeşim, inan – ne bir yüksek ses, ne de bir ters kelime olmadı. Ama Nahala'daki onun evi, bizim o evimiz, griydi. Bütün renkleri gri ve soğuktu, serindi ama ben hep güneş rengi, toprak, kan, doğum rengiydim. Nahala'da orası çok soğuk, gri soğuğu, kocamın o soğuk grisiydi. Gri olduğunu biliyorsun, Martha. Okulda gördüğümüz o Emerson portreleri gibi gri. Güneş, hava ve at üstündeki tüm o saatler onu yakamadı. Üstelik dışı gibi içi de griydi.

"Robert Amca evliliğe karar verdiğinde ben on dokuzumdaydım. Nereden bilebilirdim? Robert Amca benimle konuştu. Hawaii'nin tüm zenginliğiyle mallarının daha şimdiden *haole*lerin (beyazların) eline geçmeye başladığına dikkat çekti. Hawaiili şefler mallarının parmaklarının arasından kayıp gittiğini görüyorlardı. Haolelerle evlenen Hawaiili kadın şeflerin mallarıysa, haole kocalarının yönetiminde, muazzam artıyordu. Büyükanne Wilton'ın yoksul *mauka* topraklarını alıp bunlara eklentiler yaparak Kilohana

Çiftliğini inşa eden ilk Büyükbaba Roger Wilton'a dikkat çekti..."

"O zamanlar bile Parker Çiftliğinden sonra arkasından ikinciydi," diye gururla sözünü kesti Martha.

"...sonra bana dedi ki babamız, eğer ölmeden önce büyükbabamız kadar uzak görüşlü olsaydı, Parker mallarının yarısı Kilohana'ya eklenmiş ve Kilohana'yı birinciliğe çıkarmış olurdu. Ayrıca sığırın, hiç ama hiçbir zaman daha ucuz olmayacağını söyledi. Hawaii'nin büyük geleceğinin şekerde olduğunu söyledi. Bu elli yıl önceydi ve zaman onun ziyadesiyle haklı olduğunu gösterdi. Genç haole, George Castner'ın uzakları, çok uzakları gördüğünü ve bizim çok kız olduğumuzu ve Kilohana topraklarının erkeklerin hakkı olduğunu ve eğer ben George'la evlenirsem geleceğimin en güçlü şekilde güvence altında olacağını söyledi.

"Yalnızca on dokuz yaşındaydım. Royal Chief Okulu'ndan yeni gelmiştim – bu kızlarımızın okumak için Birleşik Devletlere gitmesinden önceydi. Sen, Hemşire Martha, anakaraya okumaya ilk gidenlerdendin. Bense bırak evliliği, aşk ve âşıklar konusunda ne biliyordum ki? Bütün kadınlar evlenirdi. Onların hayattaki işleri buydu. Benim hayattaki işim, George Castner'la evlenmekti. Robert Amca bilgeliğiyle bunu söylemişti ve onun bilge olduğunu biliyordum. Ben de Nahala'daki gri evde kocamla yaşamaya gittim.

"Orayı anımsarsın. Ağaç yoktu, yalnızca dalgalanan otlaklar, ardında yüksek dağlar, altında deniz ve rüzgâr! Waimea ve Nahala rüzgârları, bizde her ikisi de vardı ve Kona rüzgârı da. Ama bunu pek umursamazdım, Kilohana'da umursamadığımız gibi, ya

da Mana'da umursamadıkları gibi, yeter ki Nahala o kadar gri olmasaydı ve kocam George o kadar gri olmasaydı. Yalnızdık. Nahala'yı Glenn'ler adına yönetiyordu, onlar da İskoçya'ya dönmüşlerdi. Yılda bin sekiz yüz, artı sığırlar, atlar, kovboyluk hizmeti ve çiftlik evi, aldığımız buydu..."

"O günler için bu yüksek bir ücretti," dedi Martha.

"Ama George Castner ve verdiği hizmet için, çok azdı," diye savundu Bella. "Onunla üç yıl boyunca yaşadım. Yataktan saat dört buçuktan sonra çıktığı bir tek gün olmadı. İşverenlerine bağlılığın timsaliydi. Hesaplarında son peniye kadar dürüsttü ve onlara zamanıyla enerjisinin fazlasını verdi. Belki de yaşamının o kadar gri olmasına yol açan da buydu. Aldığı bin sekiz yüzden, her yıl bin altı yüzünü bir kenara ayırıyordu. Düşün! İkimiz yılda iki yüzle yaşıyorduk. Neyse ki içkisi ya da sigarası yoktu. Aynı zamanda giysilerimiz de bundan çıkıyordu. Kendi elbiselerimi kendim diktim. Tasavvur edebilirsin. Ateşle ilgilenen kovboylar dışında, ev işini de ben yapıyordum. Yemek pişirdim, ekmek yaptım, sildim süpürdüm..."

"Sen doğduğun günden beri hizmetçilerden başka şey görmemiştin!" diye acıdı Martha. "Kilohana'da hiçbir zaman bir alay hizmetçiden azı bulunmadı."

"Of ama esas olan bunun yalın, çıplak, batıcı zayıflığıydı!" diye haykırdı Bella. "Bir kilo kahveyle ne kadar idare etmem gerekiyordu! Süpürge eriyip yok olmadan yenisi alınmıyordu! Ve sığır! Taze sığır ve kurutulmuş et, sabah, öğlen ve akşam! Ayrıca yulaf lapası! O zamandan beri ne yulaf lapası ne de başka kahvaltı yiyeceği yemedim."

Aniden kalktı ve bir düzine adım yürüyüp, kendisini toparlarken bir an için görmeyen gözlerle renk cümbüşü içindeki resife baktı. Hiçbir melezlenmenin Hawaiili kadınları mahrum edemeyeceği o muhteşem, kendinden emin, zarif, göğsü havada, soylu bakışlı duruşuyla yerine oturdu. Açık tenli, ince dokulu Bella Castner pek haoleydi. Ama gene de döndüğünde, başının o dik duruşu, krallara özgü kaşlarının altındaki düz, uzun kahverengi gözleri, altmış dört yıl sonra bile öpücüklerin yumuşak türküsünü söyleyen küçük ağzının yumuşak hatları, onu, haole kanının çokluğunun arasından tamamıyla fışkıran eski Hawaii kraliçesinin temsili yapıyordu.

"Biliyorsun ki insanları doyurma konusunda nasıl da yetersiz olduğumuzla nam salmıştık," diye güldü hafifçe Bella. "Nahala'yla diğer konutlar arasında millerce mesafe vardı. Geceye yakalanmış yolcular ya da fırtınaya tutulanlar, ara sıra bize gecelemeye gelirdi. Büyük çiftliklerin, o zaman da şimdi de savurganlığını bilirsin. Nasıl da herkesin gülme konusu oluyorduk! 'Umurumuzda mı!' diyordu George. 'Onlar günü gününe yaşıyorlar. Yirmi yıl sonrası bizim olacak Bella. O zaman da şimdi oldukları yerde olacaklar ve bizim elimizden doyacaklar. Onları beslemek zorunda kalacağız, beslenmeleri gerekecek ve onları iyi besleyeceğiz; çünkü biz zengin olacağız, Bella, o kadar zengin olacağız ki sana anlatmaya korkuyorum. Ama biliyorum işte ve senin de bana inanman gerek.'

"George haklıydı. Yirmi yıl sonra, o bunu görecek kadar yaşamamış olsa da benim gelirim ayda bin olmuştu. Tanrım! Şimdi ne kadar olduğunu bilmiyorum

bile. Ama o zaman yalnızca on dokuz yaşındaydım ve George'a diyordum ki: "Şimdi! Şimdi! Biz şimdi yaşıyoruz. Yirmi yıl sonra hayatta olmayabiliriz. Yeni bir süpürge istiyorum. Bir de şu kullandığımız korkunç şeyden kilosu yalnızca iki sent daha pahalı olan üçüncü sınıf kahveler var. Yumurtaları neden tereyağında pişiremiyorum şimdi? Hiç olmazsa yeni bir masa örtüm olmasını çok isterim. Çarşaflarımız! Yatağa bir misafir yatırmaya utanıyorum ama Tanrı bilir ya, onlar da çok nadir geliyorlar zaten.'

"'Sabırlı ol Bella,' diye yanıt veriyordu. 'Kısa sürede, yalnızca birkaç yıl sonra, şimdi masamıza oturmaktan ya da çarşaflarımızın üzerine yatmaktan kaçınanlar davet edilmekten gurur duyacaklar – henüz ölmemiş olanlar. Geçen yıl Stevens'ın nasıl öldüğünü biliyorsun, serbest ve gönlünce yaşıyordu, kendi hariç herkesin dostuydu. Kohala halkı onu gömmek zorunda kaldı, çünkü arkasında yalnızca borç bıraktı. Diğerlerinin de aynı tempoda gitmesini seyret. İşte ağabeyin Hal. Düzeni tutturup beş yıl yaşayamıyor ve amcalarının kalbini kırıyor. Bir de Prens Lilolilo var. Peşinde, becerikli, şamatacı elli atlı Kanakayla yanımdan geçip gitti, edepleriyle çalışıp geleceklerini düşünmeleri daha doğru olacaktı, çünkü o hiçbir zaman Hawaii kralı olamayacak. Hawaii kralı olacak kadar yaşamayacak.'

"George haklıydı. Birader Hal öldü. Prens Lilolilo da. Ama George *tamamen* haklı değildi. Ne içki ne de sigara içmeyen, ne kollarının gücünü sarılmakta ne de dudaklarının dokunuşunu gerekli olan en zorunlu öpücükten bir an bile fazla harcamayan, değişmez bir şekilde horozlar ötmeden kalkan, gaz lambası daha onda

birini bile tüketmeden yatan ve ölümü hiç düşünmeyen o, Birader Hal ve Prens Lilolilo'dan bile önce öldü.

"'Sabırlı ol Bella,' derdi bana Robert Amca. 'George Castner yükselen bir adam. Sana iyi bir seçim yaptım. Şimdiki sıkıntıların vaat edilen toprakların yolundaki sıkıntılar. Hawaiililer her zaman Hawaii'de hüküm sürmeyecek. Zenginliklerinin parmaklarının arasından kayıp gitmesine izin verdikleri gibi, hükümdarlıkları da parmaklarının arasından kayıp gidecek. Siyasal güç ve toprak daima yan yanadır. Büyük değişiklikler olacak, hiç kimsenin ne kaç tane ne de ne türden olduğunu bilemeyeceği devrimler; ama sonunda haole toprağa ve iktidara sahip olacak. İşte o gün pekâlâ Hawaii'de *first lady* olabilirsin, George Castner'ın Hawaii'nin hükümdarı olabileceği gibi. Kitaplarda yazıyor. Haoleyle daha rahat ırkların çatışmaları hep böyle olmuştur. Ben, yarı Hawaiili yarı haole olan Robert Amca, en doğrusunu biliyorum. Sabırlı ol Bella, sabırlı ol.'

"'Sevgili Bella,' derdi John Amca; ve kalbinin bana karşı yumuşak olduğunu bilirdim. Tanrıya şükür, bana sabırlı olmamı hiç söylemedi. Biliyordu. Çok bilgeydi. Sıcak ve insancaydı ve dolayısıyla da ruhun değil nesnenin peşinde olan, göğüs göğse kalp atışlarından ziyade kayıtlarını bilançolarda tutan, anımsanan sarılmaların, bakışların, sözlerin ve dokunuşların sevgi ifadelerinin yerine sayıların sütunlarını toplayan Robert Amca ve George Castner'dan daha bilgeydi. 'Sevgili Bella,' derdi John Amca. Biliyordu. Nasıl Prenses Naomi'nin sevgilisi olduğunu hep duymuşsundur. Gerçek bir sevgiliydi. Yalnızca bir kez sevmişti. Kadının ölümünün

ardından, onun eksantrik olduğu söylendi. Öyleydi. O tek sevgiliydi, bir kez ve ebediyen. Yalnızca ölümünün ardından girdiğimiz ve ona olan sunağını bulduğumuz Kilohana'daki o tabu odasını hatırla. 'Sevgili Bella,' dedi bana yalnızca ama bildiğini biliyordum.

"On dokuz yaşındaydım ve dörtte üç haole kanıma karşın, güneşin ısıttığı bir Hawaiiliydim, Kilohana'daki genç kızlık şaşaasından, Royal Chief Okulu'ndaki Honolulu eğitimimden, gri öğütleri, ağırbaşlılık ve tutumluluk uygulamalarıyla Nahala'daki gri kocam ve biri uzak, soğuk görüşleri, diğeri de ölü prensesin kırık kalpli sürekli hülyalı sevgilisi iki çocuksuz amcadan başka bir şey bilmiyordum.

"O gri evi düşün! Ben ki Kilohana'nın, Old Mana'da Parker'ların ve Puuwaawaa'nın rahatlığını, keyfini ve sürekli kahkaha dolu neşesini yaşamışım! Hatırlarsın. O günlerde feodal bir ferahlıkta yaşardık. İnanır mısın, inanabilir misin, Martha? Nahala'da sahip olduğum tek dikiş makinesi, o ilk misyonerlerin getirdiği, elle çevrilen, küçük, çılgınca bir şeydi!

"Robert ve John, her biri, evlendiğimizde kocam George'a beşer bin dolar vermişlerdi. Ama o bunun gizli tutulmasını istedi. Yalnızca dördümüz biliyorduk. Ben o çılgın makinede kendi ucuz holokularımı dikerken, o bu parayla toprak aldı -yukarı Nahala toprakları, biliyor musun- azar azar, her alışveriş sıkı pazarlık sonucu gerçekleşti, yüzünde hep bir yoksulluk maskesi olurdu. Bugün, yalnızca Nahala Kanalı bana yılda kırk bin kazandırıyor.

"Ama buna değer miydi? Aç kaldım. Hiç olmazsa bir kez, beni çılgınca kollarının arasında ezseydi!

Hiç olmazsa bir kez, beş dakikalığına işinden ya da işverenlerine olan sadakatinden kopup bana dönseydi! Bazen haykırabilir, o ebedi yulaf lapası kâsesini suratına fırlatabilir ya da dikiş makinesini yere çalıp üzerinde hula dansı yapabilirdim ki patlasın, soğukkanlılığını kaybetsin ve o gri, donuk yarı tanrı yerine bir insan, bir hayvan, bir tür adam olsun."

Bella'daki trajik ifade kayboldu ve neşe dolu bir anıyla, samimi bir kahkaha attı.

"Ben böylesi bir ruh halindeyken, o ciddi bir ifadeyle bana bakar, ciddi ciddi nabzımı ölçer, dilimi inceler, ciddi ciddi bana hintyağı içirir ve ciddi ciddi beni erkenden yatağa yatırıp yanıma sıcak soba kapakları yerleştirip, sabaha kendimi daha iyi hissedeceğime dair güvence verirdi. Erkenden yatağa! En çılgınca oturmamız saat dokuza kadardı. Normal yatma saatimiz sekizdi. Gazdan tasarruf ediyorduk. Nahala'da akşam yemeği yemezdik. Kilohana'daki akşam yemeklerinde oturduğumuz büyük masayı hatırlar mısın? Ama Kocam George ve ben akşamları erken yerdik. Sonra masanın bir yanına, lambanın yakınına oturur, bir saat boyunca ödünç alınmış eski dergileri okurdu, bu arada ben de masanın diğer yanında oturur, onun çoraplarını ve söküklerini örerdim. Hep ucuz, pespaye şeyler giyerdi. O yatmaya gidince, ben de giderdim. Yalnızca bir kişi için gaz ziyan edilmezdi. Ayrıca, yatağa hep aynı şekilde girerdi. Saatini kurar, günlüğüne o günün hava durumunu kaydeder ve ayakkabılarını çıkarırdı, her zaman önce sağ ayak, sonra sol ayak ve bunları kendi tarafında, öylece yan yana yatağın dibine yerleştirirdi.

"Tanıdığım en temiz adamdı. Aynı iç çamaşırlarını iki kez giymezdi. Çamaşırı ben yıkardım. O kadar temizdi ki rahatsız ederdi. Günde iki kez tıraş olurdu. Vücudunda herhangi bir Kanaka'dan daha fazla su kullanırdı. Herhangi iki haoleden fazla iş yapardı. Bir de Nahala suyunda gelecek görüyordu.

"Seni zengin etti ama mutlu etmedi," diye yorumladı Martha.

Bella iç çekti ve başıyla onayladı.

"Alt tarafı, zenginlik nedir ki Hemşire Martha? Yeni Pierce-Arrow otomobilim benimle birlikte gemiyle geldi. İki yılda üçüncü arabam. Ama, ah! Dünyadaki tüm Pierce-Arrow'lar ve tüm gelirleri bir sevgiliyle karşılaştırırsan! Bir sevgili, bir eş, evlenilecek, birlikte zahmet çekilecek, birlikte keyif yapılacak, bir tek sevgili erkek koca..."

Sesi azalıp gitti ve iki kız kardeş tatlı bir sessizlikle otururken, elinde asası, yüzyıllık bir yaşamın ağırlığı altında çökmüş, ikiye katlanmış ve çarpılmış yaşlı bir kocakarı, çimenlikten onlara doğru yaklaştı. Küçülüp birer delik haline gelmiş olan gözleri bir fareninkiler kadar parlaktı, önce Bella'nın ayaklarına kapandı, Bella ve Bella'nın ataları hakkında dişsiz ağzında bir *mele* mırıldanıp söyledi ve buna, büyük denizin ötesinde, California'daki yokluğu sonrasında Hawaii'ye dönüşü üzerine doğaçlama bir hoş geldin şarkısı ekledi. O *mele*'sini söylerken, yaşlı kocakarının becerikli parmakları Bella'nın ipekli çoraplı bacaklarını bileğinden baldırına, dizine ve kalçasına *lomi* etti, yani ovaladı.

Yaşlı kadın *lomi* ve *mele*'yi Martha için de yinelerken ve her ikisi de onunla eski dilden konuşup sağlığı,

yaşı ve torunlarının torunları hakkında kadim sorular sorarken, hem Bella hem de Martha'nın gözleri ışıldamış ve sulanmıştı. Kadın onları daha bebekken Kilohana'daki büyük evde *lomi* etmişti, tıpkı ataları sayısız kuşak önce onların atalarını *lomi* ettiği gibi. Kısa görev sona erdiğinde, Martha ayağa kalktı ve ona bungalova kadar eşlik etti, eline para tutuşturdu, gururlu ve güzel Japon ev hizmetçilerine, bu bakımsız yerliye, su nilüferi köklerinden oluşan *poi*, *iamaka*, yani çiğ balık eti, dövülmüş *kukui* fıstığı ve dişsiz ağzı için yumuşak, hazmı kolay ve lezzetli suağacı *limu*'dan sunmalarını buyurdu. Bu eski feodal dönemle bir bağdı, sıradan insanların şefe olan bağlılığı, şefin sıradan insana karşı olan sorumluluğu; ve Anglosakson New Englandlı kanıyla dörtte üç haole olan Martha, eski günlerin geçmişin karanlığında kaybolmuş âdetlerini anımsaması ve uygulamasıyla, dörtte dört Hawaiiliydi.

O çimenlikten hau ağacına doğru ilerlerken, Bella'nın gözleri onun hareket halindeki özgünlüğüne, kanına baktı ve onu kabullenip sevdi. Bella'dan daha kısa olan Martha biraz ama birazcık daha az kraliçe duruşuna sahipti; ama oranları güzel ve cömertçeydi. Paris'ten alınan giysilerden daha pahalı, siyah ipekliden, kenarları siyah dantelle süslü, vücuduna yarı yarıya oturan, yelpaze gibi açılan *holoku*'nun tatminkâr hatları, içindeki etkili ve muhteşem Polinezyalı şef endamını yıllar içinde bozacağına olgunlaştırmıştı.

İki kız kardeş konuşmalarına devam ederken, bir gözlemci saf, düzgün profillerinin, geniş çene kemiklerinin, geniş ve soylu alınlarının, demir grisi gür saçlarının, onyılların özgüveninin şekillendirdiği tatlı dudaklı

ağızlarının, güzel kahverengi gözlerinin üzerindeki aynı güzellikteki uzun kaşlarının arasındaki benzerliği fark edebilirdi. Her ikisinin de yılların çok az değiştirip bozduğu elleri, o sırada evin içinde *poi*, *iamaka* ve *limu* yiyen kadın gibi yaşlı Hawaiili kadınlar tarafından bebekliklerinde sevgiyle *lomi*'lenen, sevgiyle biçimlendirilen uzun, incelen parmak uçlarıyla çok güzeldiler.

"Bir yılım böyle geçti," diye toparladı Bella, "ve biliyor musun, işler düzelmeye başlamıştı. Kocam George'a yaklaşmaya başlamıştım. Kadınlar böyledir, ya da en azından ben böyle bir kadındım. Çünkü o iyiydi. Adildi. Tüm o nitelikli püriten erdemler onda mevcuttu. Ona yakınlaşmaya, onu beğenmeye, diyeceğim, neredeyse sevmeye başlamıştım. John Amca bana o atı ödünç vermiş olmasa, biliyorum ki onu gerçekten sevecek ve ebediyen onunla mutlu yaşayacaktım – sessiz bir tarzda, tabii ki.

"Biliyorsun ya, bir adamda olabilecek başka bir şey, farklı bir şey, daha iyi bir şey bilmiyordum. Akşam yemeğiyle yatak arasındaki kısa aralıkta masanın diğer tarafında okurken ona severek bakıyordum, çiftlikteki sonu gelmez işlerinden sonra gece eve döndüğünde atından çıkan sesleri severek dinleyip beklemeye başlamıştım. Kısıtlı methiyeleri de gerçekten methiyeydi ve beni mutluluktan titretiyordu – evet Hemşire Martha, doğru ya da yerinde yaptıklarım karşısındaki adil methiyeleriyle yüzümün kızarmasının ne olduğunu bilirim.

"Yaşamlarımızın geri kalanında her şey iyi gidecekti ama buharlı gemiye binip Honolulu'ya gitmesi gerekti. İşti. Önce Glenn'lerin çiftlik işleri için, daha

sonra kendi işleri, Nahala topraklarından başka parçalar satın alma işini ayarlamak için iki hafta ya da daha fazla gidecekti. Biliyor musun! Su dışında bir işe yaramaz, aşağıda ya da yukarıda ve su havzasında dönümü beş ya da on sent gibi ucuz bir fiyatla birçok çorak arazi aldı. Sonra bir değişikliğe ihtiyacım olduğunu söyledi. Onunla birlikte Honolulu'ya gitmek istedim. Ama masrafları düşündüğü için, benim Kilohana'ya gitmeme karar verdi. Benim eski evime gitmem ona bir masraf çıkarmayacağı gibi, Nahala'da kalmış olsam yiyecek olduğum yoksul yemekten de tasarruf edecekti, bu da Nahala'da satın alınacak birkaç dönüm daha toprak demekti. Kilohana'da John Amca evet dedi ve bana atı ödünç verdi.

"Ah, ilk birkaç gün, geri dönmek cennete gelmek gibiydi. Başlangıçta, dünyada bu kadar çok yiyecek olduğuna inanmak zor oldu. Mutfaktaki muazzam israf beni tiksindirdi. Kocam George tarafından o kadar iyi eğitilmiştim ki her yerde israf görüyordum. Neden olmasın, hizmetçilerin bölümünde, yaşlı akrabaları ve hizmetçilerin en uzaktan ziyaretçileri George ve benden daha iyi besleniyorlardı. Kilohana'da nasıl olduğunu bilirsin, Parker'larda olduğu gibi, her gün bir tosun kesilirdi, Waipio ve Kiholo havuzlarından taze balık koşturulur, her zaman her şeyin en iyisi, en nadidesi bulunurdu...

"Bir de sevgi, ailemizin sevme tarzı! John Amcanın nasıl olduğunu biliyorsun. Birader Walcott da oradaydı, Birader Edward da ve okulda olan seninle Sally dışında tüm kız kardeşler. Elizabeth Teyze, Janet Teyze ve kocasıyla tüm çocukları da misafirlikteydi. Kollar

etrafımdaydı, sürekli sevecenlikler ve o yorucu yirmi ay boyunca özlediğim her şey. Buna susamıştım. Bir tekneden kumsala düşüp palmiyelerin dibinden fışkıran serin kaynak sularını bulan bir kazazede gibiydim.

"Sonra onlar geldi, kraliyet yatından karaya çıktıkları Kawaihae'den, at üstünde, tüm o muhteşem atlılar, ikişer ikişer, çiçeklerle süslenmiş, mutlu, keyifli, Parker Çiftliğinin atlarının üzerinde, otuz tanesi bir seferde, Parker Çiftliğinden yüz kovboyun ve bir o kadar da kendi adamlarının eşliğinde – bir kraliyet alayı. Bu Prenses Lihue'nin alayıydı, kuşkusuz, hepimizin bildiği gibi, o ölümcül veremden yanıp gidiyordu; ama yanında yeğenleri de vardı, her yerde müstakbel kral olarak selamlanan Prens Lilolilo ve kardeşleri, Prens Kahekili ve Prens Kamalau. Prensesin yanında, Kauai soyundan olması nedeniyle, hakkıyla kraliyet ailesinden daha fazla şef kanından olma iddiasında bulunan Ella Higginsworth ve Dora Niles, Emily Lowcroft ve... Ah, neden hepsini sayıyorum ki! Ella Higginsworth ve ben Royal Chief Okulu'nda oda arkadaşıydık. Sonra bir saatlik bir dinlenme molası verildi -*luau* yoktu, çünkü luau onları Parker'larda bekliyordu- ama erkekler için bira ve sert içkiler, kadınlar için de limonata, portakal ve serinletici karpuz vardı.

"Ella Higginsworth'le ben kol kolaydık, beni anımsayan prensesle de ve tüm diğer kızlar ve kadınlarla; Ella prensesle konuştu ve prenses beni şahsen alaya davet etti, iki gün sonra hareket edecekleri Mana'da katılmak üzere. Ben çıldırmıştım, çıldırmıştım – ben, gri Nahala'da on iki aylık esaretten gelen ben. Hâlâ on dokuz yaşındaydım, bir hafta içinde yirmi olacaktım.

"Ah, olacakları hiç düşünmedim. Kadınlarla o kadar meşguldüm ki Lilolilo'yu görmedim, yalnızca bir kere, o da uzaktan, diğer adamların üzerine çıkan iri ve uzun gövdesiyle. Ama bir alayda hiç bulunmamıştım. Kilohane ve Mana'da ilerlediklerini görmüştüm ama katılmaya davet edilmeyecek kadar gençtim ve sonrasında da okuldaydım ya da evlenmiştim. Neye benzediğini biliyordum – iki haftalık cennet ve on iki aylık Nahala'ya karşılık çok az.

"John Amca'dan bana bir at ödünç vermesini istedim, bu aslında üç at demekti tabii ki: Bana eşlik etmek üzere bir atlı kovboy ve bir yük hayvanı. O zamanlar yol yoktu. Otomobil yoktu. Benim için de bir at! Bu Hilo'ydu. Onu hatırlamazsın. O zamanlar okuldaydın ve sen gelmeden önce, ertesi yıl Mauna Kea'da vahşi sığır peşinde kendi sırtını, binicisinin de boynunu kırdı. Duymuşsundur – genç Amerikalı deniz subayı."

"Teğmen Bowsfield," diye başıyla onayladı Martha.

"Ama Hilo! Sırtına binen ilk kadın bendim. Üç yaşındaydı, neredeyse dört ve yeni terbiye edilmişti. O kadar siyahtı ve tüyleri o kadar canlıydı ki üzerine vuran ışıkta gümüş gibi parlıyordu. Çiftlikteki en iri binek hayvanıydı, kralın Sparklingdow'unun soyundandı, haradaydı ve iki hafta öncesine kadar vahşiydi. Hiç o kadar güzel at görmedim. İdeal binek midillisinin derin göğüslü, büyük kalpli, uyumlu bedenine sahipti ve kafasıyla boynu gerçek bir safkanınkiydi, uzun ama dolgun, güzel, uyanık kulakları ne kötü huylu olacak kadar küçük ne de inatçı katırlarınki

gibi büyüktü. Bacaklarıyla ayakları da güzeldi, lekesiz, kendinden emin ve sağlam, uzun, yay gibi eklemleri eyerin altında bir harika olmasını sağlıyordu."

"Prens Lilolilo'nun John Amcaya senin Hawaii'deki en iyi kadın binici olduğunu söylediğini hatırlıyorum," diye onun sözünü kesti Martha. "Bu iki yıl sonra, ben okuldan döndüğümde, sen hâlâ Nahala'dayken oldu."

"Lilolilo öyle mi dedi!" diye haykırdı Bella. Neredeyse kızarmış, uzun, kahverengi gözleri aydınlanmış, neredeyse yarım yüzyıl önce ölüp tozlara karışan sevgilisiyle arasındaki yılları kapatmıştı. Hawaii kadınlarına özgü o tevazu nezaketiyle, o ani parlamasını Hilo'ya övgülerini sürdürerek kapattı.

"Ah, onun sırtında uzun otların bayırlarından aşağıya ve yukarıya koştururken, bir rüyada engel atlar gibiydim, çünkü her adımda bir ceylan, bir tavşan, bir tazı gibi sıçrayarak otları aşıyordu – nasıl olduğunu bilirsin. Davran, hopla ve yüksel! O bir generale, bir Napolyon ya da Kitchener'a layık bir attı. Bakışları da kötü değildi, yo, hayır, öylè çapkın bir bakış ki zeki ve sanki arkasında bir şaka varmış da ona gülmek ya da tekrarlamak istiyormuş gibi. John Amcadan Hilo'yu istedim. Bana baktı, ben de ona baktım ve söylemese de 'Sevgili Bella' diye *hissettiğini* biliyordum ve bana bakışının bir yerlerinde Prenses Naomi'nin tüm görüntüsünün yattığını biliyordum. Ve John Amca evet dedi. İşte böyle oldu.

"Ama Hilo'yu -kendi başıma- özel bir denemede tartmam konusunda ısrarcı oldu. *Cıva* gibiydi, muhteşem bir cıva. Ama kötü, menfur değil. Üst üste elimden kurtuldu ama bunu anlamasına izin vermedim.

Korkmuş değildim ve bu da onun hakkında hep bir *his* sahibi olmamı sağladı ve benden bir adım ileride olduğunu düşünmesini engelledi.

"John Amcanın neler olabileceğini hayal edip etmediğini hep düşünmüşümdür. O gün, ata binip Mana'da prenslere katıldığımda benim de bir fikrim yoktu. Hiç öyle bir şenlik olmamıştır. Eski Parker'ların eğlence konusundaki görkemli halini bilirsin. Domuz şişleme, vahşi sığır avlama, at terbiyesi ve damgalama. Hizmetçilerin bölümü dolup taşmıştı. Her yerde Parker kovboyları vardı. Waimea'daki bütün kızlar gelmişti ve Waipio'dakiler, Honokaa ve Paauilo'dakiler – onları hâlâ görür gibiyim, uzun sıralar halinde at terbiyesi duvarının üzerine dizilmişler, kovboy sevgilileri için *lei* (çiçekten gerdanlık) hazırlıyorlar. Ya akşamları, o kokulu akşamları, mele şarkıları söyleniyor, hula dansı yapılıyor ve o koca Mana arazisinde, ağaçların altında sevgililer ikişer ikişer dolaşıyor.

"Prens..." Bella durakladı ve uzun bir dakika boyunca, iç çekerek kendini kontrol edip uzak, mavi ufka dalgın dalgın bakarken, hâlâ kusursuz küçük, güzel dişleri dudaklarının arasından göründü.

"O bir prensti, Martha. Onu evvelce Kilohana'da görmüştün... Okuldan eve döndüğünde. Her kadının gözlerini alıyordu, evet ve her erkeğin de. Yirmi beş yaşındaydı, erkekliğin en ihtişamlı olgunluğunda, bedenen büyük ve prensçe olduğu kadar, ruhen de büyük ve prensçeydi. Eğlence ne kadar çılgınca olsa, spor ne kadar delice atak olsa, sanki hiçbir zaman kraliyet kanından olduğunu, tüm atalarının, soyağacında sözü edilen en eskisine, çift tekneli kanosunu

Tahiti ve Raiatea'ya götürüp geri getirene kadar yüksek şefler olduğunu unutmuyordu. Kibar, yumuşak, zarifçe arkadaş, hep dostça – ve eğer fazla ağır terslenirse, haşin, katı ve sert. Ne demek istediğimi ifade etmek zor. Her yanı erkekti, erkek, erkek ve her yanı prensti ama bir yerlerinde bir neşeli oğlan damarı vardı, bir de içinde, eğer Hawaii tahtına çıkmış olsaydı ondan iyi ve güçlü bir kral yapacak olan demir vardı.

"Onu hâlâ ilk gördüğüm gün ve eline dokunup, birkaç kelime ve yanaklarım ateş gibi, bir yıldır gri Nahala'da gri bir haoleyle evli bir kadının konuşacağı kadar konuştuğum haliyle görür gibiyim. Yarım yüzyıl önceydi, bu karşılaşma -o zamanlar genç adamlarımızın nasıl giyindiklerini hatırlarsın, beyaz ayakkabılarla pantolonlar, beyaz ipekli gömlekler ve ortasında o çok canlı renkleri olan İspanyol kuşaklar- ve yarım yüzyıldır onun bu görüntüsü kalbimden silinmedi. Çimenlikteki bir grubun merkeziydi ve ben de takdim edilmek üzere Ella Higginsworth tarafından getiriliyordum. Prenses Lihue bir nükteyle Ella'ya takılmış ve onun durup yanıt vermesine, benim de bir adım ileride durmama neden olmuştu.

"Bakışı orada yalnız, endişeli, rahatsız duran benim üzerime ışık tutmuştu. Ah, onu nasıl gördüm! Başı biraz geri atılmış, o kadar alışık olduğu o yüksek, parlak, görkemli ve tamamen kayıtsız duruş. Gözlerimiz karşılaştı. Başı öne eğilmişti, ya da bana göre doğrulmuştu, ne olduğunu bilmiyorum. Buyurdu mu? Ben uydum mu? Bilmiyorum. Yalnızca iyi göründüğümü biliyorum, kokulu *maile*'yle taçlanmış, John Amcanın tabu odasından çıkardığı, Prenses

Naomi'nin muhteşem holoku'sunu giymiştim; Mana çimenliğinde yalnız başıma ona doğru ilerlediğimi, onun da çevresindekilerden sıyrılıp, beni karşılamak üzere yarı yolu aştığını biliyorum. Çimenlerin üzerinde karşılaştık, eşlik olmadan, sanki yaşamlarımızda birbirimize doğru ilerler gibi.

"Çok güzel miydim, Hemşire Martha, gençliğimde? Bilmiyorum. Bilemiyorum. Ama o anda, tüm güzelliği ve gerçek kral-erkekliğiyle bana doğru ilerleyip kalbime nüfuz ettiğinde, kendimde ani bir güzellik duygusuna kapıldım -nasıl anlatayım ki?- sanki onda ve ondan, kusursuzluk doğmuş ve içime efsunlanmıştı.

"Hiçbir söz konuşulmadı. Ama ah, biliyorum ki konuşulmayan mesajın gök gürültüsü ve trompetlerine yüzümü kaldırıp doğrudan yanıt verdim ve o bir tek bakış ölüm demek olsaydı bile, bir an için yüzümde ve gözlerimde, o kadar derin nefes alan tüm bedenimde oluşan o armağanımı sunmaktan geri duramazdım.

"Güzel, çok mu güzeldim, Martha, on dokuz yaşımda, tam yirmiye dönerken?"

Altmış dört yaşındaki Martha altmış sekiz yaşındaki Bella'ya baktı, samimi bir onaylamayla başını eğdi ve kendi kendisine, gözlemlediği anın beğenisini ekledi – Bella'nın, hâlâ dolgun ve biçimli, sıradan Hawaii kadınının boynundan daha uzun boynu, yüksek yanaklı, yüksek kaşlı, yüksek şef yüzünü ve kafasını vakarla taşıyan bir sütundu; Bella'nın yüksek toplanmış, eksiksiz, yılların gümüşi rengiyle parlayan, hâlâ lüleli saçları, keskin, ince siyah kaşları ve koyu kahve gözleriyle sert bir tezat oluşturuyordu. Martha'nın,

gördüğü tevazuun yoğunluğunun etkisindeki bakışları onun muhteşem göğüslerinden bedeninin dolgun hatlarına, ipek çoraplı, yüksek ökçeli, küçük, dolgun ve neredeyse İspanyol kemeri gibi kusursuz kemerli ayaklarına indi.

"İnsan gençken, zaman da gençtir!" diye güldü Bella. "Lilolilo prensti. Daha sonra, şarkı söyleyen şelalelerde, uyuşuk, tembel dalgalarda ve dağ yollarında geçen harika gün ve gecelerimizde, her özelliğini ve bütün safhalarını öğrendim. İnce, cesur gözlerini, düz, siyah kaşlarını, kesinlikle Kamehameha'lara ait o burnunu ve ağzının son, en küçük, sevgili kıvrımını. Hawaiililerinkinden daha güzel bir ağız yoktur, Martha.

"Ayrıca bedeni. O atletlerin kralıydı; karışık, düzensiz saçlarından bronz-çelik bileklerine kadar. Daha geçen gün Wilder torunlarının 'Harvard'ın Prensi'nden söz ettiklerini duydum. Tanrı aşkına! Eğer bu Wilder ve Harvard'daki tüm takımıyla karşılaştırmış olsalar, benim Lilolilo'ma ne derlerdi acaba!"

Bella sustu ve derin derin nefes aldı, bu arada ince, küçük ellerini geniş ipekli kucağına vuruyordu. Ama prensli günlerini yeniden yaşayınca, pembe teni hafifçe kızarmış, gözleri sulanmıştı.

"Eh – Tahmin etmiş miydin?" dedi Bella, omuzlarını meydan okurcasına silkip doğrudan kız kardeşinin gözlerinin içine bakarak. "Şen Mana'dan ata binip şen alayı sürdürdük: Kiholo'nun lav yollarından yüzmeye, balık avlamaya, bayram etmeye ve palmiyelerin altındaki ılık kumlarda yatmaya; ve yukarıya, Puuwaawaa'ya ve daha domuz şişlemeye, kement

atmaya ve sürmeye, yukarı otlaklardan vahşi koyunlara; ve Kona'ya, şimdi *mauka* (dağlara doğru), şimdi aşağıya, Kaila'da kralın sarayına ve Keauhou'da yüzmeye, Kealakekua Körfezine, Napoopoo'ya ve Honaunau'ya. Her yerde halk, ellerinde çiçekler, meyveler ve balıktan oluşan armağanlarla, kalplerinde sevgi ve şarkılar, başları kraliyet mensuplarına saygıyla eğilmiş, dudaklarından şaşkınlık nidaları ya da eski ve unutulmuş günlerden söz eden mele'ler fışkırarak yolumuza çıkıyordu.

"Sen olsan ne yapardın, Hemşire Martha? Biz Hawaiililerin ne olduğumuzu bilirsin. Yarım yüzyıl önce ne olduğumuzu da bilirsin. Lilolilo muhteşemdi. Ben pervasızdım. Lilolilo zaten her kadını pervasız kılabilirdi. Ben iki kez pervasızdım, çünkü beni itekleyen soğuk, gri Nahala vardı. Biliyordum. Hiç kuşkum olmadı. O günlerde boşanma hayal bile edilemezdi. George Castner'ın karısı hiçbir zaman Hawaii kraliçesi olamazdı, Robert Amcanın kehanetindeki devrim gecikse ve Lilolilo kral olsa bile. Ama ben tahtı hiç düşünmedim bile. İstediğim Lilolilo'nun karısı ve eşi olmanın kraliçeliğiydi. Ama hataya düşmedim. İmkânsız olan imkânsızdı ve gerçek dışı rüyalar görmedim.

"Tam da aşk atmosferiydi. Lilolilo bir âşıktı. Ebediyen onun tarafından *lei*'lerle (çiçek taçları) taçlandırıldım ve adamları ta Mana'nın gül bahçelerinden lei"ler getirdi; –onları hatırlarsın *lei*'ler koşturuyorlardı; lav ve dağ silsileleri arasında elli mil toplandığı andaki gibi taptaze, muz kabuğundan mücevher kutuları içinde; bir metre boyunda oluyorlardı, minik pembe tomurcukları Napoliten mercan boncuğundan

gerdanlıklar gibiydi. *Luau*'larda (ziyafetler), ebediyen hiç bitmeyen *luau*'larda, Lilolilo'nun Makaloa hasırında oturuyordum, prensin hasırı, yalnızca ona ait ve kendi lütfettikleri ve arzuladıkları dışında, aşağı ölümlülere tabu olan hasır. Ben parmaklarımı onun kokulu çiçek yapraklarının ılık suda yüzdüğü kendi *pa wai holoi*'sine (parmak kâsesi) daldırmalıydım. Evet ve herkes tüm bu uzatmalı lütufları ne kadar dikkatsizce görürse görsün, kırmızı tuz, limu, kukui cevizi ve acı biber tutamları için parmaklarımı onun *pa paakai*'sine daldırıyordum; ve bizzat Kamehameha'nın birçok benzeri alayda içinden yemek yediği kou ağacından *ipu kai*'sine (balık sosu kasesi) de daldırıyordum. Yalnızca Lilolilo ve prenses için hazırlanan yiyecekler için de aynı şey geçerliydi – onun için hazırlanmış olan *nelu, ake, palu* ve *alaala* için. Onun *kahili*'leri (kraliyet yelpazesi) benim üzerimde sallanıyordu, onun maiyeti benim maiyetimdi, o da benimdi; ve çiçeklerle taçlanmış saçlarımdan mutlu ayaklarıma ben sevilen bir kadındım."

Bir kez daha, gözleri dalgın dalgın denize bakıp, o da kendini ve anılarını kontrol altına alırken, Bella'nın küçük dişleri altdudağını ısırdı.

"Böyle devam etti de etti, bütün Kona'da, bütün Kau'da, Hoopuloave Kapua'dan Honuapo ve Punaluu'ya, iki kısa haftaya sıkıştırılmış bir yaşam boyu yaşam. Bir çiçek bir kez açar. Bu benim açma zamanımdı – Lilolilo yanımda, ben muhteşem Hilo'nun üzerinde, bir kraliçe, Hawaii'nin değil, Lilolilo'nun ve aşkın. O benim Leviathan'ın siyah sırtındaki bir renk ve güzellik köpüğü olduğumu söyledi; bir lav nehrinin

dumanlı kıyısındaki narin çiy damlacığı olduğumu; fırtına bulutunda ilerleyen bir gökkuşağı..."

Bella bir anlığına durakladı.

"Bana söylediklerinin daha fazlasını sana anlatmamalıyım," dedi ciddi ciddi; "yalnızca söylediği şeylerin aşk ateşi ve güzelliğin esası olduğunu, benim için hula'lar bestelediğini ve bunları bana, herkesin içinde, yıldızlı gecelerde ziyafetlerde hasırlarımızın üzerinde yatarken söylediğini; ben de Lilolilo'nun Makalo hasırı üzerindeyken.

"Kilauea'daydı – rüyanın sonu çok yakınken; ve kuşkusuz denizden fışkıran lav çukuruna *ti* yapraklarına nemli nemli sarılmış maile lei'leri, balık ve sert poi'den oluşan adaklarımızı *Pele*'ye (Ateş Tanrıçası) fırlattık. Sonra eski Puna'dan devam ettik ve Kohoualea, Kamaili ve Opihikao'da ziyafet çekip dans edip şarkı söyledik ve Kalapana'nın berrak, tatlı su havuzlarında yüzdük. Sonunda da denizden Hilo'ya vardık.

"Bu sonuydu. Hiç konuşmamıştık. Bu kabullenilen ve sözü edilemeyen sondu. Yat bekliyordu. Günlerce gecikmiştik. Honolulu çağrı yapıyordu ve haberlere göre, Kral özellikle *pupule* olmuştu (aklını kaybetmişti), Katolik ve Protestan misyonerler komplolar tezgâhlıyordu ve Fransa'yla sorunlar kabarıyordu. İki hafta önce Kawaihae'de kahkahalar, çiçekler ve şarkılar eşliğinde karaya çıktıkları gibi Hilo'dan hareket ettiler. Neşeli bir ayrılıştı, mutluluk, eğlence ve binlerce şaka mesajları ve hatırlatmalarıyla doluydu. Demir, Lilolilo'nun oğlanlarının orta güvertede elveda şarkısı söylemeleri eşliğinde alındı bu arada biz

de büyük kanoların ve balina teknelerinin içinde, ilk meltemin teknenin yelkenlerini doldurmasını ve aranın açılmasını seyrediyorduk.

"Tüm bu karışıklık ve heyecanın arasında, Lilolilo, küpeştede birçoklarına son veda sözlerini söyleyip son şakalarını yapması gerekirken, doğrudan bana bakıyordu. Başında, kendi ellerimle hazırlayıp oraya yerleştirdiğim *ilima* lei'mi taşıyordu. Yattakiler, kanolardaki sevdiklerine lei'lerini atmaya başladılar. Bir umut beklentim yoktu... Ama gene de oradaki herkes kadar gururlu ve neşeli yüzümden anlaşılmayacak minik bir arzuyla umut ediyordum. Ama Lilolilo yapacağını bildiğim, en baştan beri bildiğim şeyi yaptı. Hâlâ doğrudan ve dürüstçe gözlerime bakarken, o güzel ilima lei'mi başından aldı ve ortadan yırttı. Dudaklarının şekillendiğini gördüm ama o pau (son) sözcüğünü yüksek sesle söylemedi. Hâlâ bana bakarken, lei'nin iki parçasını da bir kez daha böldü ve ayrı ayrı parçaları bana değil, aramızdaki genişleyen denize fırlattı. Pau. Bitmişti."

Uzun süre Bella'nın dalgın bakışları denizin üzerindeki ufka takılı kaldı. Martha kendi gözlerini sulandıran sempati ifadesini sözcüklere dökmeye kalkışmadı.

"O gün, at sırtında, Hamakua kıyısındaki o kötü yolda ilerledim," diye toparladı Bella, başlangıçta özellikle kuru ve sert bir sesle. "O ilk gün o kadar kötü değildi. Uyuşmuştum. Unutmak zorunda olduklarımın şaşkınlığıyla o kadar doluydum ki onları unutmam gerektiğini anlayamadım. Geceyi Laupahoehoe'de geçirdim. Biliyor musun, uykusuz bir gece geçirmeyi bekliyordum. Aksine, at sırtında

olmanın yorgunluğuyla, halen de uyuşuk olduğumdan, bütün gece ölü gibi uyudum.

"Ama ertesi gün, esen rüzgâr ve sağanak halinde yağmur! Nasıl da esiyor ve yağıyordu! Yol gerçekten de geçilecek gibi değildi. Atlarımız arka arkaya battılar. Başta John Amcanın atlarla birlikte bana verdiği kovboy itiraz etti, sonra başını sallayıp umursamazca arkadan beni izledi ve biliyorum ki defalarca, pupule olduğumu homurdandı. Yük beygirini Kukuihaele'de bıraktık. Mud Lane'de neredeyse bir çamur deresinde yüzdük. Waimea'da kovboy atını değiştirmek zorunda kaldı. Ama Hilo dayandı. Gün doğumundan gece yarısına kadar eyerin üzerindeydim, ta ki Kilohana'da John Amca beni kollarında attan indirip içeri taşıyarak kadınları yataklarından çıkarıp beni soymalarını, lomi'lemelerini sağlayana kadar, bu arada kendisi de beni sıcak hurma rakısıyla uykuya ve unutmaya sürükledi. Saçmalayıp sayıklamış olmam gerektiğini biliyorum. John Amca tahmin etmiş olmalı. Ama ne başkasına hatta ne de bana bir tek kelime etmedi. Ne tahmin ettiyse, Naomi'nin tabu odasına kilitledi.

"O günkü olayların bir kısmı hakkında kesik kesik bir şeyler hatırlıyorum, kadere karşı duyulan kırık kalpli çılgınca bir öfke – sırılsıklam saçlarımın sağanak halindeki yağmurda etrafımda savrulmasını; genel tufana katkıda bulunan bitmez tükenmez hıçkırıklarla gözyaşlarını, tutkulu parlamaları ve hepten çarpık ve yanlış bir dünyaya duyulan kızgınlığı, ellerimin eyerimin topuzuna vurmasını, Kilohana kovboyuna gösterdiğim kabalıkları, zavallı muhteşem Hilo'nun böğrüne savurduğum mahmuzları, dudak-

larımda, kalbimden fışkıran duayla mahmuzların onu geri çekip devirerek beni ezmesini ve erkeklerin güzelliğinden tamamen uzaklaştırması ya da beni geçitten aşağıya atıp *pali*'lerin (uçurum) dibinde işimi bitirmesini, adımın sonuna, ilima lei'mi yırtıp denize attığı sırada Lilolilo'nun dudaklarındaki telaffuz edilmemiş pau gibi nihai bir pau yazması dilediğimi...

"Kocam George Honolulu'da oyalanmıştı. Nahala'ya geri döndüğünde, orada, onu bekliyordum. Vakarla beni kucakladı, baştan savma dudaklarımdan öptü, ciddiyetle dilimi inceledi, görünümümü ve sağlık durumumu kınadı ve beni soba kapaklarıyla ve bir doz hintyağıyla yatağa gönderdi. Bir saatin mekanizmalarına karışıp, vidalardan ya da dişlilerden biri olup, kaçınılmaz olarak ve acımasızca dönüp durur gibi, ben de Nahala'nın gri yaşamına geri döndüm. Her sabah Kocam George dört buçukta yataktan çıkar, beşte de evden çıkıp atına atlardı. Ebedi yulaf lapası vardı ve korkunç ucuz kahve, taze sığır ve kurutulmuş et. Yemek pişirdim, ekmek pişirdim ve ovaladım. O çılgın dikiş makinesine bağlanıp, ucuz holoku'larımı diktim. Her gece, daha iki yılın bitmez tükenmez yüzyılları boyunca, saat sekize kadar masanın öte yanında oturup ucuz çoraplarını ve pespaye iç çamaşırlarını onardım, o da abone olmak için fazla tutumlu olduğundan ödünç aldığı bir yıllık eski dergileri okudu. Sonra yatma vakti -gazyağından tasarruf edilmeliydi- ve saatini kurdu, günlüğüne hava durumunu işledi, önce sağ teki olmak üzere ayakkabılarını çıkardı, onları aynı şekilde, yan yana kendi tarafında yatağın dibine yerleştirdi.

"Ama artık, Prenses Lihue beni alaya davet etmeden ve John Amca atı ödünç vermeden önce vaat edildiği gibi Kocam George'a yakınlaşmam söz konusu değildi. Görüyorsun ya, hemşire Martha, John Amca bana atı vermeyi reddetseydi, hiçbir şey olmayacaktı. Ama aşkı tanıdım, Lilolilo'yu tanıdım; bundan sonra, Kocam George'un benim kalbimin sevgisini ya da saygısını kazanmak için ne kadar şansı kalmıştı ki? İki yıl boyunca Nahala'da, bir şekilde yürüyüp konuşan, yemek pişirip yerleri silen, çorapları tamir edip gazyağından tasarruf eden ölü bir kadındım. Doktorlar, her zamanki gibi kış ortasında Nahala dağ tepelerinin sağanak fırtınalarının suyunda, onun işini bitirenin pespaye iç çamaşırları olduğunu söylediler.

"O öldüğünde, üzülmedim. Zaten çok uzun zamandır üzgündüm. Memnun da olmadım. Lilolilo Hilo'da ilima lei'mi denize attığında memnuniyet ölmüştü ve ayaklarım bir daha mutlu olmadı. Lilolilo Kocam George'dan sonra bir ay içinde öldü. Hilo'daki ayrılıktan sonra onu bir daha hiç görmedim. O zamandan beri birçok talibim oldu; ama ben John Amca gibiydim. Eşleşme benim için bir seferlikti. John Amcanın Kilohana'da kendi Naomi odası vardı. Benim de elli yıl boyunca kalbimde Lilolilo odam oldu. Bu odaya girmesine izin verdiğim ilk kişi sensin, Hemşire Martha..."

Yolun kavisinden bir otomobil dolandı ve çimenlikte, Martha'nın bundan inen kocası yaklaştı. Dik, uzun, gri saçlı, zarif askeri duruşlu Roscoe Scandwell, karşılıklı ilişkili çıkarlarıyla bütün Hawaii'nin kaderini belirleyen "Büyük Beşli"nin bir üyesiydi. New

England doğumlu saf haole olmasına karşın, ilk olarak Bella'yı Hawaii tarzı, kollarıyla sarıp kalpten kucakladı. Uyanık gözleri ona, ortada kadınca bir mevzu olduğunu ve tüm o zengin duygulara karşın, onların o günbatımı bilgeliklerinde her şeyin huzurlu olduğunu söylemişti.

"Elsie ve küçükler geliyorlar – buharlı gemiden bir telsiz mesajı aldım," diye açıkladı, karısını öptükten sonra. "Maui'ye gitmeden önce de bizde birkaç gün geçirecekler."

"Seni Gül Odasına yerleştirecektim, Hemşire Bella," diye yüksek sesle planlamasını yaptı Martha Scandwell. "Ama onun, çocuklarının, bakıcıların ve her şeyin orada olması daha uygun, bu yüzden sana Kraliçe Emma'nın odası kalıyor."

"Geçen sefer de orada kalmıştım ve orayı yeğlerim," dedi Bella.

Kendisi de Hawaii sevgisi ve sevgi usulleri konusunda bilgili olan Roscoe Scandwell, dik, uzun, vakur, iki hürmetli boyutlardaki kadının arasında, iki kolu her birinin görkemli bellerine dolanmış, onlarla birlikte eve doğru yollandı.

Waikiki, Hawaii
6 Haziran 1916

İncik Kemikleri

Çukura savaş silahlarıyla indiler ve kılıçlarını başlarının altına koydular.

"Yaşlı hanımın eskiye dönmesini görmek üzücü."

Prens Akuli, kukui ağacının gölgesinde yaşlı bir wahine'nin (Hawaiili kadın) elindeki işe başlamak üzere yerleştiği yere yandan anlayışlı bir bakış attı.

"Evet," diye yarı üzgün bir edayla beni onayladı, "son yıllarında Hiwilani eski usullere ve eski inanışlara geri döndü – gizlice, tabii ki. *İnanın* bana, kendisi de sıkı toplardı. Kemiklerini görmeliydiniz. Yatak odasının her tarafında, büyük küplerde saklıyordu ve Kanau'nun ondan önce davranıp ele geçirdiği yarım düzine kadarı dışında, akrabalarının çoğunluğunu oluşturuyorlardı. O ikisinin bu kemikler yüzünden ettikleri kavgalar dehşet uyandırıcıydı. Çocukken, onun o büyük, hep alacakaranlık olan odasına girip anne tarafından büyük teyzemden ka-

lan her şeyin şu küpte bulunduğunu, büyük-büyük-babamın da bu küpte bulunduğunu ve tüm o küplerde, tohumları aşağıya doğru inip yaşayan, nefes alan bende toplanmış olan ataların gölgeli tozlarının korunmuş kemik kalıntılarının saklandığını bilmek, tüylerimi diken diken ederdi. Hiwilani sonunda önemli ölçüde yerel âdetlere döndü, sert zeminde hasırların üzerinde uyudu – Don Juan Byron'ın kuzeni olan ve 1825'te *Blonde* firkateyniyle buraya gelmiş olan Lord Byron tarafından büyükannesine hediye edilen büyük, krallara layık, tenteli dört direkli yatağı da odanın dışına attı.

"Sonunda, tamamen yerli usullerine döndü ve hâlâ çiğ balıktan bir ısırık alıp sonra onu yemeleri için kadınlarına attığını görebiliyorum. Poi'sini ya da kendi bitirmediği herhangi bir şeyi de onlara bitirtiyor. O..."

Ama aniden durdu ve burun deliklerinin duyarlı açılmasından hareketli uzuvlarının ifadesinden, havada onu rahatsız eden bir kokuyu okuyup tanıdığını anladım.

"Şeytan alsın!" diye bana haykırdı. "Çok kötü kokuyor. Ben de biz kurtarılana kadar bunu giymeye mahkûmum."

Onu iğrendiren şeyin ne olduğu konusunda yanılmak olanaksızdı. Yaşlı kocakarı, Güney Pasifik pandanus'u olan hala ağacı meyvesinden özenle bir lei (çelenk) hazırlıyordu. Meyvenin birçok kısmını ya da kabuklarını çan şeklinde kesiyor ve bunları hau ağacının kıvrık ve sert iç kabuğuna dizmeye hazırlanıyordu. Kuşkusuz çok kötü kokuyordu ama benim

gibi bir *malahini** için bu koku asma kütüğü ya da meyve suyu gibiydi ve sevimsiz değildi.

Prens Akuli'nin limuzininin bir aksı çeyrek mil kadar uzakta kırılmıştı ve ikimiz gerçek bir çiftlik olan dağ evinin gölgesinde güneşten korunmaya gelmiştik. Ev sazdan damlı mütevazı bir yapıydı ama ağaç kadar büyümüş, narin gövdeleri bir insanın kolu kalınlığında, zarif çiçekleri başımızın bir metre kadar üzerinde begonyalardan oluşan bir hazine bahçesinin içindeydi. Biz burada hindistancevizi suyu içerek serinlerken bir kovboy da kentten bir araba çağırmak üzere on iki mil kadar uzaklıktaki en yakın telefona gönderilmişti. Miller boyu şekerkamışı tarlalarını, dalgaların dövdüğü resif hattını ve ufukta, okyanusun mavi pusunda solgun bir opal gibi parlayan Oahu Adasını izlediğimiz aşağılara baktığımızda, kenti görebiliyorduk, kıyı boyunca uzanan bir duman lekesi olan Lakanaii'nin merkezi Olokona kenti.

Maui, Hawaii'nin Vadi Adasıdır, Kauai de Bahçe Adası; ama Oahu'nun yanında yer alan Lakanaii günümüzde olduğu kadar geçmişte ve her zaman da grubun mücevher adası olarak bilinirdi. En büyükleri olmayan, en küçükleri de olmayan Lakanaii herkesin de teslim ettiği gibi, en vahşi, en vahşice güzel ve boyuna göre, en zengin adadır. Dönüm başına şeker tonajı en yükseğidir, dağ sığırları en şişmanlarıdır, yağmur oranı da bir felakete neden olmadan, en yüksek olanıdır. İlk oluşan ve dolayısıyla en yaşlı ada olması bakımından Kauai'ye benzer ve dolayısıyla

* Malahini: Hawaii'ye yeni gelmiş olan yabancı. –çn.

lav kayaları dağılıp verimli topraklara dönüşmüştür ve eski kraterlerin aralarındaki kanyonlar da aşınıp Colorado'nun Grand Canyon'una benzemiş, sayısız çağlayanlar yüzlerce metre dökülerek buhardan tüller oluşturacak şekilde dağılmış ve havada yok olarak, yumuşak, görünmez bir şekilde ve gökkuşakları oluşturarak, uçurumların diplerine çiğ ve hafif yağmurlar gibi dökülmüşlerdi.

Gene de Lakanaii'yi betimlemek kolaydır. Ama Prens Akuli'yi nasıl betimlersiniz ki? Onu tanımak, Lakanaii'yi kapsamlı bir şekilde tanımak demektir. İlaveten, dünyanın geri kalanı konusunda da kapsamlı bilgi sahibi olmak gerekir. Bir kere, Prens Akuli'nin "Prens" olarak adlandırılmak için kabul görmüş ya da yasal bir gerekçesi yoktur. Üstelik "Akuli" "mürekkepbalığı" anlamına gelir. Bu yüzden, Prens Mürekkepbalığı, Hawaii'nin en eski ve en yüksek alii'lerinin (yüksek şefler) -eski ve seçkin bir soy, daha düşük düzeyden biriyle evlenemedikleri, tüm dünyada daha yüksek hiç kimse olmadığı ve hanedanın devamının her halükarda sürdürülmesi gerektiği için, Mısır Firavunları gibi, erkek kardeşlerle kız kardeşlerin evlendikleri bile görülmüştür- doğrudan ardılı için saygın bir unvan olmaktan uzaktır.

Prens Akuli'nin (babasından miras kalan) şarkıcı tarihçilerinin sonu gelmez soylarının şarkısını söylediklerini ve böylece onu Hawaii'deki en yüksek alii olarak gösterdiklerini duymuştum. Onlar için Adem olan Wakea ve Havva olan Papa'dan başlayarak ve bizim alfabemizdeki harfler kadar kuşak boyunca devam ederek Hawaii'de ilk doğan ataları olan

Nanakaoko'ya ve karısı Kahihiokalani'ye varırlar. Daha sonra ama daha yüksekte, onların kuşakları Kauai ve Oahu krallarının ayrı ayrı soylarının kurucusu olan Ua'nın kuşaklarından ayrılır.

M.S. On birinci yüzyılda, Lakanaii tarihçilerine göre, onlardan iyisi olmadığı için erkek kardeşle kız kardeşin evlendiği sırada, safları cennetin kapısına komşu düzeyde bir kandan takviye almıştı. Yıldızlara bakarak, kadim geleneklere göre dümen tutan Hoikemaha adlı biri, büyük bir çifte kanoyla Samoa'dan gelmişti. Lakanaii'nin aşağı bir alii'siyle evlenmiş ve üç oğlu büyüdüğünde, onlarla birlikte, en küçük kardeşini getirmek üzere Samoa'ya dönmüştü. Ama yanında Polinezya'da rütbesi en yüksek olan ve yalnızca yarı tanrılarla tanrıların ardından ikinci gelen ama hemen altlarında yer alan Tui Manua'nın oğlunu getirmişti. Böylece, sekiz yüzyıl önce, Kumi'nin saygın tohumu, Lakanaii'nin alii'lerine girmiş ve onlardan bölünmeyen bir hat boyunca Prens Akuli'ye kadar gelmişti.

Onunla ilk kez, Oxford aksanıyla konuştuğu, Güney Afrika'daki Black Watch'un* subay gazinosunda karşılaşmıştım. Bu o ünlü alayın Magersfontein'de doğranmasının hemen öncesindeydi. Bu gazinoda bulunmak kadar o aksana da hakkı vardı, çünkü Oxford'da eğitim görmüştü ve Kraliçe tarafından görevlendirilmişti. Onunla birlikte, misafiri olarak, savaşa bir göz atan Prens Cupid† vardı, ona böyle bir takma isim verilmişti ama Lakanaii dahil tüm

* Siyah Muhafızlar. –çn.
† Aşk Tanrısı. –çn.

Hawaii'nin gerçek prensi, gerçek ve yasal adıyla Prens Jonah Kuhio Kalanianaole'ydi ve o, Haole (beyaz adam) Devrimi ve Birleşik Devletlere katılımı olmasaydı Hawaii Nei'nin yaşayan kralı olabilirdi – bu, Prens Cupid'in alii soyağacının Prens Akuli'nin cennet destekli soyağacından daha aşağı olmasına karşın böyleydi. Çünkü, büyükbabası Kamehameha'ların birincisi ve en büyüğü tarafından fena halde yenilgiye uğratılmış olmasa, Prens Akuli Lakanaii'nin ve tüm Hawaii'nin kralı olabilirdi.

Olay 1810 yılında, sandalağacı ticaretinin patlama yaptığı sıralarda gerçekleşti ve aynı yıl, Kauai kralı gelmişti, iyiydi ve Kamehameha'nın elinden yemek yiyordu. Aynı yıl, Prens Akuli'nin büyükbabası bozguna uğramış ve boyun eğmişti, çünkü o "eski kafalı"ydı. Ada imparatorluğunu barut ve haole topçularla düşünmemişti. Daha ileri görüşlü olan Kamehameha, haoleleri hizmetine almıştı, bunlara *Fair American* uskunasının katledilen mürettebatından tek canlı kalan ikinci kaptan Isaac Davis ve yük teknesi *Eleanor*'un lostromosu John Young da dahildi. Isaac Davis, John Young ve aynı başına buyruk maceraperest türden başkaları, ele geçirilen *Iphigenia* ve *Fair American* gemilerinden six-pounder* pirinç toplarla savaş kanolarını parçalamış ve Lakanaii Kralının kara askerlerinin moralini yerle bir etmiş, bunun karşılığını da anlaşmaları uyarınca Kamehameha'dan aynen almışlardı: Isaac Davis, altı yüz olgun ve şişman domuz; John Young, tarif edilen aynı ayrık toynaklı domuzdan beş yüz adet.

* Genellikle 57 mm'lik ve 2,7 kg'lık (6-pound) merme atan silah. –en.

Böylece, ilkel kültürlerin bütün o ensest ve şehvetinden, vahşi adamın el yordamıyla insanlığa doğru ilerlemesinden, tüm o eli kanlı cinayetlerden, kaba mücadelelerden ve yarı tanrıların küçük kardeşleriyle çiftleşmelerinden çıkan, dünyanın cilaladığı, Oxford aksanlı, saniyesine kadar yirminci yüzyıl ürünü, safkan Polinezyalı, binlerce yüzyılın arasındaki canlı köprü, dost, arkadaş ve bozulan yedi bin dolarlık limuzinden çıkan yoldaş, deniz seviyesinin ve ada başkenti Olokona'nın beş yüz metre yükseğinde bir begonya cennetinde benimle birlikte mahsur kalmış Prens Akuli, Prens Mürekkepbalığı, ilerlemiş yaşında kadim dinsel kavramlara ve atalara tapınmaya dönmüş, zamanın karanlığında onun ataları olmuş olanların kemikleriyle kendini çevrelemiş annesini anlatıyordu.

"Bu toplama merakını Oahu'da Kral Kalakaua başlattı," diye devam etti Prens Akuli. "Kraliçesi Kapiolani de bunu ondan devraldı. Her şeyi topladılar – eski makaloa hasırları, eski tapalar, eski sukabakları, eski çift gövdeli kanolar ve rahiplerin 1819'daki genel yıkımdan kurtardıkları putlar. Yıllardır inci kabuğundan balık oltası görmedim ama yemin ederim Kalakaua on bin tane toplamıştır, insan çene kemiğinden yapılma balık oltalarından, tüy pelerinlerden, başlıklardan, taş keserlerden, fallik şekilli poi dövücülerden hiç söz etmiyorum. O ve Kapiolani ada çevresinde kraliyet alaylarını düzenlediklerinde, onları ağırlayanlar şahsi eski eserlerini saklamak zorunda kalıyorlardı. Çünkü kuramsal olarak halkının bütün malı krala aittir; ve Kalakaua için, eski şeyler söz konusu olduğunda, kuramla uygulama birdi.

"Babam Kanau da koleksiyon mikrobunu ondan aldı ve Hiwilani'ye de aynı şekilde bulaştı. Ama babam parmaklarının ucuna kadar moderndi. Ne *kahuna*'ların (rahipler) ne de misyonerlerin tanrılarına inanmazdı. Şeker fiyatları, at yetiştiriciliği ve Kamehameha'yla savaşa gitmeden önce büyükbabasının birkaç Isaac Davis ve John Young'la pirinç top toplamamakla aptallık ettiği dışında bir şeye inanmazdı. O nedenle saf koleksiyoncu ruhuyla, ilginç şeyler topladı; ama annem işi ciddiye aldı. Bu yüzden kemiklere döndü. Hatırlıyorum, çirkin bir taş putu vardı, etrafında bağrışıp sürünürdü. Şimdi Deacon Müzesinde. Ölümünden sonra oraya gönderdim, topladığı kemikleri de Olokona'daki Kraliyet Müzesine.

"Babasının Kaaukuu olduğunu hatırlar mısınız bilmem. Evet, öyleydi ve o bir devdi. Mozoleyi inşa ettiklerinde, iyice temizlenip korunmuş olan kemikleri saklandıkları yerden çıkarılıp mozoleye kondu. Hiwilani'nin Ahuna adlı yaşlı bir uşağı vardı. Bir gece Kanau'dan anahtarı çaldı ve Ahuna'yı gidip mozoleden babasının kemiklerini çalmaya gönderdi. Biliyorum. O bir dev olmalıydı. Onu büyük küplerinden birinde saklıyordu. Bir gün, ele gelir boya ulaştığımda ve Kaaukuu'nun gelenekte anıldığı kadar büyük olup olmadığını merak edince, sağlam çene kemiğini ve sargılarını küpünden çıkardım ve üzerimde denedim. Başım doğruca içinden geçti ve bir hamut gibi boynuma oturdu. Her bir dişi yerinde duruyordu, porselenden de beyaz, bir tek çürüğü bile yoktu, minesi lekesiz ve hasarsız. Bu kabahatimden dolayı hayatımın dayağını yedim ama bu işi yapabilmek için

Ahuna'yı yardıma çağırmak zorunda kaldı. Ama bu olay işime de yaradı. Ölülerin kemiklerinden korkmadığım konusunda bana güvenmesini sağladı ve Oxford eğitimimi kazanmama neden oldu. Göreceğiniz gibi, eğer araba daha önce gelmezse tabii.

"Yaşlı Ahuna o eski, doğuştan sadık köle olarak belirlenmiş ve bunun damgasını üzerinde taşıyanlardandı. Annemin ailesi ve babamınki konusunda, ikisinin toplamından daha fazla şey biliyordu. Üstelik hayatta olan başka hiç kimsenin bilmediği bir şeyi, yüzyıllık mezarlık yerlerini, Kanau'nun ve kadının atalarının çoğunun kemiklerinin nerede saklı olduğunu biliyordu. Kanau bu bilgiyi, onu bir dönek olarak gören yaşlı adamdan sökemezdi.

"Hiwilani bu garip yaşlı adamla yıllarca uğraştı. Nasıl başardığını hiç bilmiyorum. Tabii doğrusunu isterseniz, o eski dine bağlıydı. Bu Ahuna'yı biraz gevşemeye yöneltmiş olabilir. Ya da ona korku salmıştır; çünkü Hiwilani eski Huni büyücülerinin gevezeliklerinden çok şey biliyordu ve tüm büyücülerin en büyük tanrısı olan Uli'yle yakınlığı olduğuna dair belirtiler verebiliyordu. Lonopuha ve Koleamoku'ya dua etmeye gelince, sıradan *kahuna lapaau*'nun (şifacı) canına okurdu; rüyaları, hayalleri, işaretleri, kehanetleri ve hazımsızlıkları peynir ekmek gibi okurdu; şifacı tanrı Maiola yolundaki uygulayıcıları önemsiz gösterebilirdi; onları sersemletecek bir *pule hoe* büyüsünü çıkarıverirdi; ve kimsenin daha iyisini yapamayacağı *kahuna hoenoho* yani modern ispritizma uyguladığını iddia ederdi. Ben şahsen rüzgârı içtiğini, bir şeyler uydurup kehanette bulunduğunu gördüm. Yıkık he-

iau'ların sunaklarında anlaşılmaz olduğu kadar saçları diken diken eden bir dizi duayla onlara adaklar sunduğunda, *aumakua*'lar onun kardeşleri olurdu. Yaşlı Ahuna'ya gelince, annem gerçek sihirli ilacı ona verdiğinde, yere yatıp çığlıklar atarak kendi kendisini ısırmasını sağlayabilirdi.

"Gene de benim şahsi görüşüm, onu ikna edenin *anaana* meselesi olduğu yolundadır. Bir gün bir manikür makasıyla saçlarından bir lüle kesiverdi. Bu saç lülesine biz *maunu* deriz, yani zoka. Bu saç parçasının elinde olduğunu öğrenmesi için de özel gayret sarf etti. Daha sonra bunu gömdüğünü ve her gece Uli'ye adaklar sunup dua etmekle meşgul olduğunu öğrenmesini sağladı."

"Bu normal ölüm duasıydı, değil mi?" diye sordum, Prens Akuli'nin sigarasını yakmak için verdiği molada.

"Kesinlikle," diye başıyla onayladı. "Ahuna da bunu yuttu. Önce saçının zokasını sakladığı yeri bulmaya çalıştı. Bunu başaramayınca, onun yerine bunu bulması için bir *pahiuhiu* büyücüsü tuttu. Ama Hiwilani, büyücüyü onun üzerinde *apo leo* uygulamakla tehdit ederek bu oyunu bozdu, bu bir kişiyi, ona başka zarar vermeden konuşma yeteneğinden kalıcı bir şekilde mahrum etme sanatıdır.

"Bunun üzerine Ahuna mum gibi erimeye başladı ve her gün daha fazla cesede benzedi. Umutsuzlukla, Kanau'ya başvurdu. Ben de oradaydım. Babamın ne tür bir adam olduğunu duymuştunuz.

"'Domuz!' dedi Ahuna'ya. 'Domuz beyinli! Kokmuş balık! Öl de bitsin. Sen bir aptalsın. Bu saç-

malık. Bunun hiçbir anlamı yok. Ayyaş haole Howard misyonerlerin hatalı olduğunu kanıtlayabilir. Kare şişeli cin Howard'ın hatalı olduğunu kanıtlar. Doktorlar altı ay yaşamayacağını söyledi. Kare şişeli cin bile yalan söylüyor. Hayat da yalancı. Bunlar bizim için zor zamanlar, şeker de düşüşte. Damızlık kısraklarıma ruam bulaştı. Yatıp yüz yıl uyumak isterdim ve uyandığımda da şekerin yüz puan yükseldiğini görmek.'

"Babam da bir tür filozoftu, keskin bir zekâsı, kısa ve özlü vecizeler yumurtlama becerisi vardı. Ellerini çırptı. 'Bana bir viski getirin,' diye buyurdu; 'hayır, iki viski getirin.' Sonra Ahuna'ya döndü. 'Git de geber, yaşlı kâfir, karanlığın kalıntısı, cehennemin belası. Ama buralarda ölme. Ben etrafımda neşe ve kahkaha istiyorum, müziğin tatlı tıngırtısını ve gençliğin hareketinin güzelliğini, hasta kurbağaların vıraklamalarıyla hâlâ titrek bacakları üzerinde ayakta duran, kuyruğunu sallayan cesetleri değil. Yeteri kadar yaşarsam yakında ben de öyle olacağım. Eğer yeteri kadar yaşamazsam, bu benim ebedi pişmanlığım olacak. Ne halt etmeye şu son yirmi bini Curtis'in plantasyonuna gömdüm ki? Howard beni bir düşüş olacağı konusunda uyarmıştı ama ben ona bunu söyletenin kare şişe olduğunu düşündüm. Curtis kafayı yedi, kızı baş luna'sıyla* kaçtı ve şeker kimyageri tifo oldu, her şey çökecek.'

"Hizmetçilerini çağırmak için ellerini çırptı ve buyurdu: 'Şarkıcı oğlanları getirin bana. Bir de hula dansçılarını – birçok. Yaşlı Howard'ı da çağırtın.

* Luna: Hawaii dilinde formen. –çn.

Birileri ödemeli ve altı aylık yaşamını bir ay kısaltacağım. Ama hepsinden önemlisi, müzik. Müzik çalsın. İçkiden daha sert, afyondan daha hızlı.'

"O ve müziğin uyuşturuculuğu! Bir Fransız firkateynide misafir edilip ilk kez bir orkestra dinleyen babası yaşlı vahşiydi. Küçük konser sona erdiğinde, en çok hangi parçayı beğendiğini öğrenmek isteyen kaptan, hangi parçanın tekrar edilmesini istediğini sormuş. Eh, büyükbabam tarifini bitirdiğinde, bilin bakalım hangi parçaymış bu?"

Ben vazgeçerken, Prens yeni bir sigara yaktı.

"Hangisi olacak, ilk parça tabii ki. Gerçek ilk parça değil ama ondan önceki akort süreci."

Başımla onayladım, gözlerim ve yüzüm takdirle neşelenmişti ve Prens Akuli, yaşlı wahine ve onun yarısı tamamlanmış lei'sine takdir edercesine bir bakış attıktan sonra, atalarının kemiklerinin öyküsüne devam etti.

"Aşağı yukarı oyunun bu safhasında, yaşlı Ahuna Hiwilani'ye teslim oldu. Tam olarak da teslim olmadı. Uzlaştılar. Ben burada devreye girdim. Eğer ona annesinin ve büyükbabasının (bu Kaaukuu'nun babası oluyordu ve geleneğe göre dev oğlundan da iriydi) kemiklerini getirecekse, o da Ahuna'ya ölüm duası yaptığı saçının zokasını geri verecekti. O da kadına en geriye kadar Lakanaii'nin bütün alii'lerinin gizli gömülme yerlerini açıklamayacaktı. Gene de bu maceraya atılmak için çok yaşlıydı ve yanında, mecburen sırrı öğrenecek olan birisini götürecekti ve bu da bendim. Ben babamın ve annemin ardından en yüksek alii'dim ve onlar da benden yüksek değildi.

"Böylece sahneye ben girdim, ölülerle uğraşan bu iki kuşkulu ihtiyarla karşılaşmak üzere alacakaranlık odasına çağrıldım. Tam bir çift oluşturuyorlardı – annem çaresizliğin dibinde şişman, Ahuna bir iskelet kadar ince ve kırılgan. Annemden, sırtüstü yere düşerse, palanga yardımı olmadan doğrulamayacağı izlenimi edinirdiniz; Ahuna'ya gelince, kürdana benzeyen haliyle, çarpsanız dağılacak gibiydi.

"Konuyu açtıklarında, daha fazla *pilikia* (sorun) doğdu. Babamın tavrı kararlılığımı sağlamlaştırdı. Kemik toplama seferine katılmayı reddettim. Ailemin ve ırkımın tüm alii'lerinin kemiklerinin zerre kadar umurumda olmadığını söyledim. Biliyor musunuz, Howard'ın bana ödünç verdiği Jules Verne'i yeni keşfetmiştim ve durmamacasına okuyordum. Kemikler mi? Kuzey Kutupları, Arzın merkezleri ve yıldızlar arasında uzayda peşine düşülecek kuyruklu yıldızlar dururken! Tabii ki kemik toplama seferine katılmak istemiyordum. Babamın gücünün kuvvetinin yerinde olduğunu ve onun gidebileceğini, toplanacak kemikleri de annemle paylaşabileceğini söyledim. Ama o da bana, babamın alt tarafı ayıplı bir koleksiyoncu olduğunu söyledi, ya da bu anlama gelen, daha sert sözcükler.

"'Onu tanıyorum,' diye bana güvence verdi. 'Annesinin kemiklerini at yarışında ya da pokerde ful as bulsa, pey diye sürer.'

"Modern kuşkuculuğa gelince, onunla başa çıkabilirdim ve hepsinin palavra olduğunu söyledim. 'Kemikler mi?' dedim. 'Kemikler de nedir ki? Tarla farelerinin, birçok sıçanın, hatta hamamböceklerinin

bile kemikleri var, yalnız hamamböceklerinin kemikleri etlerinin içinde değil, dışında. İnsanlarla diğer hayvanlar arasındaki fark,' dedim ona, 'kemiklerde değil, beyinde. Baksana, bir dananın bile insandan daha fazla kemiği var, yediğim balıkların birçoğunda da daha fazla kemik var, balinaya gelince, kemik konusunda onunla hiçbir canlı baş edemez.'

"Samimi bir konuşmaydı, uzun zamandır öğrenmiş olduğun gibi, Hawaii'nin usulü budur. Karşılığında o da bana, aynı samimiyetle doğduğumda beni evlatlık olarak vermediğine pişman olduğunu söyledi. Sonrasında beni doğurduğuna hayıflandığını söyledi. Beni anaana etmeye bir adım kalmıştı. Beni bunu yapmakla tehdit etti ve ben de o zamana kadar yaptığım en cesurca hareketi yaptım. Yaşlı Howard bana birçok bıçağı, tirbuşonu, tornavidası ve her türden aksesuarı olan bir çakı vermişti, bunların arasında bir de tırnak makası vardı. Tırnaklarımı kesmeye koyuldum.

"'İşte,' dedim, kestiğim tırnakları eline tutuştururken. 'Bu konuda ne düşündüğümü bilesin diye. İşte zoka, fazlası da var. Git de yapabiliyorsan beni anaana yap.'

"Cesurca olduğunu söyledim. Öyleydi. Yalnızca on beş yaşındaydım ve tüm yaşamımı gizemli işlerin ta göbeğinde geçirmiştim, yeni edindiğim kuşkuculuğum da ancak derimin içine nüfuz edebilmişti. Güneş ışığında bir kuşkucu olabilirdim. Ama karanlıktan korkuyordum. Bu alacakaranlık odasında, ölülerin küpler içindeki kemikleri çepeçevre etrafımda, neden olmasın, kadın beni fena halde korkutuyordu. Bugün söylediğimiz gibi, keçim ondaydı. Ama ben cesurdum

ve geri adım atmadım. Blöfüm de işe yaradı ve annem kesik tırnakları suratıma fırlatıp gözyaşlarına boğuldu. Yüz altmış kiloluk yaşlı bir kadının gözyaşları pek de etkileyici olmaz ve ben de blöfümü pekiştirdim.

"Annem saldırı yönünü değiştirdi ve ölüyle konuşmaya koyuldu. Hayır, daha da fazlası, onları oraya çağırdı ve her ne kadar görmeye hazır olmama karşın göremiyorsam da Ahuna, Kaaukuu'nun babasını köşede gördü ve yere yatıp inlemeye başladı. Gene de neredeyse yaşlı devi görmüş olsam da onu pek de göremiyordum.

"'Bırak da kendi adına konuşsun,' dedim. Ama Hiwilani inatla onun adına konuşmakta ve Ahuna'yla mezarlık yerine gidip annemin arzuladığı kemikleri getirmem yolundaki kutsal buyruğu bana yöneltmekte direndi. Ben de eğer ölüler hastalık yayarak yaşayanları öldürmeye yöneltilebiliyorsa ve ölüler, gömüldükleri yerden kendilerini odanın köşesine nakledebiliyorlarsa, veda edip orta dünyaya, öteki dünyaya, aşağı dünyaya ya da sosyal ziyaretlerde bulunmadıkları zamanlar nereye gidiyorlarsa oraya gittiklerinde, neden kemiklerini burada ve küplere yerleştirilmeye hazır bir şekilde geride bırakamayacaklarını sordum.

"Bunun üzerine annem, Kaaukuu'nun babasının köşede çömelmiş durduğu varsayılan hayaletini Ahuna'nın üzerine saldı ve o da Ahuna'ya, kadına onun gömüldüğü yeri açıklamasını buyurdu. Ben onu cesaretlendirmeye çalıştım ve yaşlı hayaletin kadına nerede yattığını kendisinin söylemesinin daha iyi olacağını, bir yüzyıldır orada olduğuna göre, bunu en iyi onun bileceğini söyledim. Ama Ahuna eski usul-

dü. Bir gram bile kuşkuculuğa sahip değildi. Hiwilani onu korkuttukça, yerde daha fazla yuvarlandı ve daha yüksek sesle inledi.

"Ama kendi kendisini ısırmaya başladığında, teslim oldum. Ona üzülmüştüm; ama bunun da ötesinde, onu takdir etmeye başlamıştım. Karanlık çağların bir kalıntısı olsa da iyi malzemeden yapılmıştı. Burada, esrarın korkusu acımasızca üzerindeyken ve Hiwilani'nin kandırmacasına kesinlikle inanmışken bile, iki sadakatin arasında kalmıştı. Kadın onun yaşayan alii'si, *alii kapo*'suydu (kutsal şef). Ona sadık olmak zorundaydı ama onun soyundan ve kemiklerinin rahatsız edilmemesi için ona bağımlı olan ölmüş gitmiş alii'lere de sadık olmak zorundaydı.

"Teslim oldum. Ama ben de şartlar öne sürdüm. Yeni ekolden babam, kararlılıkla, benim eğitimim için İngiltere'ye gitmeme karşı çıkıyordu. Şeker fiyatlarının düşüyor olması onun için yeterli nedendi. Eski ekolden annem de kâfir zihni eğitime çok karanlık bir yer verdiği için ve eğitimin eski her şeye olan inancı sarsacağını anlayacak kadar akıllı olduğundan, kararlı bir şekilde reddediyordu. Ben eğitim görmek istiyordum, bilim, sanat, felsefe eğitimi görmek, Howard'ın bildiği ve mezarın kıyısında boşinançlara tavizsiz dudak bükmesini ve bana okumam için Jules Verne'i vermesini sağlayan her şeyin eğitimini görmek. Vahşi ve yanlış yollara düşmeden önce o bir Oxfordluydu ve Oxford arısının kulaklarımda vızıldamasını sağlayan da oydu.

"Sonunda, Ahuna ve ben, eski ekolle yeni ekol birlik olup kazandık. Annem, sindirimi ona zarar vere-

cek duruma düşürecek uzun bir içki sürecine sokmak zorunda kalsa bile, babamın beni İngiltere'ye göndermesini sağlama sözü verdi. Aynı zamanda, Howard da bana eşlik edecekti ki onu İngiltere'de layıkıyla gömebileyim. Garip birisiydi yaşlı Howard, birey diye bir şey varsa, oydu. Size onun hakkında bir öykü anlatayım. Kalakaua'nın dünyanın çevresindeki yolculuğuna başladığı sıralardı. Hatırlarsınız, Armstrong, Judd ve bir Alman baronun sarhoş uşağı ona eşlik ediyordu. Kalakaua Howard'a şunu önermişti..."

Ama o anda uzun zamandır beklenen felaket Prens Akuli'nin üzerine çöktü. Yaşlı wahine lei hala'sını bitirmişti. Yalınayak, kadınlara özgü hiçbir süsü olmaksızın, aşırı yıkanmış pamukludan şekilsiz bir şeylere bürünmüş, yılların yıprattığı yüzü ve çalışmaktan nasırlaşmış elleriyle önünde eğildi ve onuruna bir mele mırıldandı, sonra hâlâ iki büklüm, lei'yi boynuna geçirdi. Hala'nın çok taze ve fazlaca koktuğu doğruydu ama bu gene de bence güzel bir hareketti ve yaşlı kadın da bana güzel göründü. Zihnim prensin anlattıklarına kaydı ve böylece onu Ahuna'ya benzetmeden edemedim.

Ah, gerçekten de Hawaii'de alii olmak, yirminci yüzyılın ikinci onyılında bile, hafife alınacak bir şey değildi. Tamamıyla yenilerden olan alii, kesinlikle eskilerden olanlara kibar ve kralca davranmalıydı. Sevgili adası uzun zaman önce Birleşik Devletler tarafından iltihak edilen ve Hawaii Adalarının geri kalanıyla birlikte bir bölgeye dahil edilen krallıksız prens de hala'nın kokusundan duyduğu tiksintiyi açık edemezdi. Zarafetle başını eğdi; ve saf Hawaii dilinde söylediği

lütufkâr kraliyet sözcükleri yaşlı kadının kalbini bu muhteşem fırsatın anısıyla ölene kadar sıcak tutacaktı. Bana doğru yaptığı acı surat hareketi, kadının bunu göreceğinden kuşkusu olsa, gerçekleşmezdi.

"Böylece," diye lafını sürdürdü Prens Akuli, wahine zevk içinde uzaklaştıktan sonra, "Ahuna ve ben mezar soyma maceramıza atıldık. Demir Bağlı Kıyıyı biliyorsunuzdur."

Başımla onayladım, o lav kaplı tehlikeli kıyıların görüntüsünü gayet iyi biliyordum; kıyıya çıkma ve demir atma konusunda gerçekten de demir bağlı, büyük, tırmanılması olanaksız yüzlerce metre yükseklikteki uçurum duvarlarını, zirveleri bulut ve yağmur sağanaklarıyla kaplı, etekleri ticaret rüzgârları tarafından fışkıran, köpüren beyazlıklar tarafından dövülen, havası, denizden yağmur bulutlarına kadar gece ya da gündüz, güneş ya da ayın neden olduğu sayısız gökkuşağına yol açan birçok şelaleyle dolu dağlarını... Vadi denilen ama aslında yarık olan şeyler o devasa duvarları orada burada kesiyor ve azametli ama çılgınca dikey, büyük çoğunluğu insan ayağının erişemeyeceği, ancak yaban keçilerinin tırmanabileceği bir araziyi oluşturuyordu.

"Pek az şey biliyorsunuz," diye yanıtladı, başımla onaylamam üzerine Prens Akuli. "Yalnızca buharlı gemilerin güvertelerinden gördünüz. Orada vadiler var, meskûn vadiler, buralardan kara yoluyla çıkış yok, deniz yoluyla da yalnızca yılda iki ayın seçme günlerinde tehlikelerle dolu olarak kano aracılığıyla erişilebiliyor. Yirmi sekiz yaşındayken av maksadıyla bunlardan birine gitmiştim. Uygun dönemde, kötü hava koşulları

nedeniyle üç hafta mahsur kaldık. Sonra, benimle birlikte grubumuzdan beş kişi dalgalar arasından yüzerek ayrılmaya karar verdik. Üçümüz bizi bekleyen kanolara eriştik. Diğer ikisi kumsala geri sürüklendi, her ikisinin de kolları kırılmıştı. Bizden başka, tüm grup ertesi yıla, on ay sonrasına kadar orada kaldı. Aralarından biri de Honolulu şeker tüccarları Wilson & Wall'dan Wilson'dı. Nişanlıydı, evlenecekti.

"Yukarılarda bir avcı tarafında yukarıda vurulan bir keçinin, dokuz yüz metre aşağıda, ayaklarıma düştüğünü gördüm. İnanın bana, o arazide on dakika boyunca sanki keçi ve kaya yağdı. Kanocularımdan biri, iki küçük vadi olan Aipio ve Luno arasındaki patikadan düştü. Önce beş yüz metre aşağımıza çarptı, sonra yüz metre daha aşağıdaki bir çıkıntıya indi. Onu gömmedik. Ona ulaşamazdık ve uçan makineler de daha icat edilmemişti. Kemikleri şimdi orada ve deprem ya da volkan patlaması olmazsa, kıyamet kopana kadar orada kalacaklar.

"Yüce Tanrım! Yalnızca birkaç gün önce, turist çekmek için Honolulu'yla rekabet etmeye çalışan Tanıtım Komitesi, mühendisleri çağırıp Demir Bağlı Kıyı çevresinde bir gezi yolu yapmak için maliyet araştırması istedi ve verilen en düşük rakam bir buçuk kilometre için çeyrek milyon dolardı!

"Ahuna'yla ben, yaşlı bir adamla genç bir çocuk, bu sert kıyıya doğru yaşlı adamların sürdüğü bir kanoyla yola çıktık! En gençleri olan dümenci altmış yaşın üzerindeydi, gerisi de en azından ortalama yetmiş yaşındaydı. Sekiz kişiydiler ve kimse görmesin diye gece yola çıktık. Yaşamları boyunca güvenilmiş olan

bu yaşlı adamlar bile esrarın yalnızca saçaklarına vakıftılar. Bizi yalnızca saçaklara götürebilirlerdi.

"Saçak da -bu kadarını söylemekte bir mahzur görmüyorum- Ponuloo Vadisiydi. Oraya üçüncü gün öğleden sonra varabildik. Yaşlı amcalar kürek çekmekte o kadar güçlü değillerdi. Garip bir seferdi, öyle vahşi sularda, yaşlı mürettebatımızdan bir biri bir diğeri çöküyor, hatta bayılıyordu. Hatta biri ikinci sabah öldü. Onu denize gömdük. Bu gri adamların gri biraderlerini gömmek için uyguladıkları kâfir seremonileri cidden bir garip. Ben de yalnızca on beş yaşında, kâfirlik kanı ve kalıtsal kâfir kurallarıyla onların üzerinde *alii kapo*, Jules Verne eğilimli ve kısa süre sonra eğitim için İngiltere'ye doğru yola çıkmaya aday! İnsan öğreniyor. Kendi yaşam süresince insanlık tarihini insan kurban etme ve putperestlikten yola çıkıp, yukarı doğru arayış içeren bir dinden geçip nihayetinde ateizmin Medusa'sına erişen babamın filozof olmasına şaşmamalı. Eski din bilgeleri gibi her şeyin beyhude olduğuna karar verip, sonunda kendisini şeker hisseleri, şarkı söyleyen oğlanlar ve hula dansçılarında bulmasına da şaşmamak gerekir."

Prens Akuli bir ara vererek düşünüp taşındı.

"Of, aman," diye iç çekti, "ben de zamanda iyi bir gezinti yaptım." Onu boğan hala lei'yi tiksintiyle kokladı. "Eskinin kötü kokusu var bunda." Lütfedip yanıtladı. "Ben mi? Bende modernin kokusu var. Babam haklıydı. En tatlısı şekerin yüz puan yükselmesi ya da pokerde dört as gelmesi. Eğer Büyük Savaş bir yıl daha sürerse, bir milyonun üzerine çeyrek milyon daha koyarım. Barış yarın gerçekleşirse, peşinden

gelecek düşüşle, size benim doğrudan ihsanımı kaybedip babamla benim uzun süredir onlar için vakfettiğimiz eski yerli evlerine dönecek yüz kişi sayabilirim."

Ellerini çırptı ve yaşlı wahine ona hizmet etmenin heyecanıyla yalpalayarak yaklaştı. Önünde eğildi ve prens de göğüs cebinden bir bloknot ve kalem çıkardı.

"Her ay, yaşlı ırkımızın yaşlı kadını," dedi kadına, "taşra bedelsiz teslimatı tarafından, herhangi bir dükkânda on altın dolarla değiştirebileceğin yazılı bir kâğıt alacaksın. Bu yaşadığın sürece böyle olacak. Bak! İşte şimdi ve burada, bu kalemle bu kâğıdın üzerine bunun kaydını ve anısını kaydediyorum. Bu, sen benim ırkımdan ve hizmetimden olduğun ve bugün üzerine oturduğum hasırlarla ve üç kez kutsanmış ve üç kez güzel lei hala ile beni onurlandırdığın için."

Bana dönüp yorgun ve kuşkucu bir bakış attıktan sonra, dedi ki:

"Eğer yarın ölürsem, avukatlar mal varlığımı nasıl kullandığımı tartışmaya açmakla kalmaz, bağışlarımı, bağladığım maaşları ve akıl sağlığımı da tartışmaya açarlar.

"Hava durumu açısından yılın uygun zamanıydı; ama o zaman bile, kürekte yaşlı, zayıf adamlarla, Ponuloo Vadisi halkının yarısını minik, dik sahilde toplamadan karaya çıkmaya kalkışmadık. Sonra dalgaları saydık, en iyisini seçtik ve üzerine atladık. Kuşkusuz kano battı, dengeleme balastı da parçalandı ama kıyıdakiler bizi zarar görmeden dalgalardan kurtardılar.[1]

"Ahuna emirlerini verdi. Gece süresince herkes evinde kalacak, köpekler bağlanacak ve havlama

olmasın diye ağızları da bağlanacaktı. Gece vakti Ahuna'yla ikimiz yolculuğumuza çıktık, kimse sağa mı sola mı yoksa doğrudan vadinin başına mı yöneldiğimizi bilmiyordu. Yanımızda kurutulmuş et, sert poi ve kurutulmuş *aku* götürüyorduk ve taşıdığımız yiyeceğin miktarından, birkaç günlük yolumuz olduğunu anlamıştım. Ne yoldu ama! Gerçekten cennete çıkan bir merdivendi, çünkü neredeyse tamamen dikey ilk *pali* (uçurum) deniz seviyesinin bin metre üzerine çıkıyordu. Bunu karanlıkta tırmandık!

"Tepede, geride bıraktığımız vadi gözden kaybolduğunda, gün ışıyana kadar Ahuna'nın bildiği kuytu bir oyukta uyuduk ve burası o kadar küçüktü ki sıkışmak zorunda kalmıştık. O yaşlı adam, uykunun huzursuzluğu içinde hareket edebileceğim korkusuyla dış tarafta, bir kolu üzerimde uyudu. Gündoğumunda, neden olduğunu anladım. Bizimle uçurumun kenarı arasında ancak bir metrelik bir mesafe vardı. Kenara doğru süründüm ve aşağıya baktım, artan ışıkta cesameti artan uçurumu seyredip, üzerime çöken yükseklik korkusuyla titredim. Sonunda, dosdoğru bir kilometre kadar aşağıda, denizi gördüm. Buraya gece karanlığında gelmiştik!

"Çok küçük olan bir sonraki vadide, kadim halkların emarelerini gördük ama yaşayan kimse yoktu. Tek yol, vadiden vadiye uzanıp baş döndürücü vadi duvarlarında inip çıkan çılgın patikalardı. Ama Ahuna ne kadar yaşlı ve zayıf olsa da yorulmak bilmiyordu. İkinci vadide saklanmış yaşlı bir cüzamlı yaşıyordu. Beni tanımıyordu ve Ahuna kim olduğumu söylediğinde, ayağıma kapanıp neredeyse kenetlendi

ve dudaksız ağzıyla tüm silsilemden söz eden bir mele mırıldandı.

"Bir sonraki vadinin o vadi olduğu anlaşıldı. Uzundu ve o kadar dardı ki zemini bir tek kişi için yeterli taro'yu bile yetiştiremeyecek kadar azdı. Aynı zamanda sahili de yoktu, içinden geçen ırmak bir uçurumdan yüzlerce metre aşağıya dökülüyordu. Tanrı'nın unuttuğu, çıplak, erozyona uğramış lavdan oluşan yalnızca çok cılız bitkilerin kök tutmuş olduğu bir yerdi. Yüksek duvarlar arasında, Demir Bağlı kıyının gerisindeki kargaşalı topraklara doğru kilometrelerce dolanarak giden bu yarığı izledik. Bu vadinin ne kadar içerilere nüfuz ettiğini bilmiyorum ama ırmaktaki suyun miktarına bakılırsa, uzaklarda olduğunu tahmin ederim. Vadinin başına kadar gitmedik. Ahuna'nın bütün zirvelere bakışlar attığını görüyordum ve biliyordum ki doğal noktalardan, yalnızca kendisinin bildiği kerterizleri kolluyordu. Taşıdığı yiyecekleri ve giysileri yere bıraktı. Oraya gelmiştik. İki yandaki sert, kesiksiz, bitkiden yoksun duvarlara baktım, böylesi çıplak bir yerde mezar olabileceğini düşünemiyordum.

"Yemeğimizi yedik, sonra çalışmak için soyunduk. Ama Ahuna ayakkabılarımı çıkarmamamı istedi. Derin bir havuzun başında, benimle benzer kıyafette ve olağanüstü zayıf bir halde yanımda durdu.

"'Bu noktada havuza dalacaksın,' dedi. 'Aşağıya inerken kayayı ellerinle yokla, bir buçuk kulaç kadar aşağıda bir delik bulacaksın. Başın önde içeri gir ama yavaş ilerle, çünkü lav kayalığı keskindir ve başını ya da vücudunu kesebilirsin.'

"'Ya sonra?' diye sordum. 'Deliğin genişlediğini göreceksin,' diye yanıtladı. 'Geçitten sekiz kulaç kadar ilerlediğinde, yavaşça yukarı doğru yüksel, başın suyun üzerinde havayı bulacak. Orada beni bekle. Su çok soğuktur.'

"Bu bana iyi görünmedi. Soğuk suyu ya da karanlığı değil, kemikleri düşünüyordum. 'Önce sen git,' dedim. Ama gidemeyeceğini iddia etti. 'Sen benim alii'm, prensimsin,' dedi. 'Kraliyet atalarının kutsal mezarlarına senden önce gitmem olanaksız.'

"Ama durum hoşuma gitmemişti. 'Kes şu prens konusunu,' dedim ona, 'anlatıldığı gibi değil. Önce sen git, kimseye söylemem.' 'Hoşnut etmemiz gerekenler yalnızca yaşayanlar değil,' diye ihtar etti, 'ölüleri de hoşnut etmeliyiz. Ölülere yalan da söyleyemeyiz.'

"Konuyu tartıştık ve yarım saat boyunca iş tıkandı. Ben yapmayacaktım, o da yapamıyordu, o kadar. Gururuma hitap ederek beni iknaya çalıştı. Atalarımın kahramanca başarılarının ilahilerini sıraladı; ve özellikle hatırlıyorum, bana büyük-büyükbabam ve dev Kaaukuu'nun dev babası Mokomoku'nun şarkısını söyledi, nasıl savaşta üç kez Mokomoku'nun düşmanlarının arasına daldığını, her iki eliyle birer savaşçıyı boynundan yakaladığını ve öldürene kadar başlarını birbirine vurduğunu anlattı. Ama karar vermeme neden olan bu değildi. Ahuna adına gerçekten de üzülüyordum, seferin başarısızlığa uğrayacağından o kadar korkuyordu ki... Yaşlı adama hayranlık duymaya başlamıştım, bunun nedenleri arasında en önemlilerinden biri de benimle uçurumun kenarı arasında uyumuş olmasıydı.

"Böylece, gerçek alii komuta yetkesiyle, 'Hemen arkamdan geleceksin,' deyip suya daldım. Söylediği her şey doğruydu. Sualtı geçidinin girişini buldum, dikkatlice içinde yüzdüm, bir sefer keskin lav tavana çarpıp omuzumu kestim ve karanlık havaya çıktım. Daha otuza kadar sayamadan, yanımda suyun üstüne çıktı, beni teskin etmek için elini koluma dayadı ve otuz metre kadar boyunca benim önünde yüzmemi sağladı. Sonra, tabana ayağımız değdi ve dışarı, kayaların üzerine çıktık. Hâlâ ışık yoktu ve kırkayaklar için fazla yüksekte olduğumuza şükrettiğimi hatırlıyorum.

"Yanında, kapağı sıkıca kapatılmış hindistancevizinden bir kap getirmişti, içinde muhtemelen otuz yıl önce Lahaina sahiline vurmuş olan bir balinanın yağı vardı. Ağzından birbirine sıkıca geçmiş iki tüfek fişeğinden oluşan su geçirmez bir kibrit kutusu çıkardı. Yağın içindeki fitili tutuşturdu, ben de etrafıma baktım ve bir hayal kırıklığı yaşadım. Burası bir mezar odası değil, bütün adalarda görülen sıradan bir lav koridoruydu.

"Işık kabını elime tutuşturdu ve beni önden yola çıkarıp yolun uzun olduğu ama çok da uzun olmadığı yönünde güvence verdi. Uzundu, salim kafayla düşününce, en azından bir buçuk kilometre vardı ama o zaman bana yedi buçuk kilometre gibi görünmüştü ve sert bir eğimle yükseliyordu. Ahuna sonunda beni durdurduğunda, hedefimize yaklaştığımızı anladım. Keskin lav kayalarında ince, yaşlı dizlerinin üzerine çöktü ve sıska kollarıyla dizlerimi kucakladı. Lambayı tutmayan elimi başının üzerine koydu. Yaşlı, çatlak,

titrek sesiyle bana ilahiler okudu ve soyumdan, özlü aliiliğimden söz etti. Sonra dedi ki:

'Ne Kanau'ya ne de Hiwilani'ye, göreceklerin hakkında hiçbir şey söyleme. Kanau'da kutsiyet yok. Aklı şekerle ve at yetiştirmekle dolu. Büyükbabasının giydiği tüy pelerini o İngiliz koleksiyoncuya sekiz bin dolara sattığını ve parayı da ertesi gün Maui Oahu arasındaki polo maçında bahiste kaybettiğini biliyorum. Annen Hiwilani kutsiyetle dolu. Çok fazla kutsiyetle dolu. Yaşlanıyor, kafası zayıflıyor ve büyücülükle çok fazla uğraşıyor.'

"'Hayır,' diye yanıtladım. 'Kimseye söylemeyeceğim. Söylersem, buraya gene gelmem gerekecek. Ama buraya bir daha dönmek istemiyorum. Her şeyi bir kez denerim. Bunu hiçbir zaman ikinci kez denemem.'

"'İyi,' dedi ve geride kaldı ki ben önden gideyim. Aynı zamanda dedi ki: 'Annen yaşlı. Ona, söz verdiğim gibi annesinin ve büyükbabasının kemiklerini götüreceğim. Bu onu ölene kadar tatmin eder; sonra, eğer ondan önce ölürsem, aile koleksiyonundaki bütün kemiklerin Kraliyet Mozolesine yerleştirilmesini sağlamak sana düşüyor.'

"Bütün adaların müzelerine gittim birer kez," dedi Prens Akuli, yerel dile dönmüştü, "ve koleksiyonların tamamının bizim Lakanaii mezar-mağarasında gördüklerime yaklaşamayacağını söylemeliyim. Hatırlayın, mantığa ve tarihe göre, biz Adalardaki en eski ve en yüksek soya sahibiz. Hayal ettiğim ya da duyduğum her şey ve çok daha fazlası, oradaydı. Orası muhteşem bir yerdi. Ahuna, kasvetli bir şekilde dualar ve mele'ler mırıldanarak ilerledi ve çeşitli bali-

na yağı lambaları yaktı. Hepsi oradaydı, Hawaii'nin zamanının başladığından beri tüm Hawaii ırkı. Kemik desteleri ve kemik desteleri, hepsi de usulünce tapa'ya sarılmış, sonunda bir postanenin paket servisindeki paketlere benzemişler.

"Üstelik her şey! Belki de bildiğiniz gibi sinek yelpazesiyken kraliyet simgesine dönüşen ve bir buçuk-iki kulaçlık saplarıyla cenaze tüylerinden daha büyük olan Kahili'ler. Hem de ne saplar! *Kauila* ağacından, bir yüzyıl önce sanatçılarımızın kaybettiği yeteneklerin işi fildişi ve kemik kakmalarıyla. Yüzyıllarca eski bir aile tavan arası. Sadece duymuş olduğum bazı şeyleri ilk kez olarak görüyordum, mesela balina dişinden yapılan ve örülmüş insan saçıyla asılan, yalnızca çok yüksek rütbedekilerin göğüslerinde taşıdıkları *pahoa*'lar.

"En eski ve en nadir olanlarından halılar ve hasırlar vardı; en eskileri dışında paha biçilmez değerde, *mamo*, *iwi* ve *akakano* tüylerinden başlıklar, lei'ler, miğferler ve pelerinler. Bishop müzesinde gördüğüm, yarım milyonla bir milyon dolar değer biçilen en güzellerinden daha üstün bir mamo pelerini gördüm. Aman Tanrım, diye düşünmüştüm o zaman, neyse ki Kanau bunları bilmiyor.

"Ne biçim bir eşya karmaşası! Oyma sukabakları, istiridye kabuğu sıyırıcıları, *olona* ipliğinden ağlar, bir sürü *ié-ié* sepeti ve her türlü kemik ve kabuktan balık iğneleri. Unutulmuş zamanların müzik aletleri – *ukuke*'ler, burun flütleri ve aynı şekilde tıkanmamış bir burun deliğiyle çalınan *kiokio*'lar. Tabu poi kâseleri ve parmak kâseleri, kano tanrılarının sol el için keserleri, lav kabından lambalar, taş havanlar, havanelleri

ve poi eziciler. Sonra gene keserler, bir sürü çok güzel keser, ince put işçiliği için 300 gramlıklardan, ağaç kesmek için olan yedi kiloluklara kadar ve hepsinin de sapı gördüklerimin hepsinden güzeldi.

"Kaekeeke'ler vardı – eski davullarımız, hindistancevizi ağacının içi boşaltılmış bir parçasının bir ucunun köpekbalığı derisiyle kapatılmasıyla yapılmış. Ahuna tüm Hawaii'nin ilk kaekeeke'sini bana gösterdi ve öyküsünü de anlattı. Belli ki çok eskiydi. Yılların çürüttüğü ağacın dağılıp toz olmasından korktuğu için dokunmaya korkuyordu, köpekbalığı derisinin kırpıkları hâlâ davulun ucuna bağlıydı. 'Bu bütün kaekeeke'lerimizin en eskisi ve hepsinin babası' dedi Ahuna. 'Kila, Moikeha'nın oğlu, onu Güney Pasifik'teki Raiatea'dan getirdi. Kila'nın öz oğlu, aynı yolculuğa çıkmış ve on yıl geri gelmemiş olan Kahei de Tahiti'den ilk ekmekağacı meyvelerini getirip, Hawaii topraklarında yetiştirip büyüttü.'

"Kemikler de kemikler! Paket teslimat dizileri! Uzun kemiklerin küçük demetlerinin yanında, değerli koa ağacından yapılmış, kıvrık denge balastları wiliwili ağacından, bir şiş gibi yassı ucundan saplanmış, sapın devamlılığını temsil eden ucunda io-çıkıntısıyla kürekleri de olan bir, iki ya da üç kişilik kanoların içinde, tapa'ya sarılmış, bütün iskeletler. Savaş silahları da onları kullanmış olan cansız kemiklerin yanında yatıyordu: Paslı at pıştovları, derringerler, biber kutusu revolverler, beş namlulu fantastikler, Kentucky uzun namlulu tüfekleri, John Company ve Hudson Körfezi Şirketi tarafından verilen misket tüfekleri, köpekbalığı dişinden kılıçlar, ahşap kamalar,

uçları balık, domuz ve insan kemiğinden oklar, ateşte sertleştirilmiş ahşap uçlu oklar ve mızraklar.

"Ahuna elime ucu insan incik kemiğinden yapılmış ve iyice sivriltilmiş bir mızrak tutuşturdu ve öyküsünü anlattı. Ama önce iki paketin içindeki, ağaç dalı desteleri gibi bağlanmış uzun kemikleri, kollarla bacakları açtı. 'Bu,' dedi Ahuna, bir paketin acınacak beyaz içeriğini gösterirken, 'Laulani. Akaiko'nun karısıydı, onun da şimdi elinde tuttuğun ve fark edeceğin gibi daha büyük ve erkeksi olan kemikleri de üç yüzyıl önce, daha iri, yüz elli kiloluk, iki metrenin üzerinde bir adamın bedenini taşıyordu. Bu mızrak başı da kendi zamanının büyük bir güreşçi ve koşucusu olan Keola'nın incik kemiğinden yapılmıştır. O Laulani'yi seviyordu, kadın da onunla kaçtı. Ama Kalini kumsallarındaki şimdi unutulmuş bir savaşta, Akaiko düşman hatlarına daldı, başarılı bir hücuma komuta etti, karısının sevgilisi Keola'yı yakalayıp yere serdi ve sonra da öldürene kadar boynunu köpekbalığı dişinden bir bıçakla kesti. Yani, eski zamanlarda da hep olduğu gibi, erkekler kadın uğruna erkeklerle savaşmıştı. Laulani güzeldi; Keola onun için bir mızrak başına dönüştürülmeliydi. Bir kraliçe gibi yapılmıştı ve bedeni uzun bir tatlılık kâsesiydi ve parmakları annesinin göğsünde ince ve küçük olsun diye lomi (masaj) yapılmıştı. On kuşak boyunca onun güzelliğini anımsadık. Babanın şarkı söyleyen oğlanları bugün bile güzelliğine, onun adı verilen hula'da şarkı söylüyorlar! İşte bu Laulani, elinde tuttuğun.'

"Ahuna lafını bitirince bakakaldım, hayal gücüm hem hüzünlenmiş hem de ateşlenmişti. Yaşlı sarhoş

Howard bana Tennyson'ını da ödünç vermişti ve sık sık ve uzun uzun Kral Arthur'un şiirini okumuştum. İşte üçü de burada, diye düşündüm, Arthur, Launcelot ve Guinevere. Bu o zaman, diye düşündüm, hepsinin sonuydu, yaşamla mücadelenin, uğraşı ve aşkın, bu çoktandır gitmiş olanların yorgun ruhlarının yaşlı şişman kadınlar ve uyuz büyücüler tarafından çağrılmasının, onların kemiklerinin koleksiyoncular tarafından değerlendirilmesinin at yarışlarında ya da ful aslar karşılığında pey sürülmelerinin ya da şeker hisselerine yatırılacak nakit karşılığında satılmalarının.

"Bu benim için bir aydınlanmaydı. Burada, bu mezar-mağarasında büyük dersi almıştım. Ahuna'ya dedim ki: 'Başı Keola'nın uzun kemiğinden yapılma mızrağı kendime alacağım. Hiç satmayacağım, hep elimde tutacağım.'

"'Peki ne maksatla?' diye sordu. Ben de yanıt verdim: 'Ona bakmak, çok az insanın, üç yüzyıldır ölü oldukları halde kalıntılarının bir mızrak başı olacak kadar kısmetli olduğu bilgisi zihnimi açık tutsun, ayağımı yerde tutsun diye.'

"Ahuna başını eğdi ve benim yargımın bilgeliğini övdü. Ama o anda, uzun süredir çürümüş olan olona ipi koptu ve Laulani'nin zavallı kadın kemikleri kucağımdan kurtulup kayalık yere tangırdayarak döküldüler. Bir incik kemiği, bir şekilde yolundan sapıp, bir kano gövdesinin karanlık gölgesine yuvarlandı ve onun benim olmasına karar verdim. Böylece aceleyle onun kemikleri toplayıp bağlamasına yardımcı oldum ki eksikliği fark etmesin.

"'Bu,' dedi Ahuna, beni atalarımdan başka birisiyle tanıştırarak, 'Kaaukuu'nun babası, büyük büyükbaban Mokomoku. Kemiklerinin büyüklüğüne bak. O bir devdi. Onu ben taşıyacağım, çünkü Keola'nın uzun mızrağı yüzünden senin taşıman zor olur. Bu da annenin annesi, büyükannen Lelemahoa, onu da sen taşıyacaksın. Günün sonu geliyor ve biz de daha karanlık güneşi dünyadan gizlemeden önce sularda güneşe doğru yüzmeliyiz.'

"Ama çeşitli su kabaklarını fitillerini balina yağına daldırarak söndüren Ahuna, Laulani'nin incik kemiğini büyükannemin kemiklerinin arasına kattığımı fark etmedi."

Olokona'dan bizi kurtarmak için gönderilen otomobilin kornası prensin anlatısını yarıda kesti. Yaşlı ve yeni maaş bağlanmış wahine'ye veda edip ayrıldık. Yarım mil kadar yol aldıktan sonra, Prens Akuli devam etti.

"Böylece Ahuna'yla birlikte Hiwilani'ye döndük ve o da ertesi yılki ölümüne kadar sürecek olan bir mutlulukla atalarının ikisinin daha kemiklerini alacakaranlık odasındaki küplerine ekledi. Aynı zamanda, bana olan sözünü tuttu ve babamın beni İngiltere'ye göndermesini sağladı. Yaşlı Howard'ı da yanımda götürdüm ve o da kendine gelip doktorları kandırdı, öyle ki ailesinin arasında gömülmesi için üç yılın geçmesi gerekti. Bazen onun tanıdığım en parlak adam olduğunu düşünüyorum. Ahuna, alii sırlarımızın son taşıyıcısı, ben İngiltere'den dönene kadar ölmedi. Ölüm döşeğinde de o isimsiz vadinin yerini açıklamamam ve bir daha oraya dönmemem için bana yemin ettirdi.

"O bir tek seferde o mağarada gördüklerimden birçoğunu söylemeyi unuttum. Uzun zaman önce benim soyumla evlenip soyuma gökyüzünden takviye getiren Samoalı Tui Manua'nın oğlu, neredeyse yarı-tanrı Kumi'nin kemikleri vardı. Ona Lord Byron tarafından hediye edilen dört direkli yatakta yatmış olan büyük-büyükannemin kemikleri de vardı. Ahuna bu hediye ve tarihsel olarak da bilindiği gibi, *Blonde*'un Olona'da o kadar çok oyalanmasının gerekçeleri üzerine gelenek konusunda ipuçları verdi. Onun zavallı kemiklerini elimde tuttum – bir zamanlar duyusal güzelliğe sahip, ışıltı ve ruhun, aşkın, aşkın sıcaklığını taşıyan kolların, gözleri ve dudakları bir araya getiren ve o zaman daha doğmamış kuşakların sonunda bana ulaşan dürtülerin beslediği etleri olan kemikleri. İyi bir deneyimdi. Ben modernim, bu doğru. Ne eskilerin ne de kahuna'ların gizlerine inanmam. Ama gene de o mağarada size dillendirmeye cesaret edemediğim ve yaşlı Ahuna öldüğünden beri, yalnızca benim bildiğim şeyler gördüm. Benim çocuğum yok. Soyum benimle sona eriyor. Bu yirminci yüzyıl ve biz benzin kokuyoruz. Gene de bu diğer, isimsiz şeyler benimle ölecek. O mezar yerini bir daha ziyaret etmeyeceğim. Depremler dağları ayırıp dağların bağrındaki gizleri ortaya çıkarmazsa, hiçbir zaman hiçbir insanın gözleri yaşayan gözlerle bunları görmeyecek."

Prens Akuli konuşmasını bitirdi. Özlenen bir rahatlamayla boynundaki lei'yi çıkardı burnunu çekip iç çekerek onu yolun kenarındaki sık ağaç minelerinin derinliklerine fırlattı.

"Ya Laulani'nin incik kemiği?" diye yavaşça sordum.

Bir buçuk kilometre boyunca çayırlık arazi geçilip, şekerkamışı tarlalarına gelene kadar sessiz kaldı.

"Şimdi o bende," dedi sonunda. "Yanında da bu zamanın öncesinde katledilip incik kemiği yanında yatan kadının aşkı uğruna mızrak başı yapılan Keola duruyor. Onlara, o zavallı, acıklı kemiklere, başkasına olduğundan çok fazla şey borçluyum. Erişkinliğimin ilerleyişi sırasında, onların eline geçtim. Hayatımın bütün akışını ve zihnimin işleyişini değiştirdiklerini biliyorum. Bana dünya yüzünde bir tevazu ve alçak gönüllülük verdiler ve babamın serveti beni bundan koparmayı başaramadı.

"Sık sık, kadınlar benim zihnimin hükümdarlığını benim elimden almaya yakın olduğunda, Laulani'nin incik kemiğini düşündüm. Sık sık da kanlı canlı erkeklik beni aşırı gururlu ve kuvvetli hissetmeye sevk ettiğinde, Keola'nın mızrak başı kalıntısına danıştım; bir zamanların hızlı koşucusu, büyük güreşçi ve sevgili ve kralın karısını çalan adama. Onları düşünmeye dalmanın bana hep çok yardımı olmuştur ve dinimi ya da yaşam pratiğimi onlara dayandırdığımı söyleyebilirsiniz.

Waikiki, Honolulu,
Hawaii Adaları
16 Temmuz 1916

Kahekili'nin Kemikleri

Yüce Koolau Dağlarının üzerinden, ticaret rüzgârının aylak tutamları sürükleniyor, büyük, dövülmemiş muz yapraklarını hafifçe silkeliyor, palmiyeleri hışırdatıyor ve dantel yapraklı algaroba ağaçlarının arasından titreşip bir ıslık sesi çıkarıyordu. Atmosfer yalnızca aralıklı olarak böyle nefes alıyordu – çünkü miskin Hawaii öğleden sonrasının bu iç çekişleri nefes almaydı. Hafif nefeslerin aralarında, hava çiçeklerin kokuları ve yağlı, canlı toprağın buharıyla ağır, rayihalı bir hal alıyordu.

Alçak, bungalov benzeri evde birçok insan vardı ama aralarında yalnızca biri uyuyordu. Diğerleri gergin, parmak uçlarında bir sessizlik içindeydi. Evin arkasında minik bir bebek, aceleyle uzatılan memenin yatıştıramadığı ince, meler gibi bir ağlama çıkarıyordu. Annesi gevşek, uçuşan beyaz muslinden bir holoku giymiş olan zayıf bir *hapa-haole* (beyaz melezi), bebeğin gürültüsünü uzaklaştırabilmek için aceleyle

muz ve papaya ağaçlarının arasına doğru seğirtti. Hapa-haole ya da yerli olan diğer kadınlar o uzaklaşırken endişeyle izlediler.

Evin önünde, çimenlerin üzerinde, bir grup Hawaiili çömelmişti. Hepsi de adaleli, geniş omuzlu, güçlü kuvvetli adamlardı. Kahverengi derili, parlak kahverengi ve siyah gözlü, hatları geniş ve düzgündü ve hepsi de iyi huylu, neşeli ve iklim gibi yumuşak insanların belirtilerini gösteriyordu. Tüm bunlarla tezat oluşturan, teçhizatlarının vahşiliğiydi. Kaba deri tozluklarının üzerinden uzun bıçakların sapları taşıyordu. Topuklarında muazzam İspanyol mahmuzlar takılıydı. Kovboy şapkalarının çevresini dolanan çiçek ve kokulu maile'den oluşan o uyumsuz çelenkler olmasa, haydutlara benziyorlardı. Bir pan gibi hoş ve derbederce yakışıklı olan, gözleri de pan gözlerine benzeyen bir tanesi, çapkın bir şekilde kulağının arkasına alev gibi bir çift japongülü takmıştı. Üstlerinde, güneş ışınlarına karşı onları koruyan bayağı geniş bir alana yayılmış, kendisi de her birinden tüylü ponponlar çıkan tomurcuklarıyla aleve benzeyen bir *Ponciana regia* ağacı vardı. Uzaklardan, bağlı atlarının mesafeden boğuklaşan takırtısı duyuluyordu. Hepsinin gözleri bir biçimde otuz metre kadar ileride, yağmur ağaçlarının altında sırtüstü *lauhala* hasırının üzerinde yalnız uyuyan adamın üzerine odaklanmıştı.

Hawaiili kovboylar iri olsalar da uyuyan adam onlardan da iriydi. Aynı zamanda, kar beyazı saçları ve sakalından da anlaşılacağı gibi, çok daha yaşlıydı. Bileğinin kalınlığı ve parmaklarının büyüklüğü, bol branda pantolonu ve düğmesiz, göbeğinden âde-

melmasına kadar açık, başında ve göğsündeki saçlar kadar beyaz kıllarla kaplı göğsünü açıkta bırakan pamuklu kumaştan gömleğinin altında gizli, güçlü bedenini gerçek kılıyordu. Bu göğsün derinliği ve genişliği, direnci, rahat ve elastik kasları, hâlâ sahip olduğu güce tanıklık ediyordu. Üstelik ne güneş ne de rüzgârın bronzlaştırıp yıprattığı cildi, onun tam bir haole, yani beyaz adam olduğunun anlaşılmasını engellemiyordu.

Sırtüstü yatarken, göğe doğru yükselen, berber yüzü görmemiş koca beyaz sakalı, her nefesle dikleşip sonra yatışırken, her nefes verişinde beyaz bıyığı bir kirpinin dikenleri gibi dikiliyor, nefes alırken de yatışıyordu. On dört yaşında, yalnızca basit bir elbise, bir *muumuu* giymiş, uyuyan adamın torunu olan genç bir kız yanında diz çökmüş, tüylü bir sinek yelpazesiyle sinekleri kovuyordu. Yüzünde açık bir endişe, asabiyet ve korku vardı, sanki bir tanrıya bakıyordu gibi.

Gerçekten de Hardman Pool, uyuyan sakallı adam, onun ve birçokları için bir tanrıydı -bir yaşam kaynağı, bir yiyecek kaynağı, bir bilgelik membaı, bir yasa koyucu, gülümseyen bir iyiliksever, gökgürültüsü ve ceza karalığı- kısaca, kaydında on dört yaşayan ve ergen oğul ve kız, altı torun çocuğu ve en aklı başında halinde bile sayamayacağı kadar torunu olan bir efendi-adamdı.

Elli bir yıl önce, Hawaii'nin rüzgârüstü tarafındaki Laupahoehoe'de açık bir filikayla karaya çıkmıştı. Bu New Bedfordlu balina gemisi *Black Prince*'den kurtulan tek filikaydı. Kendisi de New Bedford doğumluydu, yirmi yaşındaydı; yönetme gücü ve becerisi nede-

niyle batan balina gemisinin üçüncü kaptanlığını yapıyordu. Honolulu'ya gelen ve kendini ararken, önce Kalama Mamaiopili'yle evlenmiş, sonra Honolulu Limanında kılavuz olarak çalışmış, bir bar ve pansiyon işletmiş ve nihayet, Kalama'nın babasının ölümü üzerine, ona miras kalan geniş otlak arazilerinde sığır çiftçiliğine başlamıştı.

Yarım yüzyılı aşkın bir süre Hawaiililerle yaşamıştı ve onların dilini birçoğundan daha iyi bildiği kabul ediliyordu. Kalama'yla evlenerek yalnızca toprağıyla evlenmiş olmamış, onun şef rütbesiyle, soyu icabı sıradan insanların kadına borçlu oldukları sadakat da ona bahşedilmişti. İlaveten, şefliğin gerektirdiği tüm doğal özelliklere de sahipti: dev cüssesi, korkusuzluğu, gururu; hiçbir küstahlığa ve hakarete tahammül etmeyen, iteklenmeye gelmeyen, iki ayaklı hiçbir gücün azametinden korkmayan bir hiddeti vardı; daha aşağı insanları pazarlığın aşağılık alışverişiyle değil, sözü edilmeyen ama beklenen bir cömertlik bağışıyla hizmete zorlardı. Hawaiililerini dışardan ve içerden, Polinezyalı dolaylamalarını, inançlarını, âdetlerini ve esrarlarını, kendilerinden daha iyi tanırdı.

Yetmiş bir yaşında, sıradağlarda at üzerinde saat dörtte başlayan bir sabahtan sonra, yağmur ağaçlarının altında alışıldık ve kutsal, adamlarının hiçbirinin kesmeye cesaret edemediği, büyükler arasındaki eşitlerinden de kimsenin bölmesine izin vermedikleri, öğlen uykusuna yatmıştı. Bu hak yalnızca krala tanınmıştı ve onun da erken bir zamanda öğrendiği gibi, Hardman Pool'un öğlen uykusunu bölmek, sinirleri çok bozuk ve huysuz bir Hardman Pool'un dobra

dobra konuşmasına ve hiçbir kralın duymak istemeyeceği sevimsiz ama gerçek lafları söylemesine neden olurdu.

Güneşin şiddeti azalmaya başladı. Atlar uzakta tepişiyordu. Durulan ticaret rüzgârı daha uzun hareketsizliklerle ve aralarla iç çekip hışırdıyordu. Koku ağırlaşıyordu. Kadın, sesi kesilen bebeği evin arkasına geri getirdi. Yağmur ağaçları yapraklarını katlayıp uyuyan adamın üzerindeki yumuşak havada kendi uykularına daldılar. Görevinin muazzam yüceliği nedeniyle başta olduğu gibi nefesi kesilmiş olan kız hâlâ sinekleri kovalıyordu; ve kovboylar da hâlâ kararlı ve sessiz, izliyorlardı.

Hardman Pool uyandı. Uzun sürmesi beklenen bir sonraki nefes veriş gerçekleşmedi. Uzun, beyaz bıyık da yükselmedi. Bunun yerine, yan sakallarının altındaki yanakları kabardı; gözkapakları kalktı, fevri, aniden ve tam anlamıyla uyanık mavi gözleri açığa çıkardı; sağ eli yanındaki yarı yarıya içilmiş pipoya gitti, sol eli de kibritlere uzandı.

Hawaii dilinde, "Cin ve sütümü getirin," diye uyanmasıyla beraber titremeye başlayan küçük hizmetçiye buyurdu.

Piposunu yaktı ama cin ve süt kadehi gelip içilene kadar bekleyen adamlarının varlığının farkında olduğuna dair bir işaret vermedi.

"Eeee?" dedi aniden ve durakladığında, yirmi surat gülümsemeyle taçlanıp yirmi çift kara göz iyi niyetli keyifle pırıl pırıl parlarken, kıllı dudaklarında kalan cin ve süt damlalarını sildi. "Ne dikiliyorsunuz orada? Ne istiyorsunuz? Gelsenize buraya."

Çoğu genç yirmi dev ayaklandı, mahmuzların ve mahmuz zincirlerinin tangırtısıyla ona doğru ilerlediler. Yarım daire oluşturacak şekilde önünde toplandılar, çekingen tavırlarla biri diğerinin arkasında, omuzlarını sıkıştırmaya çalıştılar, suratlarında da gülümser ve mahcup, aynı zamanda da rahat ve bilinçsizce demokratik bir ifade vardı. Aslında onlar için, Hardman Pool bir şefin çok ötesindeydi. Ağabeyleri ya da babaları, atalarıydı; ve karısıyla çocuklarının ve torunlarının sayısız evlilikleri dolayısıyla Hawaii âdetlerine göre, öyle ya da böyle hepsinin yakınıydı. En hafif kaş çatışı onları rahatsız eder, kızgınlığı dehşete kapılmalarına neden olur, buyruğu kesin ölüme atılmaya zorlardı; gene de diğer yandan, hiçbiri ona samimi bir şekilde ilk adıyla hitap etmekten başka bir hitap tarzını hayal bile edemezdi, ilk adı olan "Hardman," onların dilinde Kanaka Oolea'ya dönüşmüştü.

Bir baş hareketiyle yarım daire *manienie* çimenliğine oturdu ve hoşnutsuzluk ifade eden gülümseyişlerle onun keyfini beklemeye başladılar.

"Ne istiyorsunuz?" diye Hawaii dilinde sordu, hepsinin numara olduğunu bildiği bir sertlik ve hoşgörüsüzlükle.

Gülümsemeleri genişledi ve keyifle omuzlarını ve geniş göğüslerini yerinde duramayan köpek yavruları gibi kıpırdattılar. Hardman Pool aralarından birini seçti.

"Eee, Iliiopoi, *sen* ne istiyorsun?"

"On dolar, Kanaka Oolea."

"On dolar mı!" diye haykırdı, bu kadar yüksek bir miktar karşısında görünür bir şekilde şaşırmış olan

Pool. "Bu ikinci bir karı alacağın anlamına mı geliyor? Misyonerlerin öğrettiklerini hatırla. Bir seferde bir tek kadın, Iliiopoi; bir seferde bir tane. Çünkü çok karısı olan kesinlikle cehenneme gider."

Herkesten yükselen kıkırdamalar ve gülen gözlerdeki ışıltılar, şakayı karşıladı.

"Hayır, Kanaka Oolea," oldu aldığı yanıt. "Şeytan biliyor ki ben bir tek kadın ve birçok akrabasına *kow-kow* yetiştirmekte zorlanıyorum."

"Kow-kow mu?" diye Pool, Hawaiililerin kendi *paina* sözcüklerinin yerine koydukları Çince sözcüğü tekrarladı.

"Evet, Kanaka Oolea," diye atıldı, evden doğru gelip gruba yeni katılmış olan yaşlı ve kara kuru bir yerli. "Hepsi de mutfaktan kow-kow aldı, hem de çok fazla. Lavdan kurtarılmış kayıp atlar gibi yiyorlar."

"Ya sen ne istiyorsun Kumuhana?" diye yaşlı olana yöneldi Pool, bu sırada küçük hizmetçiye diğer tarafındaki sinekleri de kovmasını işaret ediyordu.

"On iki dolar," dedi Kumuhana. "Bir eşekle ikinci el bir eğer ve dizgin almak istiyorum. Bacaklarımın yürürken beni taşıyamayacağı kadar yaşlandım."

"Bekle," buyurdu haole efendisi. "Diğerleriyle işim bitip onlar gittikten sonra, seninle bu konuyu konuşacağım, önemli başka şeyleri de.

Kara kuru yaşlı adam başıyla onayladı ve piposunu doldurmaya koyuldu.

"Mutfaktaki kow-kow iyiydi," diye toparladı, dudaklarını yalayan Iliiopoi. "Poi tek parmaktı, domuz şişmandı, somon karnı kokmuyordu, balık çok taze ve boldu ama *opihi*'ler (minik, kayalara yapışan

kabuklular) tuzlanmış ve bu yüzden de sertleşmişti. Opihi'ler hiçbir zaman tuzlanmamalı. Sık sık sana söylüyorum, Kanaka Oolea, opihi'ler hiçbir zaman tuzlanmamalı. İyi kow-kow'la doluyum. Karnım ağırlığını hissediyor. Ama kalbim bu yüzden hafiflemiş değil, çünkü benim kendi evimde kow-kow yok, orada dördüncü oğlunuzun ikinci karısının teyzesi olan karım, bebek kızım, karımın yaşlı anası, karımın yaşlı anasının sakat olan beslemesi, babaları kötü bir ödem yüzünden öldüğü için üç çocuğuyla bizde yaşayan karımın kız kardeşi..."

"Beş dolar hepinizi bir ya da birkaç gün cenazeden kurtarır mı?" diye Pool tersleyerek lafını kesti.

"Evet, Kanaka Oolea ve aynı zamanda karıma yeni bir tarakla bana biraz tütün almama da yeter."

Hardman Pool, tulumunun kıç cebinden çıkardığı bir altın kesesinden bir altın çıkardı ve ustaca bekleyen avuca fırlattı.

Yeni tozluklar, tütün ve mahmuz için altı dolar isteyen bir bekâra üç dolar verildi; şapka isteyen birine de aynısı verildi; tevazuuyla iki dolar isteyene de dağlarda kementle yakaladığı yabani boğa konusundaki süslü methiyelerle birlikte dört dolar ödendi. Bir kural olarak taleplerin yarısını ödediğini biliyorlardı, dolayısıyla da taleplerini ikiyle çarpıyorlardı. Hardman Pool da ikiyle çarptıklarını biliyor ve kendi kendine gülümsüyordu. Onun usulü buydu ve üstelik çok sayıdaki akrabasıyla bu iyi bir usuldü ve onların görüşünde saygınlığına zarar vermiyordu.

"Ya sen Ahuhu?" diye adının anlamı "zehir ağacı" olana sordu.

"Bir pantolon fiyatı," diye Ahuhu ihtiyaç listesini tamamladı. "Senin sığırlarının peşinde çok fazla koşturdum, Kanaka Oolea ve pantolonumun eyerin üzerine abandığı yerde, pantolonda bir şey kalmadı. Kanaka Oolea'nın bir kovboyunun, üstelik bu kovboy aynı zamanda Kanaka Oolea'nın karısının üvey kız kardeşinin kuzeniyse, ona bakanların hepsine yüzünü dönüp geri geri yürümediği sürece eyerden indiğinin görülmesinden utanması iyi bir şey değil."

"Bir düzine pantolonun parası senin olsun, Ahuhu," diye gülümsedi Hardman Pool ve ona gerekli parayı fırlattı. "Ailemin benim gururumu paylaşması bana gurur verir. Sonra Ahuhu, o bir düzine pantolonun içinden birini bana vereceksin, yoksa ben de geri geri yürümek zorunda kalırım, çünkü benim de tek pantolonumun arkası aynı şekilde çok aşınmış ve utandırıcı bir durumda."

Haole şeflerinin nüktesine sevgiyle gülen tüm o çocuk ruhlu ve fiziksel olarak muhteşem grup kalktı ve atlarına doğru ilerledi, bir tek beklemesi istenmiş olan yaşlı Kumuhana kalmıştı.

Tam beş dakika boyunca sessiz oturdular. Sonra Hardman Pool küçük hizmetçi kızdan bir bardak cin ve süt getirmesini istedi, getirdiğinde de bunu Kumuhana'ya vermesini işaret etti. Bardak, boşalana kadar adamın dudaklarından ayrılmadı, o zaman da yüksek bir A-a-ah sesiyle nefes verip dudaklarını şapırdattı.

"Hayatımda çok *awa* içtim," dedi düşünceli düşünceli. "Ama awa sıradan insanlara göre bir içecek, halbuki haole içkisi şeflere layık bir içki. Awa'da iç-

kinin sıcak istekliliği, duygunun karnındaki mahmuzlar, kendi kendisini ısırmanın keyfi yok, çünkü hayatta olmak çok keyifli."

Hardman Pool gülümsedi, başıyla onayladı ve yaşlı Kumuhana devam etti.

"Bunda bir ılıklık var. İnsanın karnını ve ruhunu ısıtıyor. Kalbi ısıtıyor. İnsan yaşlanınca, ruh ve kalp bile soğuyor."

"*Sen* yaşlısın," diye kabul etti Pool. "Neredeyse benim kadar yaşlısın."

Kumuhana başını sallayıp mırıldandı. "Senden daha yaşlı olmasaydım, senin kadar genç olurdum."

"Ben yetmiş bir yaşındayım," dedi Pool.

"Ben yaşları öyle bilmem," oldu yanıt. "Doğduğunda ne oldu?"

"Bakayım," diye hesapladı Pool. "1880 yılındayız. Yetmiş bir çıkar, dokuz kalır. Ben 1809'da doğdum, bu Keliimakai'nin öldüğü, İskoç Archibald Campbell'in Honolulu'da yaşadığı yıl."

"O zaman ben gerçekten de senden yaşlıyım, Kanaka Oolea. Ben İskoç'u hatırlıyorum, çünkü o sıralarda Honolulu'nun ot evlerinin arasında oynuyordum ve Waikiki'de *wahine* (kadın) dalgalarında sörf tahtasıyla geziyordum. İskoç'un ot kulübesinin olduğu yere seni şimdi götürebilirim. Seaman Misyonu şu anda tam orada duruyor. Hem ben ne zaman doğduğumu da biliyorum. Büyükannem ve annem bana sık sık bundan söz ederlerdi. Madam Pele'nin (Ateş Tanrıçası ya da Yanardağ Tanrıçası), balık havuzlarından ona balık kurban etmedikleri için Paiea halkına kızdığı ve Huulalai'den aşağıya lav akıtıp balık

havuzlarını doldurduğu yıldı. Paiea balık havuzu ebediyen doldu. Ben işte o zaman doğdum."

"Bu 1801'deydi, John Boyd Kamehameha için Hilo'da gemi inşa ederken," Pool takvimi hesapladı; "bu da seni yetmiş dokuz yaşında yapar, ya da benden sekiz yaş büyük. Sen çok yaşlısın."

"Evet, Kanaka Oolea," diye mırıldandı Kumuhana, bir taraftan da umutsuzca büzüşmüş göğsünü gururla şişirmeye çalışıyordu.

"Hem çok bilgesin."

"Evet, Kanaka Oolea."

"Ayrıca yalnızca yaşlı adamların bildiği sırların çoğunu biliyorsun."

"Evet, Kanaka Oolea."

"Ayrıca biliyorsun ki..." Hardman Pool, üzerine diktiği soluk, mavi gözlerle diğer yaşlı adamı daha güçlü bir şekilde etkilemek için durakladı. "Kahekili kemiklerinin saklandıkları yerden alındığını ve bu gün Kraliyet Mozolesinde yer aldıklarını söylüyorlar. Yaşayan insanlar arasında bir tek senin bunu gerçekten bildiğini fısıldadıklarını duydum."

"Biliyorum," oldu gururlu yanıt. "Yalnızca ben biliyorum."

Eh, oradalar mı? Evet mi, hayır mı?"

"Kahekili bir *alii*'ydi (büyük şef). Karın Kalama da doğrudan onun soyundan gelir. O da bir alii." Yaşlı adam duraklayıp düşünceyle dudaklarını büzdü. "Ben ona aitim, benden önce herkesin, ondan öncekilere ait olduğu gibi. Yalnızca o benden büyük sırları isteyebilir. O akıllıdır, benden bu sırrı konuşmamı istemeyecek kadar akıllı. Sana, Ey Kanaka Oolea, evet

de diyemem, hayır da. Bu alii'lerin, onlar tarafından bile bilinmeyen sırrıdır."

"Pekâlâ, Kumuhana," diye buyurdu Hardman Pool. "Ama unutuyor musun ki ben de bir alii'yim ve sevgili Kalama'mın sormaya cesaret edemediğini sorabilirim. Onu şimdi çağırtabilir ve yanıtlamanı buyurmasını isteyebilirim. Ama bu aptallık olur, yeter ki sen çifte aptallık etmeyesin. Bana sırrı söyle, o hiç bilmesin. Bir kadının dudakları, kulaklarından gireni akıtır, yapıları böyledir. Ben bir erkeğim ve erkeğin yapısı farklıdır. Çok iyi bilirsin ki bir mürekkepbalığının tuzlu kayaya kapandığı gibi, dudaklarım sırların üzerine kapanır. Eğer yalnızca bana söylemezsen, bana ve Kalama'ya birlikte söyleyeceksin ve o zaman da dudakları konuşacak, dudakları konuşacak ve en dipteki *malahini* bile kısa sürede aslında yalnızca seninle benim bileceğimiz şeyi bilecek."

Uzun süre Kumuhana sessizce oturdu, savlamayı düşünüyor ve mantığından kaçmanın bir yolunu bulamıyordu.

"Haole bilgeliğin çok büyük," diye kabul etti sonunda.

"Evet mi, hayır mı?" Hardman Pool çeliğin sivrisini hedefine sapladı.

Kumuhana önce ona baktı, sonra gözleri yavaşça sinek yelpazeleyen hizmetçiye yöneldi.

"Git," diye ona buyurdu Pool. "Ellerimi çırptığımı duymadan da gelme."

Hardman Pool, yelpazeci eve girdikten sonra bile başka bir şey söylemedi; ama suratı ısrarla soruyordu: "Evet mi, hayır mı?"

Kumuhana yeniden dikkatle ona baktı, sonra da orada gizlenmiş bir dinleyici ararmış gibi, yağmur ağacına. Dudakları kurumuştu. Diliyle dudaklarını arka arkaya ıslattı. İki kez konuşmaya kalkıştı ama sesi çok kısıktı. Nihayet, başını eğip fısıldadı, sesi o kadar alçaktı ki Hardman Pool duyabilmek için kendi başını eğmek zorunda kaldı: "Hayır."

Pool ellerini çırptı ve küçük hizmetçi titrek bir telaşla evden dışarı koştu.

"Kumuhana'ya cin ve süt getir," diye buyurdu Pool; sonra Kumuhana'ya dönüp, "Şimdi bana öykünün tümünü anlat," dedi.

"Bekle," oldu aldığı yanıt. "Küçük *wahine* gelip gidene kadar bekle."

Hizmetçi gidip de cinle süt, karıştırılan cinle sütün kaderine yazılan yolculuğa çıktıktan sonra, Hardman Pool başkaca bir dürtüklemede bulunmadan bekledi. Kumuhana elini göğsüne bastırıp aralıklarla kuru kuru öksürdü, cesaretlendirilmeyi bekliyordu; ama sonunda, kendiliğinden konuştu.

"Eskiden, büyük bir alii öldüğünde feci günler geçerdi. Kahekili büyük bir alii'ydi. Yaşasaydı, kral olabilirdi. Kim bilir? Ben genç bir adamdım, daha evlenmemiştim. Biliyorsun değil mi, Kanaka Oolea, Kahekili'nin ne zaman öldüğünü ve o zaman benim kaç yaşında olduğumu söyleyebilirsin. Vali Boki'nin burada, Honolulu'da Blonde Hotel'i işlettiği sırada öldü. Duymuş muydun?"

"Ben hâlâ rüzgarüstü Hawaii'deydim," diye yanıtladı Pool. "Ama duydum. Boki bir damıtımevi inşa etmiş ve bunun için şeker yetiştirmek üzere Manoa top-

rakları kiralamıştı, naip olan Kaahumanu da kontratı iptal etmiş, kamışları söktürmüş ve patates ekmişti. Boki de kızmış ve savaşa hazırlanıyordu ve Waikiki dışında adamlarını toplamıştı, bir düzine balina gemisi kaçağıyla beş pirinç six-pounder top."

"İşte Kahekili de tam o sırada öldü," diye hevesle sözünü kesti Kumuhana. "Çok akıllısın. Eski zamanlar hakkında biz yaşlı kanakalardan çok daha fazla şey biliyorsun."

"1829 yılıydı," diye sükûnetle devam etti Pool. "Sen yirmi sekiz yaşındaydın, ben de yirmi, *Black Prince* battıktan sonra açık filikayla karaya daha yeni çıkmıştım."

"Ben yirmi sekizindeydim," diye toparladı Kumuhana. "Doğru gibi. Boki'nin Waikiki'deki pirinç toplarını gayet iyi hatırlıyorum. O zaman Kahekili de Waikiki'de öldü. İnsanlar bu güne kadar kemiklerinin Kona, Honaunau'daki *Hale o Keawe*'ye (mozole) götürüldüğünü sanıyor..."

"Uzun bir süre sonra da buraya, Honolulu'daki Kraliyet Mozolesine getirildiğini," diye ekledi Pool.

"Aynı zamanda Kanaka Oolea, kimileri de bugüne kadar, Kraliçe Alice'in onları atalarının kemikleriyle birlikte büyük küplerin içinde tabu odasında sakladığını sanıyor. Hepsi de yanılıyor. Ben biliyorum. Kahekili'nin kutsal kemikleri gitti, ebediyen gitti. Hiçbir yerde değiller. Artık yoklar. Son insan Kahekili'den kalanlara son baktığından bu yana birçok kona rüzgârı Waikiki dalgalarını beyazlaştırdı. O insanlardan geriye bir tek ben kaldım. Son adam benim ve bitişte bulunmaktan memnun olmadım.

"Çünkü bak! Ben genç bir adamdım, kalbim Kahekili'nin ev hizmetinde bulunan Malia için, akkor halinde lava dönüşmüştü. Anapuni'nin kalbi de onun için akkor haldeydi ama göreceğin gibi, kalbinin rengi karaydı. O gece içmedeydik -Anapuni ve ben- Kahekili'nin öldüğü gece. Anapuni ve ben, o akşam içmede gemilerden gelen sıradan denizciler ve balina avcılarıyla birlikte içen sıradan kanakalar ve wahine'ler gibi sıradan insanlardık. Waikiki'de sahilde hasırların üzerinde, bugün Wilder'ın sahil mekânının bulunduğu yerden pek de uzak olmayan eski *heiau*'nun (tapınak) yakınında içiyorduk. O zaman ve ebediyen, haole denizcilerin ne kadar içkiye dayanabildiklerini gördüm. Biz kanakalara gelince kafalarımız, içindeki viski ve romun boşaldığı kuru sukabakları gibi tıngırtılı, sıcak ve havaiydi.

"Çok iyi hatırlıyorum, evvelce bir içmede hiç görmediğim Malia'nın kumsalın ıslak sert kumunda yaklaştığını gördüğümde, gece yarısını geçmişti. Anapuni'nin ona baktığını gördüğümde, beynim cehennemin kırmızı korları gibi yanıyordu, çünkü içki çemberinde karşımda olduğu için, ona daha yakın oturuyordu. Ah, biliyorum, ateşimi yükselten viski, rom ve gençlikti; ama orada, o anda, çılgın aklım, kız eğer önce onunla konuşur ve onunla dans etmeye karar verirse, her iki elimi de adamın gırtlağına dayayıp, aramızdaki wahine dalgasının altına itip suyun altında boğup, hayatına ve kızla aramda oluşturduğu engele son vermeye karar verdi. Çünkü bilesin ki kız daha kimi seçeceğine karar vermemişti ve o olmasa uzun süre önce benim olmuştu.

"Ay ışığında, ıslak kumlardan bize doğru yaklaşırken, vücudu bir şefinki kadar endamlı, daha güzel, uzun boylu bir genç kadındı. Haole denizciler bile duraksamış, sessiz kalmış, ağızları açık onu seyrediyorlardı. O yürüyüşü! Truva savaşına neden olan kadın, Helen'den söz ettiğini duymuştum, Ey Kanaka Oolea. Malia için de derim ki çok az süt ve çok fazla cin içtiğin sıralarda uzun uzun anlatma alışkanlığın olan eski zamanların o şehrine karşı saldıranlardan çok daha fazlası, cehennemin duvarlarına onun için saldırabilirdi.

"Yürüyüşü! Orada, ay ışığında, denizanalarının, yeni haole tiyatrosunda gördüğüm gazyağıyla çalışan yer lambalarına benzer yumuşak ışıkları dalgalarda parlarken! Bu bir genç kızın değil, bir kadının yürüyüşüydü. Resifin arkasındaki sakin bir kumsala vuran minik dalgacıklar gibi titremiyordu. Yürüyüşünde büyük ve kraliçemsi, sanki doğanın güçlerinin hareketi gibi, Kau'dan denize doğru inen lavların ritmik akışı gibi, sanki ticaret rüzgârı denizinin muazzam düzenli dalgaları gibi, sanki sıradan, hızlı inip kalkan, kısa yaşayan, hemen ölen insanlar için bir melodi oluşturamayacak kadar yavaş hareket eden, Tanrının ebedi kulaklarına hitap eden bir müzik gibi, yılda dört kez oluşan büyük gelgit dalgalarının gidip gelmesi gibiydi.

"En yakında Anapuni vardı. Ama o bana bakıyordu. Sessiz ama gene de Tanrı'nın borusundan da daha yüksek sesli bir çağrı duymuşluğun var mı, Kanaka Oolea? İşte o da bana o içki içenlerin çemberinin diğer yanından öyle seslendi. Yarı yarıya doğruldum, çünkü daha tamamen sarhoş değildim; ama Anapuni'nin

kolu onu yakalayıp çekti ve ben de geriye, dirseğimin üzerine indim ve seyredip hiddetlendim. Onu yanına oturtmak üzereydi ve ben bekledim. Eğer onun yanına oturup sonra da dans etseydi, biliyordum ki sabah olmadan Anapuni ölmüş olacaktı, benim tarafımdan gırtlaklanmış ve sığ dalgalarda boğulmuş.

"Garip, değil mi, Kanaka Oolea, 'aşk' adı verilen tüm bu ateş? Ama garip de değil. İnsanın gençliğinde böyle olmalı, yoksa insanlık devam etmezdi."

"Bu yüzden, kadın arzusu yaşam arzusundan daha fazla olmalı," diye onayladı Pool. "Yoksa ne kadın ne de erkek olmazdı."

"Evet," dedi Kumuhana. "Ama böylesi son ateş beni terk edeli çok sene geçti. Bunları, eski gündoğumunu hatırlar gibi hatırlıyorum – geçmişte kalan bir şey. Bu yüzden, insan yaşlanıp, soğuyup, cin içerse, çılgınlık için değil, ısınmak içindir. Süt de çok besleyicidir.

"Ama Malia onun yanına oturmadı. Gözlerinin delice olduğunu, saçlarının uzun olup uçuştuğunu, onun üzerine eğilip kulağına fısıldadığını hatırlıyorum. Saçları adamı kapladı ve kız ona fısıldarken gizledi; bu görüntü kalbimi kaburgalarıma çarptı ve kafamın sersemlemesine neden oldu, öyle ki yarım yamalak görebiliyordum. Kendi kendime tüm irademle öyle buyurdum ki eğer bana gelmezse, çemberin o yanına gidip onu alacaktım.

"Hiç olmayacak bir şeydi. Şef Konukalani'yi hatırlıyor musun? O da çembere daldı. Suratı hiddetten kapkaraydı. Malia'yı yakaladı, kolundan değil saçlarından ve onu ardından sürükleyerek uzaklaştı.

Bu işin, şimdi bile daha yarısını bile anlamış değilim. Ben ki onun yüzünden Anapuni'yi öldürecektim, Konukalani onu saçlarından çekip uzaklaştırırken, ne elimi kaldırdım, ne de sesimi yükselttim – ne de Anapuni bir şey yaptı. Kuşkusuz, biz sıradan insanlardık o da bir şefti. Bunu biliyorum. Ama neden iki sıradan insan, kadın arzusuyla çıldırmış, kadın arzuları yaşam arzularından daha güçlü, herhangi bir şefin, o toprakların en yükseğinin dahi, kadını saçlarından sürüklemesine seyirci kalır? Onu hayatlarından daha fazla arzulayan iki adam, neden orada ve derhal bir şefi öldürmekten çekinir? İşte bu yaşamdan daha güçlü, kadından daha güçlü bir şey ama nedir? Ayrıca neden?"

"Sana yanıt vereyim," dedi Hardman Pool. "Çünkü insanların çoğunluğu aptaldır ve dolayısıyla bilge olan az sayıda adam tarafından çekilip çevrilmeleri gerekir. Şefliğin sırrı da budur. Tüm dünyada, şefler insanların üzerindedir. Şimdiye kadar var olan tüm dünyada, hep birçok aptal adama şunları söyleyen şefler olmuştur: 'Bunu yapın, bunu yapmayın. Çalışın ve bizim dediğimiz gibi çalışın yoksa mideniz boş kalır ve yok olursunuz. Size koyduğumuz yasalara uyun yoksa hayvan olursunuz ve dünyada bir yeriniz olmaz. Sizden önce komut veren ve babalarınızı düzenleyen şefler olmamış olsa, siz olmazdınız. Biz şimdi sizin adınıza buyurup düzenlemezsek, sizin tohumunuz sizden sonrasına geçmez. Barışsever, dürüst olmalı ve burnunuzu silmelisiniz. Geceleri erken yatmalı, sabahları erken kalkıp çalışmalısınız ki aptal tavuklar gibi ağaç tepelerinde değil, yataklarınızda

yatabilesiniz. Bu yam bitkisi dikme mevsimi, siz de dikmelisiniz. Biz şimdi, bugün diyoruz, bugün piknik yapıp hula dansı yapıp, yarın başka bir gün ya da birçok ilgisiz günde yam bitkisi dikilmeyecek. Birbirinizi öldürmeyecek, komşunuzun karısına sataşmayacaksınız. Tüm bunlar sizin için hayat, çünkü siz bir seferde sadece bir günü düşünebiliyorsunuz, hâlbuki biz, sizin şefleriniz, sizin için bütün günleri ve ilerideki günleri de düşünüyoruz.'"

"Dağların tepesindeki bir bulutun aşağıya inip sizi sarması ve sizin de onu belli belirsiz bir bulut misali görmeniz gibi, bilgeliğin bana görünüyor, Kanaka Oolea," diye mırıldandı Kumuhana. "Gene de benim sıradan bir insan gibi doğmuş olmam ve bütün hayatımı sıradan birisi olarak yaşamam üzücü değil mi?"

"Bu senin sıradan bir insan olmandan kaynaklanıyor," diye ona güvence verdi Hardman Pool. "Eğer bir adam sıradan birisi olarak doğar ama kendisi sıradan olmazsa, yükselir, şefleri devirir ve kendisi şeflerin üzerinde şef olur. Neden binlerce sığırıyla benim çiftliğimi sen yönetmiyorsun, yağmur yağarken otlakları dolaşmıyor, boğaları seçmiyor etlerin limandan ayrılan ticaret gemilerine, savaş gemilerine ve Honolulu'daki evlerde yaşayan insanlara pazarlanmasını ve satışını ayarlamıyor, avukatlarla didişmiyor, yasaların yapılmasına yardımcı olmuyor ve hatta krala neyi yapmanın akıllıca olacağı, neyi yapmanınsa tehlikeli olacağı konusunda öğütler vermiyorsun? Neden herhangi birisi benim yaptığımı yapmıyor? Benim için çalışanlardan herhangi birisi, benim elimden besleniyor ve onların yerine benim düşünmeme

izin veriyor – onlardan daha çok çalışan, onlardan fazla yemeyen ve herhangi bir zamanda, onlardan herhangi biri gibi bir *lauhala* hasırından fazlasının üzerinde yatamayan benim?"

"Bulutlardan çıktım, Kanaka Ooolea," dedi Kumuhana, bakışlarında açık bir aydınlanma görülüyordu. "Daha berrak görüyorum. Yaşadığım tüm o uzun yıllar boyunca, altında doğduğum alii'ler benim yerime düşünmüş. Hep aç kaldığımda, yiyecek için onlara gittim, şimdi senin mutfağına geldiğim gibi. Birçok kişi senin mutfağında yiyor ve şölen günlerinde hepimiz için şişman sığırlar kesmen anlaşılabilir. İşte bu yüzden bugün sana geldim, işgücü artık haftada bir şilin bile etmeyen yaşlı bir adamım ve senden bir eşek, ikinci el bir eyer ve dizgin için on iki dolar istemeye. İşte bu yüzden, iki kere on tane aptal adam, yarım saat önce bu yağmur ağaçlarının altına gelip senden bir ya da iki dolar, ya da üç veya dört, beş, on ya da on iki dolar istedik. Biz umursamaz günlerin umursamaz adamlarıyız, alii'miz bizi zorlamazsa mevsiminde yam dikmeyiz, bir gün için bile kendi kendimiz için düşünmeyiz ve değersiz olacak yaşa geldiğimizde, alii'mizin bizim midemize kow-kow, başımızın üzerine ot dam düşüneceğini biliriz."

Hardman Pool başını eğerek takdirini belirtti ve dedi ki:

"Ama Kahekili'nin kemikleri. Şef Konukalani Malia'yı başındaki saçlardan çekerek sürüklemiş ve seninle Anapuni de içki çemberinde itiraz etmeden oturmuştunuz. Malia Anapura'nın üzerine eğilip, saçlarıyla yüzünü gizleyerek kulağına neler fısıldadı?"

"Kahekili'nin öldüğünü. Anapuni'nin kulağına bunu fısıldadı. Kahekili'nin öldüğünü, öylece öldüğünü ve şeflerin, evin içinde bulunan herkesin orada kalmasını buyurarak, ölümünün haberi yayılmadan kemiklerinin ve etlerinin ne yapılacağına karar vermek için tartıştıklarını. Başrahip Eoppo'nun karar verdiğini ve onun da Anapuni ve benim Kahekili ve kemikleriyle birlikte gidip, karanlık öteki dünyada daha sonra ve ebediyen ona bakmak üzere kurban olarak seçildiğimizi duyduğunu."

"*Moepuu,* insan kurbanı," dedi Pool. "Ama misyonerler geleli dokuz yıl olmuştu."

"Onlar gelmeden bir yıl önce putlar atılmış, tabular da kırılmıştı," diye ekledi Kumuhana. "Ama şefler hâlâ eski usulleri uyguluyordu, *hunakele* âdetini ve alii'lerin kemiklerini kimsenin bulamayacağı yerlerde saklıyor, çene kemiklerinden olta ya da spor için küçük fareler öldürmek amacıyla uzun kemiklerinden ok başları yapıyorlardı. Bak, Ey Kanaka Oolea!"

Yaşlı adam dilini çıkardı; Pool, şaşkınlıkla, bu hassas organın yüzeyine dövmeyle karmaşık desenler çizildiğini gördü.

"Bu misyonerler geldikten sonra yapıldı, birçok yıl sonra, Keopuolani öldüğünde. Aynı zamanda, ön dişlerimden dördünü söktürdüm ve kızgın ağaç kabuğuyla cildime yarım daireler çizdirdim. O gece, kapıdan dışarı kim çıktıysa, şefler tarafından öldürüldü. Ne bir evde bir ışık yakıldı ve ne de bir fısıltı duyuldu. Hatta gürültü çıkaran köpekler ve domuzlar bile öldürüldü, o gece haolelerin limanda demirli bulunan

gemilerinin çanlarının çalınmasına izin verilmedi. O günlerde, bir alii'nin ölmesi feci bir şeydi.

"Ama Kahekili'nin öldüğü geceye gelelim. Konukalani Malia'yı saçlarından sürükledikten sonra da içki çemberinde oturduk. Bazı haole denizciler homurdandı ama o sıralarda onların sayısı az, kanakalar çoktu. Bir daha da Malia'yı gören olmadı. Yalnızca Konukalani onun öldürülme meselesini biliyordu ve o da konuşmadı. Daha sonraki yıllarda ise Anapuni ve benim gibi sıradan insanlar kim oluyordu da ona soru soruyordu?

"Sürüklenmeden önce, Anapuni'ye söylemişti. Ama Anapuni'nin kalbi karaydı. Bana söylemedi. Öldürülmeyi, benim tarafımdan, hak ediyordu. Çemberde iriyarı bir zıpkıncı vardı, şarkı söylemesi, boğaların böğürmesi gibiydi; ve bir deniz türküsü söylerken şaşkınlıkla onu seyrediyordum ki çemberin diğer yanında Anapuni'ye bir baktım, Anapuni yok. Yüksek dağlara, bir hafta kadar saklanabileceği kuş tuzakçılarının yanına kaçmış. Bunu sonradan öğrendim.

"Oturdum, kadın arzumun şefe itaatten daha zayıf olduğunu düşünüp utanmıştım. Utancımı yüklü rom ve viski kadehlerinde boğdum, sonunda hem kafamın içinde hem de dışında dünya fırıl fırıl dönmeye ve güney yıldızı gökte hula oynamaya başladı, Koolau Dağları yüce zirvelerini Waikiki'ye eğdiler ve Waikiki'nin dalgaları onları alınlarından öptü. Dev zıpkıncı hâlâ gürlüyordu ve ben lauhala hasırına devrilirken ve ölüden farkım kalmamışken, kulaklarımdaki son ses onun sesi oldu.

"Uyanmam, şafağın ilk soluk başlangıcıyla oldu. Kaburgalarıma sert, çıplak bir topuk vuruyordu. Ne kadar muazzam miktarda içmişsem, topuğun bende uyandırdığı his iyi değildi. İçki âleminin kanaka'larıyla wahine'leri gitmişti. Yalnızca ben ve dev zıpkıncı kalmıştık, o da balina gibi horluyordu, başı da ayaklarımın üzerindeydi.

"Başka topuk darbeleri de geldi, ben de doğruldum, kötüydüm. Ama vuran sabırsızdı ve Anapuni'nin nerede olduğunu sordu. Ben bilmiyordum ve gene darbeler aldım, bu kez iki yanda sabırsız iki kişi tarafından, çünkü bilmiyordum. Kahekili'nin öldüğünü de bilmiyordum. Ama önemli bir şeylerin gelişmekte olduğunu anlamıştım, çünkü bana vuran adamlar şeflerdi ve arkalarında onların işini yapacak sıradan insanlar yoktu. Biri Kaneche'den Aimoku'ydu; diğeri de Manoa'dan Humuhumu.

"Bana onlarla gitmemi buyurdular ve buyururken kibar değillerdi; ben doğrulurken, dev zıpkıncının başı ayağımdan yuvarlandı, hasırın kenarını aştı ve kuma indi. Domuz gibi homurdanıyordu, dudakları açıldı ve bütün dili ağzından kuma uzandı. Geri de çekmedi. İlk kez olarak bir insanın dilinin ne kadar uzun olduğunu görmüştüm. Üzerindeki kumların görüntüsü yeniden fena olmama yol açtı. Feci bir şeydi, bir gece boyu içtikten sonraki gün. Yanıyordum, kupkuru yanıyordum, bütün içerim yanmış kor gibi, *aa* lavı gibi, zıpkıncının dili gibi kuru ve kumla kaplı gibiydi. Yarı içilmiş bir içecek hindistancevizine uzandım ama Aimoku ona vurup titreyen parmaklarımdan kopardı ve Humuhumu da boynuma elinin tersiyle vurdu.

"Önümde yan yana yürüyorlardı, suratları vakur ve kapkaraydı, ben de hemen arkalarından yürüyordum. Ağzım içki kokuyor ve başım da bunun dumanıyla ağrıyordu ve birazcık, hatta bir yudumcuk su için sağ elimi verirdim. Eğer içseydim midemde kebap için ısıtılmış taşların üzerine dökülen su gibi cızırdayacağını biliyordum. Feciydi, içkiden sonraki gün. Gençliğin çapını bilmediği ve gemi azıya aldığı zamanlarda içtiği kadar içeli, genç yaşında ölen birçoklarının hayatı kadar zaman geldi geçti.

"Ama ilerledikçe, alii'lerden birinin öldüğünü anladım. Kumlarda uyuyan hiçbir kanaka görülmüyordu, ne de sevişmekten evine dönen; erken saatlerde gelgit arasında resifin içinde tutulması kolay olan balıklar için açıkta hiçbir kano da görülmüyordu. Hoiau'yu (tapınak) geçip Büyük Kamehameha'nın briklerini ve uskunalarını karaya yanaştırdığı yere geldiğimizde, kano barınaklarının altında Kahekili'nin büyük çifte kanosunun hasır örtülerinin kaldırıldığını ve cezir halinde olmasına karşın, birçok adamın bunu kumdan denize doğru ittiğini gördüm. Ama bu adamların hepsi şefti. Her ne kadar gözlerim kaysa, başımın içi fıldır fıldır dönse ve vücudumun içi kor gibi yansa da ölen alii'nin Kahekili olduğunu tahmin ettim. Çünkü yaşlıydı ve ölme olasılığı en yüksek olan alii'ydi."

"Vali Boki'nin isyanını bozan, Kekuanaoa'nın araya girmesinden ziyade onun ölümü olmuş diye duymuştum," diye atıldı Pool.

"Bunu bozan Kahekili'nin ölümü oldu," diye doğruladı Kumuhana. "Bütün sıradan insanlar, o gece ölümünün haberi yayıldığında, ot kulübelerine sığın-

dılar, ateş ya da pipolarını yakmadılar ve yüksek sesle içlerine çekmediler çünkü böylece kurban için kullanılmaları tabuydu. Vali Boki'nin savaşçı sıradan adamlarının yanında gemilerden firar eden haole kaçaklar da kaçtı, bu yüzden pirinç topları kullanacak kimse kalmadı ve yanındaki bir avuç şef de bir şey yapamadı.

"Aimoku ve Humuhumu büyük çifte kanonun yanında beni kuma oturttular. Kano denize indiğinde, böylesi çalışmaya alışık olmadıklarından bütün şefler susamıştı; bana da kano barınaklarının yanındaki palmiyelere tırmanıp aşağıya içecek hindistancevizleri atmam söylendi. İçtiler ve serinlediler ama bana içirtmediler.

"Sonra Kahekili'yi yağlanmış, cilalanmış, yeni bir haole tabutunun içinde evinden çıkardılar. Sızdırmaması gerektiğini zanneden bir gemi marangozuna yaptırmışlardı. Çok dardı ve Kahekili'nin suratının olduğu yerde yalnızca ince bir cam vardı. Şefler camı örtecek dış kapağı vidalamamışlardı. Belki de haole tabutlarının usulünü bilmiyorlardı; her halükârda, göreceğin gibi, ben bilmediklerinden memnundum.

"'Yalnızca bir tek *moepuu* var,' dedi rahip Eoppo, kanonun dibindeki tabutun üzerinde oturan bana bakarak. Şefler resife doğru kürek çekmeye başlamışlardı bile.

"'Diğeri kaçıp saklandı,' diye yanıt verdi Aimoku. 'Bir tek bunu ele geçirebildik.'

"O zaman anladım. Her şeyi anladım. Kurban edilecektim. Anapuni de diğer kurban olacaktı. Malia'nın içme sırasında Anapuni'nin kulağına fısıldadığı buy-

du. Bana söyleyemeden sürüklenip uzaklaştırılmıştı. Kalbinin karalığıyla, Anapuni bana söylememişti.

"'İki tane olması lazım,' dedi Eoppo. 'Yasa böyle.'

"Aimoku kürek çekmeyi bırakıp, kıyıya dönüp ikinci bir kurban toplamak ister gibi arkasına baktı. Ama diğer şeflerin birçoğu kabul etmedi, bütün sıradan insanların ya dağlara kaçtığını ya da tabu olarak kulübelerinde yattıklarını ve birini yakalayana kadar günler geçmesi gerekebileceğini söylediler. Sonunda Eoppo da vazgeçti ama ara sıra yasanın iki moepuu gerektirdiğini homurdanıyordu.

"Kürek çekmeyi sürdürdük, Diamond Head'i geçip Koko Head'e doğru ilerledik, Molokai Boğazının ortasına kadar. Ticaret rüzgârının hafif olmasına karşın, deniz hayli çalkantılıydı. Kanoyu rüzgâra doğru tutan dümenci dışında şefler küreklerinin üzerinde dinleniyordu ve daha fazla ilerlemeden, gene hindistancevizleri açıp içtiler.

"'Moepuu olmak pek de umurumda değil,' dedim Humuhumu'ya; 'ama öldürülmeden önce bir şeyler içmek isterim.' Bir şey içemedim. Ama doğruyu söylüyordum. O kadar çok viski ve rom yüzünden, ölümden korkmayacak kadar kötüydüm. En azından ağzım artık kokmayacak, başım ağrımayacak, içim de kuru sıcak kum gibi olmayacaktı. Neredeyse en kötüsü de zıpkıncının dilinin düşüncesinden çekiyordum, en son bunu kumun üzerinde yatarken ve kumla kaplı görmüştüm. Ah, Kanaka Oolea, gençler içkiyle nasıl da hayvana dönüşüyor! Seninle benim gibi yaşlanana kadar, susuzluğun beyhudeliğini anlayıp seninle benim gibi az içmeye başlamıyorlar."

"Öyle yapmamız gerekiyor da ondan," diye ekledi Hardman Pool. "Yaşlı mideler incelip yumuşar ve daha az içeriz, çünkü fazlasına cesaret edemeyiz. Biz bilgeyiz ama bilgelik acıdır."

"Rahip Eoppo Kahekili'nin annesi, annesinin annesi ve onların, ta zamanın başlangıcına kadar bütün anneleri üzerine uzun bir mele söyledi," diye devam etti Kumuhana. "Anlaşılan o bitirmeden ben kum sıcağı kuruluktan ölecektim. Aşağı dünyanın, orta dünyanın ve öteki dünyanın tüm tanrılarına çağrıda bulundu ve onlara emanet edilecek olan alii'ye iyi bakmalarını ve hoş tutmalarını ve Kahekili'nin kemiklerine müdahale eden, onları zararlı hayvanları öldürme sporunda kullanacak yaşayan ve yaşayacak herkese lanetler -çok kötü lanetler sıraladı- yağdırmalarını istedi.

"Biliyor musun, Kanaka Oolea, rahip büyük ölçüde farklı bir dilde konuşuyordu ve bunun rahip dili olduğunu, kadim dil olduğunu biliyordum. Maui'ye Maui demiyor, Maui-Tiki-Tiki ve Maui-Po-Tiki diyordu. Maui'nin ana tanrıçası Hina'ya da Ina diyordu. Maui'nin baba tanrısına bazen Akalana, bazen de Kanaloa diyordu. Ölmek üzere ve çok susuz olan birisinin böyle şeyleri hatırlaması ne kadar da garip! Ayrıca rahibin Hawaii'ye Vaii, Lanai'ye de Ngangai dediğini hatırlıyorum."

"Bunlar Maori adları," diye açıkladı Hardman Pool, "ve Samoa, Tonga adları, rahiplerin uzun zaman önce güneyden gelip Hawaii'yi buldukları ve buraya yerleştikleri zamanki ilk yolculuklarında yanlarında getirdikleri adlar."

"Bilgeliğin çok yüce, Ey Kanaka Oolea," diye yaşlı adam vakarla kabul etti. "Ku, gökyüzündeki destekçimiz, Tu ve Ru adlı rahipler; ve La, Güneş Tanrımız, Ra'yı adlandırmıştı..."

"Ra da uzun zaman önce Mısır'daki bir güneş tanrısının adıydı," diye sözünü kesti, ilgisi kabaran Pool. "Gerçekten, Polinezyalılar sen ilk başladığından beri zaman ve mekânda çok yol kat ettiler. Atlantis'in hâlâ suyun üzerinde olduğu zamanlardaki Eski Mısır'la Kuzey Pasifik'teki Genç Hawaii çok farklı. Ama devam et, Kumuhana. Rahip Eoppo'nun söylediği ilahiden başka neler hatırlıyorsun?"

"En sonunda," diye geldi onay işareti, "zaten ben de neredeyse ölmüştüm ve rahibin bıçağıyla ölmeye de yakındım, her sözcüğünü hatırladığım bir şey okudu. Dinle! Şöyleydi."

Sonra titrek, tiz bir sesle, mutat aksak ritimle, yaşlı adam ilahiyi söylemeye başladı.

"Bir Maori ölüm ilahisi olduğu kesin," dedi şaşkınlıkla Pool, "dili dövmeli bir Hawaiili tarafından söyleniyor! Bir kez daha tekrar et de ben de sana İngilizcesini söyleyeyim."

Tekrar edildikten sonra, yavaşça İngilizce konuştu:

"Ama ölüm yeni bir şey değildir.
Ölüm eski Maui öldüğünden beri var ve hep vardı.
Sonra Patatai yüksek sesle güldü
Ve goblin kralı uyandırdı
O da onu ikiye böldü ve içeri kapattı,
Böylece akşamın alacakaranlığı geldi."

"En nihayet," diye devam etti Kumuhana, "ben öldürülmedim. Eoppo, ölüm bıçağı elinde ve darbeyi vurmaya hazır, vurmadı. Ya ben? Ne hissettim ve düşündüm? O zamandan beri, Kanaka Oolea, sık sık bunun anısıyla güldüm. Çok susamıştım. Ölmek istemiyordum. Su içmek istiyordum. Öleceğimi biliyordum ve rüzgârüstü Koolau Dağlarındaki pali'lerden (uçurumlar) dökülüp boşa giden binlerce çağlayanı hatırlayıp duruyordum. Anapuni'yi düşünmüyordum. Çok susamıştım. Malia'yı düşünmüyordum. Çok susamıştım. Ama sürekli, kafamın içinde, zıpkıncının kupkuru, kumla kaplı dilini son gördüğüm haliyle, kumda yatar vaziyette görüyordum. Benim dilim de öyleydi. Kanonun dibinde birçok içecek hindistancevizi yuvarlanıyordu. Gene de içmeye yeltenmiyordum, çünkü onlar şefti, bense sıradan bir adam.

"'Hayır,' dedi Eoppo, şeflere tabutu denize atmalarını buyururken. 'İki moepuu yok, dolayısıyla hiç olmayacak.'

"'Kes şunu,' diye bağırdı şefler.

"Ama Eoppo başını salladı ve dedi ki: 'Kahekili'yi yalnızca taro'nun tepesiyle yola çıkaramayız.'

"'Yarım balık hiç olmamasından iyidir,' diye eski deyişi tekrarladı Aimoku.

"'Bir alii'nin cenazesinde değil,' oldu rahibin hızlı yanıtı. 'Yasa böyle. Kahekili'ye pintilik edip kurban hakkını ikiye bölemeyiz.'

"Böylece, o an için, tabut denize atılırken ben öldürülmedim. Yaşayacağım için çabucak sevinmiş olmam garip. Hemen Malia'yı düşünüp Anapuni'den intikam almayı planlamaya başladım. Hayatın kanı bende ta-

zelenirken, susuzluğum on kat arttı ve ağzım, dilim ve boğazım zıpkıncının dili gibi kumlanır gibi oldu. Tabut denize atıldığından, ben kanonun dibinde oturuyordum. Bacaklarımın arasına bir hindistancevizi yuvarlandı ve ben de uzandım. Ama tam onu elime almıştım ki Aimoku küreğin ucuyla elime vurdu. Bak!"

Elini uzattı ve hiç düzeltilmediği için çarpılmış iki parmağını gösterdi.

"Acıma üzülecek vaktim olmadı, çünkü daha kötü şeyler üzerime çökmek üzereydi. Bütün şefler dehşet içinde bağırıyorlardı. Baş tarafı yukarıda duran tabut batmamıştı. Arkamızda, denizde inip çıkıyordu. Kano da pruvası denize ve rüzgâra dönük, yol almadığından denizin ve rüzgârın gücüyle tabutun üzerine doğru sürükleniyordu. Camı da bize dönüktü, böylece camdan Kahekili'nin yüzünü ve başını görebiliyorduk; camdan bize sırıtıyordu ve öteki dünyada canlanmış ve bize kızmış gibiydi bile; öteki dünya güçleriyle, hiddetini üzerimize yıkmak üzereydi. Aşağı yukarı hopluyor ve kano da giderek yaklaşıyordu.

"'Öldürün!' 'Kanını akıtın!' 'Kalbine saplayın!' Şefler korku içinde Eoppo'ya bunları bağırıyordu. 'Taro tepesini boş ver!' 'Alii balığın yarısını alsın!'

"Eoppo, rahip de olsa, onlar kadar korkmuştu ve batmayan haole tabutunun içindeki Kahekili'nin görüntüsünün karşısında, mantığını yitirmeye başlamıştı. Beni saçlarımdan yakaladı, ayağa kaldırdı ve kalbime saplamak üzere bıçağı kaldırdı. Bende direniş yoktu. Gene yalnızca çok susamış olduğumu biliyordum ve sulanan gözlerimde, havada ve yakında, zıpkıncının kumlu dili sallanıyordu.

"Ama bıçak inip saplanmaya fırsat bulamadan, beni kurtaran şey gerçekleşti. Akai, Vali Boki'nin üvey kardeşi, hatırlayacağın gibi, kanonun dümencisiydi ve dolayısıyla teknenin kıçında olduğundan tabuta ve batmayan ölüsüne en yakın olandı. Korkudan çılgına dönmüştü ve sanki tekneye çıkmak için eğilmiş gibi görünen tabutlanmış alii'yi savmak için küreğinin ucuyla dürtükleyiverdi. Küreğin ucu cama çarptı. Cam kırıldı..."

"Tabut da derhal battı," diye lafa karıştı Hardman Pool; "onu yüzdüren hava kırılan camdan çıkmıştı."

"Tabut, geminin marangozu tarafından bir tekne gibi yapıldığından derhal battı," diye doğruladı Kumuhana. "Bir moepuu olan ben, bir kez daha bir insan oldum. Yaşadım ama Waikiki'de sahile çıkana kadar susuzluktan bin bir ölüm yaşadım.

"Bu yüzden, Kanaka Oolea, Kahekili'nin kemikleri Kraliyet Mozolesinde yer almaz. Molokai Boğazının dibindeler, eğer uzun zaman önce, yüzer toz haline gelmedilerse, ölüp gitmiş mercan yaratıklarının bedenlerine katılıp mercan resifinin bir parçası olmadılarsa. Kahekili'nin kemiklerinin Molokai Boğazına battığını görüp de yaşayan son insan benim."

Bunu izleyen duraklamada, Hardman Pool derin düşüncelere dalmışken, Kumuhana kuruyan dudaklarını birçok kez yaladı. Sonunda sessizliği bozdu:

"On iki dolar, Kanaka Oolea, eşek ve ikinci el eyerle dizginler için?"

"On iki dolar senin olacak," diye yanıtladı Pool ve yaşlı adama altı buçuk dolar verirken, "ama benim ahırlarımdaki dökuntülerin arasında senin istediğin

eyer ve dizginler var ve onları sana vereceğim. Bu altı buçuk dolar da Kokako'daki *pake*'de (Çinli) tam anlamıyla sana uygun olup kendisinin dün bu paraya satılık olduğunu söylediği eşek için."

Oturdular, Pool düşünüyor, kendi kendine aklında Maori ölüm ilahisini, özellikle de "Böylece akşamın alacakaranlığı geldi"yi çevirip duruyor ve bunda yoğun bir güzellik tatmini buluyordu; Kumuhana dudaklarını yalıyor ve bir şeyler daha beklediğini belli ediyordu. Sonunda sessizliği bozdu.

"Uzun süre konuştum, Ey Kanaka Oolea. Ağzımda, gençliğimin kalıcı nemi yok artık. Sanki üzerime, kafamda zıpkıncının dilinin eziyetini çektiğim zamanki susuzluk çökmüş gibi. Zıpkıncınınki gibi bir dil için cin ve süt pek güzel, Ey Kanaka Oolea."

Pool'un yüzünden bir gülümsemenin gölgesi geçti. Ellerini çırptı ve küçük hizmetçi kız koşarak geldi.

"Yaşlı Kumuhana için bir kadeh cin ve süt getir," buyurdu Hardman Pool.

Waikiki, Honolulu
28 Haziran 1916

Kanaka Dalgası

Lee Barton ve karısı Ida banyo odasından çıktığında, Moana Oteli sahilindeki hau ağacından kameriyenin altındaki turist kadınların nefesi kesildi. Çift kumsala doğru önlerinden geçtiğinde, bu devam etti. Lee Barton'da nefes kesici bir şey olduğundan değil. Zaten turist kadınlar da ne kadar şişkin kaslı muhteşem hatlara sahip olsa da mayolu bir erkeğin görüntüsüyle nefesleri kesilecek türden değillerdi. Gene de antrenörler ve kondisyon hocaları, karşılarındaki fiziksel manzara karşısında derin tatmin iç çekişleri sergileyebilirlerdi. Ama kadınlarda olduğu gibi nefesleri kesilmezdi, çünkü onların nefeslerinin kesilmesi, duydukları ahlaki şoktandı.

Sarsılmalarının ve ayıplamalarının nedeni, Ida Barton'du. Onu ilk gördükleri anda, ciddi biçimde ayıplamışlardı. Kendilerini kandırma dürtüleri çok güçlü olduğundan, onları şoke edenin mayosu olduğunu düşündüler. Ama Freud, cinsellik söz konusu

olduğunda, kişilerin bir şeyin yerine başka bir şey koymaya ve yerine koydukları bu şey karşısında gerçeğiymiş gibi gayretli bir şekilde dehşete kapılmaya eğilimli olduklarına dikkat çekmişti.

Ida Barton'un mayosu, kadın mayoları düşünüldüğünde, çok güzeldi. En incesinden sıkı dokunmuş siyah yünden, beyaz kenarlı ve beyaz kemerliydi, boğazı yüksek, kısa kollu ve kısa etekliydi. Etek kısaydı ama bacaklarındaki tayt o kadar kısa değildi. Gene de komşu Outrigger Club'daki kumsalda denize girip çıkan ve nefeslerin kesilmesine neden olmayan bir grup kadın daha açık giyinmişti. Onların etekleri ve bacaklarındaki taytları, daha kısa olan erkek mayoları da vücutlarına sıkı sıkı oturuyordu ve derin ve açık kesimli kol ağızları, koltuk altlarını açıkta bırakıyor ve giyenlerin 1916 dekoltesini takip ettiklerini gösteriyordu.

Yani, her ne kadar bunun böyle olduğunu düşünerek kendilerini kandırıyor olsalar da sorun Ida Barton'ın mayosu değildi. Sorun en başta, diyelim bacağıydı; ya da en başta, bütünüydü, onların üzerlerine üzerlerine gelen, kadınsılığının tatlı ve parlak mücevheriydi. Yumuşak yağlı kaslarını, ya da seralık görünümlerini hau ağacı kameriyenin altında koruma altına alan evli, dul ya da bekâr kadınlar meydan okumayı derhal hissettiler. O aynı zamanda bir tehdit de oluşturuyordu, kendi seçilmiş ve çeşitli düzeylerde başarılı hayat oyunlarına üstünlük taslayan bir aşağılama.

Ama bunu dillendirmediler. Bunu düşünmeye izin veremezlerdi. Sorunun mayo olduğunu düşündüler ve

birbirlerine böyle söyleyerek, yirmi tane kadar daha açık giyinmiş ama o kadar feci derecede güzel olmayan kadını görmezden geldiler. Birisi bu ayıplayanların ruhlarından mayoyu suçlamalarının altında yatanı ayıklayabilseydi, cinsellik kıskançlığını bulacaktı: *bunun kadar güzel hiçbir kadının güzelliğini göstermesine izin verilmemeli.* Bu onlara haksızlıktı. Ön planda bu kadar tehlikeli bir rakiple, erkekleri fethetme şansları ne olabilirdi ki?

Haklıydılar, Barton'ların Outrigger Club kumsalına varmak için geçtikleri minik tatlı su deresinin yanındaki kumda ıslak ıslak uzandıkları yerden Stanley Patterson'ın karısına dediği gibi:

"Modellerin ve mucizelerin efendi tanrısı, bak şunlara! Tatlım, hiç küçük bir kadında böyle bir çift bacak gördün mü! Şu yuvarlaklığa ve incelmeye bak. Oğlan çocuğu bacakları bunlar. Ringe çıkan tüysıkletlerde gördüm böyle bacaklar. Tamamen kadın bacakları da... Dünyada karıştırılmaz. Şu üstbacağın ön kıvrımına bak! Arkasının dengeli, uygun dolgunluğuna! Karşılıklı eğrilerin dizlere doğru uzamasına, dizler de diz ha! Parmaklarım kaşınıyor. Elimde biraz kil olsun isterdim."

"Gerçek bir insan dizi," diye onayladı, onun gibi nefesi kesilmiş olan karısı; çünkü kocası gibi, o da bir heykeltıraştı. Derinin altında hareket eden ekleme bak. Biçimli ve Tanrı'ya şükür bir yağ torbasıyla kaplı değil." Duraklayıp iç çekti, kendi dizlerini düşünüyordu. "Doğru, güzel ve zarif. Cazibe! Hayatımda bir tenin cazibesine baktıysam eğer o da budur. Acaba kim!"

Tutkuyla bakan Stanley Patterson, lafı devraldı.

"Çoğu kadını çarpık bacaklı gösteren iç taraftaki kasların yokluğuna dikkat et. Bunlar oğlan bacakları, sıkı ve sağlam..."

"Ve yumuşak kadın bacakları, yumuşak ve kıvrımlı," diye karısı aceleyle dengelemeye çalıştı. "Bak Stanley! Nasıl da parmaklarının dibinin üzerinde yürüyor. Kuğu gibi hafif görünmesini sağlıyor bu. Her adım sanki yerin biraz üzerinde ve her bir adım da sanki diğerinden daha yüksekte, öyle ki uçuyormuş izlenimine kapılıyorsun, ya da her an yükselip uçmaya başlayacakmış gibi..."

Stanley ve Bayan Patterson böyleydi. Ama onlar sanatçıydı, dolayısıyla gözleri Ida Barton'un önlerinden geçmek durumunda olduğu, Outrigger'in verandalarına ve hemen yakındaki sahilin hau ağaçlarının gölgelerine saklanmış olan sonraki gözlerden farklıydılar. Outrigger'daki izleyicilerin çoğunluğu misafir turistlerden değil, kulüp üyelerinden ve eski Hawaiililerden oluşuyordu. Eskilerden kalan kadınların bile nefesi kesildi.

"Kesinlikle uygunsuz," dedi Bayan Hanley Black kocasına, o da kırk beş yaşında fazlaca şişman ve iri bir kadındı, Hawaii adalarında doğmuştu ve Ostende'den söz edildiğini hiç duymamıştı.

Hanley Black karısının New England tarzı Nuh Nebi'den kalma mayosunun feci şekilsizliğine ve cesametine kuru, eleştirel bir gözle baktı. Yargısını samimiyetle ifade edebileceği kadar uzun süredir evliydiler.

"Bu yabancı kadının mayosu, seninkinin uygunsuz görünmesini sağlıyor. Utanç dolu, gizli bir felaketi

saklama çabasındaki bir giysi sakaleti altında bir yaratık gibi görünüyorsun."

"Bedenini bir İspanyol dansçı gibi taşıyor," dedi Bayan Patterson kocasına, çünkü ikisi görüntüyü takip etmek için küçük derede yürümeye başlamışlardı.

"Tanrı aşkına, öyle," diye onayladı Stanley Patterson. "Bana Estrellita'yı hatırlatıyor. Torso tam yeteri kadar ileride, ince belli, karnı fazla ince değil, sanki genç bir boksörün karnını sağlamlaştırması gibi kaslı. Bu şekilde ilerleyip sırt kaslarını dengelemesi gerekiyor. Sırtındaki o kaslı eğime bak! Bu Estrellita'nınki."

"Ne kadar uzundur dersin?" diye sordu karısı.

"Buradan aldatıcı," oldu değerlendiren yanıt. "Bir elli beş ya da altmış olabilir. Neredeyse uçacakmış gibi diye tarif ettiğin o yürüyüşten."

"Evet, öyle," diye onayladı Bayan Patterson. "Onun enerjisi, yükselen canlılıkla parmak uçlarındaymış gibi görüntüsü."

Stanley Patterson bir an için düşündü.

"Öyle," diye beyan etti. "Küçük bir şey. Çoraplarıyla bir elli yedi derim. Ağırlığına da elli kilo, belki kırk sekiz ama en fazla elli iki."

"Elli yoktur," diye inançla ilan etti karısı.

"Elbiseleri üzerinde, bir de bu duruşuyla (ki bu da canlılığı ve iradesinin sonucu), küçüklüğüyle kimseyi etkilemeyeceğine bahse girerim."

"Bu tipi bilirim," diye başıyla onayladı karısı. "Karşılaşırsınız ve tam olarak iri olmasa da ortalamanın hayli üzerinde olduğu izlenimine kapılırsın. Peki yaşına gelirsek?"

"Burada sana güveniyorum," diye savuşturdu adam.

"Yirmi beş olabilir, ya da yirmi sekiz..."

Ama Stanley Patterson dinlemeyi terbiyesizce unutmuştu.

"Yalnızca bacakları değil," diye hevesle haykırdı. "Her tarafı. Şu önkolunun inceliğine bak. Bir de omuzuna çıkan hattın kabarıklığına. Ya pazısı! Capcanlı. Nesine istersen bahse girerim ki..."

Hiçbir kadın, hele de Ida Barton, Waikiki sahilinde neden olduğu etkinin farkında varmadan edemezdi. Küçük bir gösteriş için mutlu olacağına, bundan rahatsız oluyordu.

"Kediler," diye güldü kocasına. "Bir de benim bir yüzyılın üçte biri kadar bir süre önce burada doğduğumu düşünürsen! Ama o zaman kötü değillerdi. Belki de hiç turist olmadığındandı. Baksana Lee, ben yüzmeyi bu sahilde, tam burada, Outrigger'ın önünde öğrendim. Babamla tatillerde ve hafta sonlarında gelir, Outrigger hanımlarının şimdi çay servisi yaptıkları yerdeki ot kulübede bir tür kamp yapardık. Saz damdan uyurken tepemize kırkayaklar düşerdi, hepimiz poi, opihi ve çiğ aku yerdik, denize girerken ya da avlanırken kimse üzerine pek bir şey giymezdi ve kente de doğru dürüst bir yol yoktu. Çok yağmur yağıp sular bastığı zamanlar kanoyla, Honolulu Limanında resiften geldiğimiz zamanları hatırlarım."

"Hatırlar mısın," diye ekledi Lee Barton, "tam o sıralarda sonradan ben olacak olan genç, seyahatimiz sırasında birkaç hafta kalmak üzere buraya gelmişti. O sıralar seni sahilde görmüş olmalıyım – balık gibi

yüzen veletlerden biri. Aman Tanrım, buradaki kadınların hepsi çapraz eyere binerdi ve bu da sosyal kadınların geri kalanının utanmazlıklarını ilerletip bir atın iki tarafına birden aynı anda binmeye başlamalarından çok önceydi. Ben de yüzmeyi o sıralarda burada öğrendim. Sen ve ben birlikte aynı dalgalarda sörf yapmayı denemiş bile olabiliriz, ya da ben sana bir avuç dolusu su fırlatmış, sen de beni dilini çıkararak ödüllendirmiş olabilirsin..."

Yakınlarda, çapraz biçimde ve feci çirkin bir mayoyla güneşlenen evde kalmış gibi duran bir kadından çıkan dehşet dolu iç çekişle konuşması kesilen Lee Barton, karısında istem dışı ve ancak fark edilebilen bir gerginliğin farkındaydı.

"Keyifle gülümsüyorum," dedi ona, "çünkü bu senin yiğit küçük omuzlarını daha da yiğit kılıyor. Bu seni içine kapanık yapabilir ama aynı şekilde mantıksızca kendine güvenli de yapıyor."

Çünkü baştan bilinmeli ki Lee Barton bir süper-adamdı ve Ida Barton da bir süper-kadındı – ya da en azından acemi kitap yorumcuları, düzayak adam ya da kadınlar ve yaşamlarının kasvetli düzeylerinden kendi ufuklarını aşan şanlı insanları fark edemeyen eğitim açısından iğdiş edilmiş eleştirmenler tarafından böyle tanımlanmışlardı. Bu kasvetli insanlar, ölü geçmişin kalıntıları, bugünle geleceğin sırnaşık ve kendinden menkul usandırıcıları, iğdiş olmuş halleriyle yaşamı vekil aracılığıyla yaşayanlar ve temsili doyum duyanlar, kendi kişilikleri, çevreleriyle sığ duyguları sıradan ve bayağı olduğundan, hiçbir kadın ya da adamın sıradan ve bayağılığın üzerine çıkamayacağında ısrar ederler.

Kendileri görkemlilikten yoksun olduklarından, tüm insanlığın da görkemli olamayacağını iddia ederler; farklılığa hevesli ve gözü pek olamayacak kadar korkak olduklarından, farklılığa hevesli ve gözü pek olmanın en azından ortaçağda sona erdiğini düşünürler; kendileri titrek, ince mumlar olduklarından, güçsüz gözleri göklerini aydınlatan diğer ruhların alev alev yangınının karşısında körleşmiştir. Cücelerin hakkı olanın üzerinde bir miktarda güce sahip olmadıklarından, başkalarında kendi sahip olduklarından fazla güç olabileceğini düşünemezler. O günlerde devler vardı; ama küflü kitaplarında da söylendiği gibi, devler öleli çok olmuş ve yalnızca kemikleri kalmıştı. Hiç dağ görmediklerine göre, dağ yoktu.

Arka bahçelerindeki havuzun ilgisizce süregiden çamurunda, parlak çehreli, parlak giysili ışıldayan kişiliklerin öykü kitaplarının, eski tarihlerin ve kadim batıl inançların dışında var olamayacağını düşünürler. Hiç yıldız görmediklerinden yıldızların varlığını reddederler. Ne ışıldayan yolları ne de bunları işleyen ölümlüleri fark etmediklerinden, hem ışıltılı yolları hem de bunlarda serüvenlere atılan çok parlak ölümlülerin varlığını reddederler. Gözlerinin dar gözbebekleri evrenin merkezidir, evreni kendi imgeleri doğrultusunda tasavvur ederler, kendi cılız kişilikleri çok parlak ruhları ölçmek için çok yetersiz kıstaslar oluşturur ve derler ki: "Tüm ruhlar bu kadar uzundur, daha uzun değil; bizimkinden daha büyük boylu ruhların var olması olanaksızdır ve tanrılarımız bizim büyük boylu olduğumuzu bilir."

Ama sahildeki herkes ya da hemen herkes, suya daldığında Ida Barton'un mayosunu ve biçimini affetti. Kocasının koluna bir dokunuş, gülen yüzündeki işaret ve meydan okuma ve ikisi de tek bir vücut gibi yarım düzine kadar adım koştular, tek bir vücut gibi sahilin sert, ıslak kumunda zıpladılar ve bedenleri suya girene kadar yatık eğriler çizdi.

Waikiki'de iki dalga vardır: Uzakta, dalış kademesinin ötesinde gürleyen büyük, sakallı erkek dalgası; kıyıda kırılan, daha küçük, kibar, wahine, yani kadın dalgası. Burada, büyük bir sığlık vardır, suyun boyunuzu geçmesi için en azından otuz kırk metre ilerlemeniz gerekir. Gene de dışarıda büyük bir dalga olursa, wahine dalgası da bir-bir buçuk metreyi bulabilir ve böylece de kıyının yakınında, sert kum dip karışık yüzey köpüğünün bir metre ya da on santim altında olabilir. Kumsaldan bunun üzerine atlamak, koşarak havada uçmak, havada dönüp ayaklar yukarıda, kafa aşağıda hale gelmek ve böylece suya kafa önde girmek, dalgaları anlamayı, dalgaların zamanlamasını bilmeyi ve bu istikrarsız derinliklere güzel, endişesiz, başüstü girip aynı zamanda da olabilecek en sığ dalmayı gerçekleştirecek eğitimli bir ustalığı gerektirir.

Güzel, hoş ve cesurca bir numaradır, bir günde öğrenilmez, hatta dibe, kırılan kafataslarını ve boyunları da ucu ucuna kurtaran yumuşak temaslar, hafif şişlikler olmadan da edinilmez. Orada, Barton'ların o kadar güzel daldıkları yerde, iki gün önce Stanford Üniversitesinden bir koşucu boynunu kırmıştı. Onunki, bir wahine dalgasının yükselip alçalmasının zamanlamasındaki bir hataydı.

"Bir profesyonel," dedi Bayan Hanley Black kocasına, Ida Barton'un marifeti üzerine.

"Vodvillerde numara yapan bir kız," oldu, gölgedeki kadınların kendini beğenmişlikle birbirlerine güven verdikleri benzer yorumlar – garip kendi kendini kandırma süreçleriyle, yedikleri için çalışanlarla kendileri gibi yedikleri için çalışmayanlar arasındaki paranın oluşturduğu ayrımdan büyük tatmin duyuyorlardı.

Waikiki'de dalgalı bir gündü. Wahine dalgası bile iyi yüzücüler için yeteri kadar sertti. Ama dışarıda, *Kanaka*'ya, yani erkek dalgaya, kimse atılmıyordu. Sahilde aylaklık eden birçok genç sörfçü buna cesaret edemeyecek ya da korkmuş değildi; ama en büyük balastlı kanoları devrilirdi, sörf tahtaları da gürleyen canavarların fazla yüksek tepeleri ve yüksek düşüşlerini aşamazdı. Onların çoğunluğu yüzebilirdi, çünkü bir yüzücü kanolarla sörf tahtalarının başa çıkamadığı dalgaları aşabilirdi; ama dalgaların sırtına çıkmak, köpüklerin arasında yükselerek orada ayağa kalkmak ve topuklarında atların çabukluğuyla kıyıya doğru uçmak, spor diye adlandırdıkları ve Honululu'dan Waikiki'ye gelmelerini sağlayan bu heyecandı.

Dokuz numaralı kanonun, kendisi de Outrigger'ın üyesi olan ve uzun mesafe yüzme yarışlarında madalyaları bulunan kaptanı Barton'ların suya girişlerini kaçırmıştı ve onları ilk kez cankurtaran dubalarına tutunan son yüzücü sırasını aştıklarında gördü. O andan başlayarak, verandanın üst katlarındaki gözetleme noktasından, gözlerini onlardan ayırmadı. En ce-

sur yüzücülerin bazılarının oyalandığı çelik dalış kademesini geçtiklerinde, sinirli sinirli söylendi, "Lanet olası *malahini*'ler!"

Malahini yeni gelen, yumuşak ayak demekti; ve kulaçlarının güzelliğine karşın, malahini'ler dışında hiç kimsenin dalış kademesinin dışındaki hızlı kanala girmeye cesaret edemeyeceğini biliyordu. Dokuz Numaranın kaptanının sinirlenmesinin nedeni de buydu. Kumsala indi, oraya buraya yumuşak sesle komutlar vererek en güçlü sörfçülerden bir takım topladı ve bir dürbünle verandaya döndü. Altı kişilik takım da kayıtsızca, Dokuz Numarayı suyun kenarına taşıdılar, çabucak harekete geçebilmek için kürekleri ve her şeyin yerinde olup olmadığını kontrol ettiler ve rahatça kumlara uzandılar. Nahoş bir şey olabileceğini etrafa ilan etmemeye çalışıyorlardı ama gözleri dürbünü gözlerinden ayırmayan kaptanlarındaydı.

Kanalı oluşturan, tatlı su akıntısıydı. Mercan tatlı suya dayanamazdı. Kanalın hızlanmasına neden olan da denizin karaya doğru olan muazzam dalga hareketiydi. Sahile yığılı kalamayan, kanaka dalgasının sahile doğru olan sürekli yüklenmesiyle itilen, sürüklenen su, kanal aracılığıyla ve dalgaların altından dip akıntısı şeklinde denize doğru kaçıyordu. Kanalda bile dalgalar çok yüksek kırılıyordu ama sağda ve soldaki muhteşem, korkutucu büyüklükte değil. Bu yüzden, bir kano ya da görece güçlü bir yüzücü kanala girmeye cesaret edebilirdi. Ama yüzücü gerçekten de güçlü olmalı, içeri doğru yüzey akıntısına karşı koyabilmeliydi. Bu yüzden Dokuz Numaranın kaptanı

uyanıklığını ve malahini'lere sövgülerini sürdürüyordu ve bu iki malahini'nin kendisini Dokuz Numarayı denize atmaya ve akıntının yüzemeyecekleri kadar güçlü olduğunu fark ettiklerinde onların peşinden gitmeye mecbur bırakacağından tiksintiyle emin oldu. Ona gelince, bu belaya yakalanmış olsa, Diamond Head'e doğru sapar kanaka dalgasının kıyıya doğru olan savuruşuna girerdi. Ama o, kendisinden başkası değildi, bir bronz. Yirmi ikisinde bir herkül, tropik altı güneşinin maun renginde yaktığı en beyaz sarışın, vücudu, hatları ve kasları Duke Kahanamoku'ya pek benzeyen adam. Yüz metrede dünya şampiyonundan temiz bir saniye yavaştı ama mesafe millere çıkınca, şampiyonun çevresinde daireler çizebilirdi.

Sahildeki yüzlerce insan arasında, söz konusu kaptan ve mürettebatı dışında hiç kimse Barton'ların dalış kademesinin ötesine geçtiğini bilmiyordu. Yüzmeye başlamalarını seyreden herkes, kademedekilere katıldıklarını varsayıyordu.

Kaptan aniden verandanın küpeştesine fırladı, bir eliyle bir direğe tutundu ve dürbünüyle başlarının oluşturduğu iki lekeye baktı. Şaşkınlığı doğrulanmıştı. İki aptal kanalı geçip Diamond Head'e doğru yönelmişti ve kanaka dalgasının doğrudan deniz tarafındaydılar. Daha da kötüsü, o bakarken, kanaka dalgasından doğru gelmeye başlamışlardı.

Hızla kanoya doğru baktı ve o bakarken ve görünüşte aylak aylak oturan mürettebatı doğrulup kanonun yanında, denize indirmek için yerlerini almaya başlamışlarken, o kararını verdi. Kano kanalın hizasına gelemeden, adamla kadın için her şey bitmiş ola-

caktı. Onların hizasına gelebileceğini kabul etse bile, kanaka dalgasına girdiği anda batacaktı ve aralarındaki en güçlü yüzücünün bile büyük sakallıların darbeleri altında dipte pestili çıkan bir kişiyi kurtarma şansı çok az olacaktı.

Kaptan büyük ama diğerlerinin yanında küçük kalan ilk kanaka dalgasının, nokta gibi iki yüzücünün deniz tarafından yükseldiğini gördü. Sonra onların yan yana, yüzüstü, yüzeyde boylu boyunca uzanmış, ayakları pervane gibi vurur ve kolları da hızlı hareketlerle kulaç yüzmeye başladıklarını gördü, hızlarını arkadan gelen dalgaya uydurmaya çalışıyorlardı; dalgaya yakalandıklarında dalganın bir parçası olacaklar ve geride kalacaklarına, onunla ilerleyeceklerdi. Böylece, eğer tepenin ön yüzünde, yüzeyde uzanmış bir şekilde ilerleyecek kadar soğukkanlı ve becerikliyseler, dalganın arkasında kalacaklarına ya da baş aşağı dibe çarpacaklarına, kendi enerjileriyle değil, içine dahil oldukları dalganın enerjisiyle sahile doğru atılacaklardı.

Yaptılar da! "Ne yüzücüler!" diye Dokuz Numaranın kaptanı nefesi kesilmiş halde kendi kendine ilan etti. Hevesle gözlemeyi sürdürdü. En iyi yüzücüler böylesi bir dalgaya yüzlerce metre tutunabilirdi. Ama yapabilecekler miydi? Yapabilirlerse, meydan okudukları felaketlerin üçte birini aşmış olacaklardı. Ama beklenileceği gibi, ilk aksayan, vücudu kocasınınki kadar büyük bir yüzeye sahip olmayan kadın oldu. Yirmi metrenin sonunda suya battı ve devrilen binlerce ton suyun altında kaldı. Kocası da onu izledi ve her ikisi de kaybettikleri dalganın gerisinde yüze çıktılar.

Sonraki dalgayı ilk kaptan gördü. "Eğer bedenleriyle bunun üzerinde kaymaya kalkışırlarsa, iyi geceler," diye mırıldandı; çünkü bununla uğraşacak yüzücünün yaşamayacağını biliyordu. Daha sakalsızdı ama bütün sakallıların babasıydı, bir mil boyunda, diğerlerinin yükseldiği yerin çok ötesine kadar yükseliyor, kesintisiz kütlesini ufku maskeleyecek kadar yükseltiyordu ve sakalı büyümeye başlayıp tepesi devrilmeye geçmeden önce, diğerleri arasında bir devdi.

Ama adamla kadının büyük dalgaları bildikleri aşikârdı. Dalganın önünde hızlanmak için kulaç atmadılar. Dalgaya doğru dönüp beklemeye başladıklarında, kaptan içinden onları alkışladı. Bu bütün sahilde bir tek onun, dürbünden gayet açık ve canlı bir şekilde gördüğü bir manzaraydı. Dalganın duvarı gerçek bir duvardı, yükseliyor, hep yükseliyor ve incelip, en tepede, batan güneşin arkasından tüm yeşil ve mavisini yansıttığı bir şeffaflığa erişiyordu. O bakarken, yeşil incelip maviyle karışan bir açık yeşile dönüştü. Ama bu, güneşin parlattığı sayısız pembe ve altın şimşekle parıldayan bir mücevher mavisiydi. Yukarı ve ileri, yükselen zirvenin oluşan sakalına doğru, renk cümbüşü arttı ve sonunda birbirine giren gökkuşaklarından oluşan bir kaleydoskop coşkusuna vardı.

Dalganın cephesine karşı adamla kadının kafaları iki benek gibi görünüyordu. Hızlı, kör temel güçlerin arasına atılmış, denizin devasa sillesine karşı çıkmaya cesaret eden beneklerdi bunlar. Bu dalgaların babasının o anda bile başlarının hemen tepesinde olan inişinin ağırlığı bir adamı bayıltabilir, bir kadının narin kemiklerini kırabilirdi. Dokuz Numaranın kaptanı

nefesini tuttuğunun farkında değildi. Adam umurunda değildi. Kadındı önemli olan. Cesaretini ya da soğukkanlılığını kaybetti mi, ya da kaslarını bir anlığına yanlış yerleştirdi mi, o dev sille tarafından otuz metre öteye fırlatılır ve dipteki mercan tarafından ezilmek üzere kırık, biçare ve nefessiz kalabilir, dip akıntısı tarafından açığa çekilip insan etini canlı canlı almayacak kadar korkak olan köpekbalıklarına yem olurdu.

Neden dibe dalmıyorlar, vakitleri de var, diye merak ediyordu kaptan, son güvenlik anıyla ilk felaket anının kesiştiği zamana kadar bekleyeceklerine? Kadının dönüp güldüğünü, adamın da cevaben ona baktığını gördü. Yukarılarında, dalgayı tırmanırlarken tepelerinde asılı olan krema beyazı sakal, o anda pembe ve altın rengine bürünürken, bir mücevher fıskiyesi gibi yukarı fırladı. Açıktaki canlı ticaret rüzgârı sakalın eteklerini yakaladı ve geriye, yukarıya doğru metrelerce savurdu. İşte o zaman, yan yana ve iki metre arayla, tam da o sırada kargaşa içinde dağılıp devrilen kıvrımın doğrudan altına daldılar. Dev gibi, çok güzel bir orkidenin kıvrılan çiçeğinin içine dalan böcekler gibi, ortadan kayboldular ve sakal, zirve, fıskiyeler ve mücevherlerin tonlarcasıyla, yıkılıp devrildi ve bir an önce kayboldukları noktaya gümbürtüyle çöktü ama onlar artık orada değillerdi.

Arasından geçtikleri dalganın diğer yüzünde nihayet ortaya çıktılar, yan yana, hâlâ iki metre arayla, sahile doğru düzenli kulaçlarla yüzüyorlardı, ta ki bir sonraki dalgada ya vücutlarıyla kayana ya da karşı çıkıp delene kadar. Dokuz Numaranın kaptanı eliyle takımına boş verin gibisinden işaret etti ve veranda-

nın küpeştesine oturdu, hafiften bir yorgunluk hissediyor ama hâlâ dürbünüyle yüzücüleri seyrediyordu.

"Bunlar her kimse ya da her neyse," diye mırıldandı, "malahini değiller. Kesinlikle malahini olamazlar."

Waikiki'deki dalgalar her gün değil, yalnızca ender günlerde kuvvetli olur ve sonraki günlerde, kumsalda ve suda çok görünür olan Ida ve Lee Barton, turist hanımefendilerin bağrında çeşitli düzeylerde dikkat çekmeyi sürdürdüler ama Outrigger kaptanları sudalarken onlar hakkında endişelenmeyi bıraktı. Çiftin açıklara doğru yüzüp mavi uzaklıklarda kaybolmalarını seyrediyor ve saatler sonra geri dönüşlerine de tesadüf ediyor ya da etmiyorlardı. Ama önemli olan şuydu ki artık dönüşleri konusunda endişelenmiyorlar, çünkü döneceklerini biliyorlardı.

Bunun nedeni, malahini olmamalarıydı. Buraya aittiler. Diğer bir deyişle, ya da daha doğrusu, güçlü adalı sözcüğüyle, onlar *kamaaina*'ydı. Kırklı yaşlarındaki kamaaina erkek ve kadınlar çocukluk günlerinden Lee Barton'ı hatırlıyorlardı, aslında malahini olduğu ama çok küçük yaşta olduğu günlerden. O zamandan beri, çeşitli uzun kalışlarında kamaaina ayrıcalığını hak etmişti.

Ida Barton'a gelince, onun yaşlarındaki evli kadınlar (içlerinden formunu nasıl koruduğunu merak ederek) onu kollarının arasına alıp kalpten Hawaii öpücükleriyle karşılamışlardı. Büyükanneler onu turistlerin hiç görmediği unutulmuş evlerin eski bahçelerinde çaya ve anıları tazelemeye çağırmalıydı. Gelişinin üzerinden bir hafta bile geçmeden, yaşlı

Kraliçe Liliuokalani onu çağırtıp ihmalkârlığından ötürü azarlamak zorunda kaldı. Serin ve rayihalı *haymi*'ler içindeki yaşlı bir adam, dişsiz ağzıyla homurdanıp Büyükbaba Kaptan Wilton'dan, ondan önceki zamanlardan, babalarının anlattığı, keyifle hatırladıkları o çılgınca ve canlı işlerden ve numaralardan söz etti; Büyükbaba Kaptan Wilton ya da David Wilton veya o zamanların Hawaiililerinin sevgiyle adlandırdıkları gibi, "Tekmil Tayfa." Tekmil Tayfa, eski Kuzeybatı tüccarı, merhametsiz, kumsal kuşu, gemisini kaybetmiş gemisi batmış kaptan, 1820 yılında, Kailua kumsalında dikilip Thaddeus brikinden inen ilk misyonerleri karşılayan ve çok sene geçmeden kızlarından birini kaçırıp skandallı bir evlilik yapan, durulup uzun süre ve muhafazakâr bir şekilde Kamehameha'lara Hazine Bakanı ve Gümrük Başkanı olarak hizmet eden, bir yanda misyonerler, diğer yanda da değişken bir şekilde ya sahil kuşları ya tüccar kalabalığı ya da Hawaii şefleri arasında arabulucu görevinde bulunan adam.

Lee Barton da ihmal edilmemişti. Akşam ya da öğle yemeklerinin, luau'ların (Hawaii ziyafetleri) ve poi yemeklerinin, her ikisi için de aloha (sevgi) içinde yüzmeler ve dansların ortasında, onun zamanı ve eğilimleri de sindirim ve benzeri kimi iç işlevlere sahip olduklarının farkına varan ve bir şekilde durulan, daha az şamata yapan, daha çok briç oynayan ve sık sık da beyzbola giden eski Kohala günlerinin canlı gençlik kalabalığının eline geçmişti. Aynı zamanda, Lee Barton'ın gençlik yıllarının benzer eğilimleri olan eski poker kalabalığı ki bu kalabalık da daha tutarlı peyler ve sınırlarda oynamaya başlamış, maden suyu

ve portakal suyu içerken oyunun son turlarını da gece yarısından sonrasına sarkıtmamaya başlamıştı.

Tüm bu eğlence hengâmesinin ortasında, Hawaii doğumlu, genç görünümlü kırk bir yaşına karşın kendisine sunulan bölge valiliğini reddetmiş bulunan Sonny Grandison belirmişti. O aynı zamanda çeyrek yüzyıl öncesinde Ida Barton'ı Waikiki'de dalgalara atmış ve daha da öncesinde, babasının büyük Lakanaii sığır çiftliğinde tatil yaparken, saçları diken diken edecek biçimde Ida'yı ve çeşitli beş ya da yedi yaşındaki taze bebeleri "Yamyam Kafa Avcıları" ya da "Lakanaii'nin Terörü" adlı çocuk orkestralarına almıştı. Daha da öncesinde, onun büyükbabası Grandison ve kızın büyükbabası Wilton eski günlerde iş ve siyaset arkadaşıydılar.

Harvard'da eğitim görmüş ve bir süreliğine dünyayı dolaşan bir bilim insanı ve sosyal ortamlarda popüler olmuştu. Filipinlerde hizmet verdikten sonra, Malezya, Güney Amerika ve Afrika'da çeşitli seferlere resmi böcekbilimci olarak katılmıştı. Kırk bir yaşında hâlâ Smithsonian Enstitüsündeki gezici görevini koruyordu, dostlarıysa şeker "böceği" üzerine onun ya da Deney İstasyonundaki diğer şeker plantasyoncularının yanında çalışan uzman böcekbilimcilerin hepsinden daha fazla bilgi sahibi olduğu konusunda ısrar ediyorlardı. Memleketinde büyüktü ve dışarıda da Hawaii'nin en iyi bilinen temsilcisiydi. Seyahat eden Hawaii halkı arasında, dünyanın neresinde Hawaii'den geldiklerinden söz etseler, onlara değişmez bir şekilde sorulan ilk sorunun, "Sonny Grandison'ı tanıyor musunuz?" olduğu kabul görmüş bir kuramdı.

Kısaca, o zengin bir adamın başarılı oğluydu. Babasından kalan milyonu on milyona çıkarmış, aynı zamanda da babasının hayırseverliğiyle bağışlarını sürdürmüş ve kendininkilerle bunları gölgede bırakmıştı.

Ama dahası da vardı. On yıldır duldu ve tartışmasız, Hawaii'deki en seçkin ve en umutsuzca peşinden koşulan koca adayıydı. Düzgün ve güçlü yapılı bir kumraldı, uzun boylu, ince ve zarif, sıkı koşucu kırnıyla hep zımba gibiydi ve herhangi bir grupta hep öne çıkardı, şakaklarında grileşmeye başlayan saçları (genç görünümlü teni ve parlak canlı gözleriyle birlikte) onun daha da seçkin görünmesini sağlıyordu. Zamanını zorlayan toplumsal etkinliklere ve sayısız komite toplantısına, yönetim kurulu toplantılarına ve politik konferanslara karşın, Lakanaii polo takımının hiç de ender olmayan zaferlerde kaptanlığını yapmaya ve Maui'den Baldwin'lerle birlikte kendi adası Lakanaii'de polo midillileri üretip ithal etmeye vakit bulabiliyordu.

Özellikle güçlü ve canlı bir adamla bir kadın alın, sahneye aynı düzeyde güçlü ve canlı bir erkek girerse, özellikle güçlü ve canlı bir trajedi üçgeninin oluşma tehlikesi yakın demektir. Doğrusu, böylesi bir trajedi üçgeni, düzayak ahali terminolojisinde, "süper" ya da "olanaksız" olarak betimlenebilir. Belki de arzu ve cesaret kendi içinden kaynaklandığı için, durumun farkına ilk varan da Sonny Grandison oldu ama Ida Barton gibi bir kadının hissetirme içgüdüsünü görmekte de gecikmedi. Her halükârda ve tartışmasız bir şekilde, üçünden en son fark eden Lee Barton oldu ve derhal, gülünüp geçilmesi olanaksız olan şeye gülüp geçti.

Çabucak gördü ki ilk farkındalığı o kadar gecikmişti ki onları ağırlayanların yarısı zaten işin farkındaydı. Geriye dönüp baktığında, bir süredir o ve karısının davet edildiği her etkinliğe, Sonny Grandison da davet ediliyordu. İkisi nereye gitse, üçü birden orada oluyordu. Kahuku ya da Haleiwa'ya, Ahuimanu'ya ya da mercan bahçeleri için Kaneohe'ye ya da piknik ve yüzme için Koko Head'e, bir şekilde ya Ida Sonny'nin arabasında gidiyordu ya da ikisi de başka birisinin arabasında oluyordu. Danslar, luau'lar, akşam yemekleri ve diğer gezmeler hep birdi; üçü de oradaydı.

Farkına varan Lee Barton, Ida'nın Sonny Grandison'la birlikte olduğunda mutluluğunun arttığını ve onunla aynı arabada bulunmaktaki isteksizliğini ya da danslarda onunla birlikte oturmak istemesini görmeden edemezdi. En ikna edici olanı, bizatihi Sonny Grandison'du. Kırk bir yaşında, güçlü, deneyimli birisi olarak duygularını, yirmili yaşlarındaki sıradan birisinin aşkını gizleyebildiğinden daha güçlü bir şekilde gizleyebilmeliydi. Kırk yılın kontrol ve sınırlamasına karşın, ruhunu yüzüyle maskeleyemediği kadar, aynı yaşlardaki Lee Barton da bu ruhu o saydam yüzden okuyamadı. Sık sık da başka kadınlarla konuşurken, Sonny konusu açıldığında Lee Barton, Ida'nın Sonny'den ne kadar hoşlandığını, ya da polo oynayışını, dünyadaki işlerini ve işlerindeki genel başarısı üzerine çok abartılı beğenisini ifade ettiğini duymuştu.

Sonny'nin ruh ve kalp hali konusunda Lee'nin kuşkusu yoktu. Dünyanın okuyabileceği kadar açıktı.

Peki ama Ida'ya, kendi on iki yıllık muhteşem uyumlu sevgili eşine ne demeli? Kadınların, o ebedi gizemli cinsin her zaman için tahmin edilemeyecek gizlere muktedir olduğunu biliyordu. Grandison'la samimi arkadaşlığı yalnızca samimi arkadaşlık, çocukluk temaslarının devamı ve erişkin yıllarına uzantısı mıydı? Ya da acaba kadınların ince ve gizemli usulleriyle, Sonny'nin yüzünün ilan ettiğini de aşacak bir kalp atışı ve duygu mukabelesi miydi?

Lee Barton mutlu değildi. On iki yıldır süren, karısına evlilik sonrası mutlak sahipliği ona, onun dünyadaki tek kadın olduğunu ve bir anlığına olsun onunla kalbinde, ruhunda ve beyninde rekabet edebilecek kadının bırakın görünmeyi, doğmadığını öğretmişti. Onu karısından uzaklaştıracak, hatta ona sağladığı sürekli ve zengin tatminin fazlasını sunabilecek kadının var olması olanaksızdı.

Peki bu, diye sordu kendi kendisine, kadının o korkunç tatlı uzatmalı bekârlar arasındaki ilk "macerası" mıydı? Sürekli bu soruyla içi içini yedi, bilge ve orta yaşlı, tövbekâr delikanlı poker ahalisinin şaşkınlığının yanında akşam yemekleri düzenleyen ve bu yemeklere icabet eden kadınların yakın takibinin ödülü olarak portakal suyu yerine King William içmeye, poker limitini zorlamaya, geceleri Pali ve Diamond Head yollarında arabasını hayli atakça sürmeye ve akşam ya da öğle yemeklerinin öncesinde ya da sonrasında ortalama bir adamın istiap haddini aşacak şekilde Old Fashioned kokteylleri ya da İskoç viskileri içmeye başladı.

Evliliklerinin tüm o yılları boyunca karısı, kocasının kâğıt oyunlarına karşı müsamahakâr davran-

mıştı. Bu müsamaha, onun gözünde, sıradanlaşmıştı. Ama şimdi, kuşku doğmaya başladıktan sonra, poker partilerine göz yummaktaki hevesini fark eder gibi olmuştu. Dikkatini çekmemesi olanaksız olan bir diğer nokta da Sonny Grandison'un poker ve briç partilerinde görülmemesiydi. Peki o, Lee Barton kâğıt oynarken, Sonny nerede oluyordu? Kuşkusuz her seferinde komite ya da yönetim kurulu toplantılarında değil. Lee Barton bundan emin oldu. Kolaylıkla öğrendi ki böylesi zamanlarda Sonny normalin üzerinde Ida'nın bulunduğu yerlerde bulunuyordu – danslarda, akşam yemeklerinde, ayışığında yüzme partilerinde ve Lee, Langhorne Jones ve Jack Holstein'ın Pasifik Kulübündeki briç savaşına katılması önerildiğinde işlerin sıkıştığı mazeretini öne sürmüş ve o öğleden sonrası Dora Niles'ın evinde üç kadınla briç oynamıştı ki bunlardan biri de Ida'ydı.

Bir keresinde, Pearl Harbour'daki büyük kuru havuz inşaatını teftişten aceleyle, akşamki yemeğe yetişebilmek için arabasını zamana karşı sürerken, Sonny'nin arabasını geçmişti; ve Sonny'nin eve götürdüğü tek yolcusu Ida'ydı.

Bir hafta sonra -ki arada kâğıt oynamamıştı- bir gece Üniversite Kulübündeki sadece erkeklerin katıldığı bir akşam yemeğinden döndüğünde, Ida'nın Alstone poi akşam yemeği ve dansından dönüşünün hemen öncesinde eve gelmişti. O sefer de kadını eve Sonny getirmişti. Binbaşı Franklin ve karısını, kentin diğer ucunda, sahilden kilometrelerce uzakta Fort Shafter'daki evlerine bıraktıklarını söylemişlerdi.

Alt tarafı sıradan bir erkek olan ve Sonny'yle hep dostça karşılaşan sıradan erkekler gibi, gizlice çok acı çekiyordu. Ida bile acı çektiğini bilmiyor ve keyifli, tasasız, güle oynaya hayatını sürdürüyordu, kendince güvendeydi ama kocasının yemek öncesi kokteyllerinin artışından biraz şaşkındı.

Görünürde, her zaman olduğu gibi neredeyse tamamen karısına açıktı; ama tahmin edilemez sıkıntısı ya da beyninde, anbean, gece ve gündüz bilançolarının muhasebesinin akıldan hesapladığı uzun, paralel sütunları değil. Bir sütunda kadının ona olan gündelik aşkı ve ihtimamının kuşkusuz, anlık ifadeleri vardı, onun birçok rahatlık veren, öğüt isteyen ve öğüt veren eylemleri. Diğer sütunda, ki buna giderek daha çok şey ekleniyordu, yalnızca kuşkulu olarak sınıflandırabileceği ifadeleri ve eylemleri. Göründükleri gibi miydiler? Ya da bilerek veya gayri ihtiyari oluşturulmuş, ikiyüzlüce şeyler miydi? En uzunu olan üçüncü sütunda, çoğunluğu kendi kalpten değerlendirmelerinden oluşan, doğrudan ya da dolaylı olarak kadınla ya da Sonny Grandison'la ilişkili şeylerdi. Lee Barton bu defter tutma işini bilerek yapmıyordu. Elinde değildi. Bundan kaçınmayı yeğlerdi. Ama hayli düzenli aklında maddeler kendiliklerinden ve onun iradesinin hayli dışında, kendi sütunlarındaki yerlerini otomatik olarak alıyordu.

O da görünüşte sıradan ayrıntıları büyüten ve bunun yarısında büyüttüğünün de farkında olan çarpıtılmış görüşüyle, bir zamanlar önemli hizmetlerde bulunduğu MacIlwaine'e başvurdu. MacIlwaine dedektiflerin şefiydi. "Sonny Grandison kadın peşinde

koşan biri midir?" diye sordu Barton. MacIlwaine bir şey demedi. "O zaman kadın peşinde koşuyor demektir," oldu Barton'un yorumu. Dedektiflerin şefi gene bir şey demedi.

Kısa süre sonra, dinamitmişçesine yok etmeden önce, Lee Barton yazılı raporu okudu. Fena değil, hiç de fena değil, diyordu raporun özeti; ama karısının on yıl önceki ölümü sonrasında, çok da iyi değil. İçerdiği kusursuz karasevda nedeniyle Honolulu toplumundaki neredeyse en önemli aşk evliliği olmuştu, bu sevda yalnızca evlilik öncesinde değil, evlilik sırasında da sürmüştü, ta ki kadının Nahiku Yolunda atıyla üç yüz metreden aşağıya düşüp ölmesine kadar. Bunun ardından, diyordu MacIlwaine, uzun bir süre Grandison'ın herhangi bir kadına ilgi gösterdiği görülmemişti. İlgi gösterecek olduğunda da değişmez bir şekilde saygılıydı. Ne bir dedikodu, ne de bir skandal belirtisi görülmemişti; tüm topluluk onun tek eşli bir adam olduğunu ve bir daha evlenmeyeceğini kabul etmişti. MacIlwaine kaydettiği küçük maceralarda da Sonny Grandison'ın ilgili kişiler dışında birisinin bundan haberinin olduğunu hayal bile etmediğinde ısrarcıydı.

Barton aceleyle, neredeyse utançla birçok ismi ve olayı gözden geçirdi ve belgeyi alevlere teslim etmeden önce şaşırdı. Her halükârda, Sonny çok dikkatli davranmıştı. Külleri seyrederken, Barton kendi genç, bekârlık günlerinden ne kadarının MacIlwaine'in kayıtlarına düştüğünü düşünüp durdu. Sonra, Barton yüzünün kızardığını fark etti, kendi kendine, kendisine. Eğer MacIlwaine toplumun önde gelen kişilerinin özel yaşamları hakkında o kadar çok şey biliyorsa,

o, kocası, koruyucusu ve savunucusu, Ida hakkında MacIlwaine'in beynine bir kuşku yerleştirmiş olmuyor muydu?

"Aklında ne var?" diye sordu, hazırlığının son rötuşlarını yapan karısını kollarıyla sararken Lee.

Bu onların eski ve başarılı samimiyetleriyle uyumluydu ve yanıtını beklerken neden şimdiye kadar karısına bir şey sormadığını düşündü.

"Yok bir şey," diye gülümsedi Ida. "Özel bir şey yok. Sonra... belki..."

Aynadaki görüntüsüne dalmış göründü, bu arada burnuna pudra sürdü de sürdü.

"Benim tarzımı biliyorsun, Lee," diye ekledi biraz durakladıktan sonra. "Kendi tarzımda olup biteni toparlamam zaman alır – toparlayacak bir şey varsa; ama bunu yaptığımda, hep haberin olur. Ama genellikle bir şey olmadığını fark eder, seni bunları düşünmekten kurtarırım."

Onu sarması için kollarını uzattı; o kadar bilge, kırılan dalgalarla mücadele ederken çelik gibi olan ama gene de kıvrımlı, ılık ve beyaz, bir kadının kollarının olmasının gerektiği gibi nefis, maharetli kasları zarif, kıvrımlarının yumuşak çeperlerinin ve pürüzsüz cildinin altında gizlenen ve kendi iradesiyle bükülmeye müsait cesur, küçük kollarını.

Kederli bir acı ve takdir özlemiyle onu düşündü – o kadar narin görünüyordu ki, o kadar porselen kırılganlığında ki güçlü bir adam onu kollarıyla ikiye bölebilirmiş gibi.

"Acele etmeliyiz!" diye haykırdı Ida, Lee onun ince giysisinin üzerindeki gevşek sarılmasıyla meşgulken.

"Geç kalacağız. Üstelik Nuuanu'da yağmur yağarsa, brandaları kaldırmak bize ilk dansı kaçırtır."

Kadın odayı kat edip kapıya doğru ilerlerken, Lee onun ikinci dansı kiminle yapacağına dikkat etmeye karar verdi; bir yandan da kadının ruhen ve bedenen gururlu olarak adlandırdığı yürüyüşünü zevkle seyrediyordu.

"Çok fazla poker oynayıp seni ihmal ettiğimi düşünmüyorsun, değil mi?" diye dolaylı olarak bir daha şansını denedi.

"Yok canım! Biliyorsun ki kâğıt cümbüşlerini seviyorum. Sana ilaç gibi geliyorlar. Artık bunlarda çok daha ölçülüsün, çok daha orta yaşlı. Baksana, saat biri geçmeyeli yıllar oldu."

Nuuanu'da yağmur yağmadı ve tepelerinde ticaret rüzgârlarının berraklaştırdığı gökyüzünde bütün yıldızlar görülüyordu. İkinci dans için Inchkeep'lere ulaşan Lee Barton karısının Grandison'la dans ettiğini gördü – bu kendi başına hiç de olağandışı değildi ama Barton'un zihnindeki deftere hemen kaydedildi.

Bir saat sonra, keyifsiz ve huzursuz, kütüphanedeki bir briç dörtlüsüne katılmayı reddedip birkaç genç kadının elinden kurtulduktan sonra, geniş bahçeye çıktı. Çimenliğin öte tarafında, en uzak kenarda, geceleri açan çit gibi bir dizi cereus'a rastladı. Hava kararıktan sonra açan ve şafakla birlikte solup, büzüşüp dökülen her çiçek için bu bir gecelik bir yaşamdı. Büyük, krem beyazı, otuz santim ya da fazlası çapta, zambak ya da vaksa benzeyen, karanlıkta beyaz çekim noktaları gibi geceye nüfuz edip parfümleriyle

baştan çıkaran çiçekler, kısa ömürlü ihtişamlarıyla faal ve güzeldiler.

Ama çit boyunca giden yol insanlarla doluydu, ikişer ikişer, erkek ve kadın, danslar arasında sıvışan ya da dansları dışarıya sarkıtan ve bu arada da hafif seslerle konuşup çiçek aşkının güzelliğine kendini kaptıran çiftler. Verandadan şarkıcı oğlanların söylediği "Hanalei" şarkısının, aşk okşayışı gibi nağmeleri duyuluyordu. Lee Barton belli belirsiz -belki de bir Maupassant öyküsünden aklında kalan- her şeyin arkasında Tanrı'nın amaçlarının bulunduğu kuramına aklını takmış olan ve bu yüzden geceyi yorumlamakta zorlanan ve sonunda gecenin aşk için yaratıldığını keşfeden keşişi hatırladı.

Gecenin çiçekler ve insanlar tarafından ifşa edilen ittifakı Barton'a acı veriyordu. Dönüp yağmur ağaçlarının ve algaroba'ların gölgelerinin kıyısından dolanarak eve doğru giden yola saptı. Yolunun dolanıp yeniden açığa çıktığı karanlıkta, birkaç metre ilerisinde gölgelerdeki başka bir patikada kol kola duran başka bir çifte baktı. Erkeğin tutkulu, alçak sesi kulağına çarptı ve bakışlarını çekti ve o bir bakış attığında, onun varlığının farkına varan ses kesildi ve her ikisi de hareketsiz, ürkek, birbirlerine sarılmış durumda kaldılar.

Yürümeye devam etti, akşam çiçeklerinden çitin yanında dolaşanların üzerindeki göğün aydınlığının sonrasında ağaçların karanlığının bulunduğu düşüncesi onu hüzünlendiriyordu. Oyunun, eskilerde, bir aşk anını gizlemek için hiçbir gölgenin yeteri kadar karanlık olmadığı, hiçbir kurnazlığın yeterli olmadığı

halini biliyordu. Ne de olsa insanlar çiçekler gibidir, diye düşündü. Aydınlık verandanın ışığında, hayatın ait olduğu rahatsız edici hareketine dalmadan önce, durup, pek de görmeden, kırmızı katmerli japongüllerinin kibirli görüntüsünü seyretti. Birdenbire tüm çektikleri, çiçekleri geceleri açan çitten ve ikişer ikişer aşk sözcükleri fısıldayan insanlardan, hırsızlar gibi birbirlerinin kollarındaki çifte, gündüzleri açan ve şimdi seyrettiği, artık gününün sonuna gelmiş olan japongüllerinin ifade ettiği yaşam hikâyesinde billurlaştı. Günbatımının ardından çiçekleri kar beyazı açıp, güneşin saatleriyle pembeye dönüp ve güzelliğiyle varlığının hiç çıkamayacağı karanlıkta kan kırmızısına dönüşürken, ona sanki insanın yaşamını ve tutkusunu özetlermiş gibi geldi.

Bundan başka ne anlamlar çıkarabileceğini hiç bilemedi; çünkü arkasından, algarobaların ve yağmur ağaçlarının olduğu taraftan, Ida'nın başkasıyla karıştırılamayacak berrak ve neşeli kahkahası duyuldu. Bakmadı, göreceğini bildiği şeyden korkmuştu, geri çekilip, aceleyle, neredeyse tökezleyerek, merdivenleri tırmanıp verandaya çıktı. Ne göreceğini biliyor olmasına karşın, başını çevirip karısıyla Sonny'yi, karanlıkta hırsızlar gibi saklanan çifti gördüğünde, birdenbire başı döndü ve bir eliyle yanındaki sütuna tutunup durdu, o duygusal geceyi daha da duygusal bir hale getiren *honi kaua wikiwiki*'nin nakaratını söyleyen şarkıcı çocuklara anlamsızca gülümsedi.

Bir an sonra dudaklarını diliyle ıslatmış, tenini ve yüzünü kontrol altına almış ve Bayan Inchkeep'le

sohbet ediyordu. Ama zaman kaybedemezdi, yoksa basamakları çıktıklarını duyduğu çifte yakalanacaktı.

"Büyük susuzluğa kapıldığımı hissediyorum," dedi ev sahibesine, "ve bir viski kadehinden azının bana bir yararı olmaz."

Kadın gülümseyerek ona izin verdi ve başıyla verandanın dumanlı tarafını işaret etti, dans dağılmaya başladığında da onu orada, yaşlılarla şeker politikası konuşurken buldular.

Yarım düzine kadar arabadan oluşan bir grup Waikiki'ye doğru yola çıkıyordu ve o da kendisini Lieslie'lerle Burnstone'ları evlerine bırakmakla görevlendirilmiş buldu ama Ida'nın Sonny'nin arabasına, onun yanında ön koltuğa oturduğunu görmeden de edemedi. Böylece, kadın ondan önce eve gelmişti ve o geldiğinde de saçlarını tarıyordu. Bakarsanız, yatağa gidiş her zamanki gibiydi ama kadının dudaklarına en son kiminkilerin temas ettiğini anımsadığından, kayıtsızlığında neredeyse katıydı.

Yani, kadınlar Alman kötümserlerin dediği gibi ahlak yoksunu mu? diye sordu kendi kendine, ne uyumayı ne de okumayı başaramayıp okuma lambasını iterken. Bir saatin sonunda yataktan çıkmış, ecza dolabının yolunu tutmuştu. Derhal beş zerre afyon yuttu. Bir saat sonra, düşüncelerinin ve uykusuz bir gece geçirmenin korkusuyla, bir zerre daha aldı. Bir saatlik aralarla bu zerre işini iki kez tekrarladı. Ama ilacın etkisi o kadar yavaştı ki gözleri kapanmadan şafak sökmüştü.

Saat yedide yeniden uyandı; ağzı kurumuş, kendini aptal ve uyuşuk hissediyor ama her seferinde birkaç dakikadan fazla uyuyamıyordu. Uyku fikrini terk etti,

yatakta kahvaltı etti ve kendini sabah gazetelerine ve dergilere adadı. Ama ilacın etkisi sürdü ve yemek ve okuma sırasında kısa sürelerle birçok kez daldı. Duş yapıp giyindiğinde de aynısı oldu ve her ne kadar ilaç gece boyunca pek bir unutma sağlamadıysa da sabah boyunca ona hâkim olan hülyalı uyuşukluktan dolayı minnettardı.

Karısı huzurla ve her zamanki gibi kalkıp, gülümseyerek muzipçe, kimonosunun içinde sevimli geldiğinde, sistemine nüfuz etmiş olan afyonun geçici deliliği onu ele geçirdi. Kadın kadim samimiyet anlaşmaları gereğince açıkça ve basitçe ona söyleyecek bir şeyi olmadığını gösterince, afyon yalanını oluşturmaya başladı. Nasıl uyuduğunu sorduğunda, şöyle yanıt verdi:

"Sefilce. İki kez ayağımdaki krampla uyandım. Yeniden uyumaya korktum diyebilirim. Yenisi gelmedi ama ayağım canlı olmaktan ziyade ağrılı."

"Geçen yıl da olmuştun," diye hatırlattı kadın.

"Belki de mevsimsel bir alışkanlık olacak," diye gülümsedi adam. "Ciddi bir şey değil ama uyanması feci. Geri gelse bile bu akşamdan önce olmaz ama bu arada ben de falakaya çekilmiş gibi hissediyorum."

Aynı günün öğleden sonrası, Lee ve Ida Barton Outrigger kumsalındaki sığ dalışlarını yaptılar ve düzenli kulaçlarla dalış kademesini geçip Kanaka Dalgasının ötesindeki açık denize çıktılar. O sıralarda deniz o kadar sakindi ki birkaç saatin ardından geri dönüp Kanaka Dalgasından tembelce kıyıya doğru ilerlemeye başladıklarında, yalnız başlarınaydılar.

Kırılan dalgalar heyecan verecek kadar büyük değildi ve son isteksiz sörfçülerle kanocular da kıyıya çıkmıştı. Aniden, Lee sırtüstü döndü.

"Ne oldu?" diye altı metre öteden seslendi Ida.

"Ayağım – kramp," diye sakince yanıt verdi adam ama sözcükler kontrol için sıkılmış dişlerin arasından çıkıyordu.

Üzerinde hâlâ afyonun hülyalı hali vardı ve heyecansızdı. Kadın ona doğru öyle bir düzgün ve kesintisiz yüzüyordu ki kadının kendine hâkimiyetine hayran kaldı ama aynı zamanda bunun, onu çok az umursadığı ya da en azından Sonny'ye göre çok az umursadığı düşüncesi de aklına saplanıverdi.

"Hangi ayağın?" diye sordu, ayaklarını aşağıya sallandırıp yanında dururken.

"Sol – ay! Şimdi de ikisi birden."

Dizlerini büktü ve istemsizceymiş gibi başıyla göğsünü ileri, suyun dışına itti ve çok alçak bir kırılan dalganın altında gözden kayboldu. Birkaç saniye suyun altında kaldıktan sonra, su püskürterek gene sırt üstü uzandı.

Neredeyse sırıtıyordu ama sırıtışı acıyla suratını buruşturmaya dönüştü, çünkü kramp taklidi gerçeğe dönüşmüştü. En azından bir ayağında olmuştu ve kaslar acıyla kasıldı.

"Sağ daha kötü," diye homurdandı, kadın ellerini kramp giren yere dayayıp ovuşturmaya hazırlanırken. "Ama uzak dursan daha iyi. Evvelce de kramp girdi ve daha kötü olursa, seni yakalayacağımı biliyorum."

Aksine, Ida ellerini sertleşmiş kasların üzerine koydu ve ovuşturup bastırıp bükmeye başladı.

"Lütfen," dedi Lee dişlerinin arasından. "Uzak durmalısın. Bırak burada uzanayım – bilek ve parmak eklemlerini ters yöne kıvırıp geçirebilirim. Evvelce de yaptım, nasıl olduğunu biliyorum."

Kadın onu bıraktı, yakınında kaldı ve kolaylıkla suyun üzerinde dururken, gözleri diğerinin yüzüne dikilmiş, kendi kendisini iyileştirme girişiminin nasıl gittiğini gözlüyordu. Ama Lee Barton, kasten eklemlerini krampı artıracak yönde büküp kaslarını gerdi. Bir yıl önce bununla uğraştığında, kramp girdiğinde yatakta yatıp gazete okurken, okumasına ara vermeden gevşeyip kramplardan kolaylıkla kurtulmayı öğrenmişti. Ama bu sefer tersine yapıp krampı fazlalaştırdı ve şaşkınlıkla karışık bir memnuniyetle, sağ baldırına da çıktığını gördü. Acıyla çığlık attı, görünüşte kendini kaybetti, oturur pozisyona geçmeye yeltendi ve bir sonraki dalganın altında kaldı.

Suyun yüzüne çıktı, ağzına dolan suyu püskürttü, yüzeyde kollarını açtı ve düğümlenen baldırının Ida'nın her iki küçük elinin güçlü parmaklarıyla kavrandığını hissetti.

"Yok bir şey," dedi kadın, bir taraftan çalışırken. "Böyle bir kramp uzun sürmez."

"Bu kadar kötü olabileceğini bilmezdim," diye homurdandı adam. "Hiç olmazsa daha yukarı çıkmasa! İnsan o kadar çaresiz hissediyor ki."

Ani bir spazmla kadının her iki kolunu da yakaladı ve boğulan bir adamın bir küreğin üzerine tırmanmaya çalışması gibi kadının üzerine çıkıp onu altında suya batırdı. Suyun altındaki itişme sırasında, daha adam onun kurtulmasına izin vermeden

önce, kadının bonesi fırladı ve saç tokaları yerlerinden kurtuldu, bu yüzden suyun yüzeyine hava için çırpınır ve suratına yapışan ıslak saçlar yüzünden yarı yarıya körleşmiş bir halde çıktı. Aynı zamanda, kadını bir miktar su yutmaya zorlamış olduğundan da emindi.

"Uzak dur!" diye uyardı, umutsuzluk taklidi yaparken kollarını ve bacaklarını açmıştı.

Ama kadının parmakları gerçekten acı çeken baldırına saplanmıştı ve suratında korkunun doğurduğu çekingenlikten eser yoktu.

"Artıyor," diye sıkılmış dişlerinin arasından homurdandı, homurtu kontrollü bir inlemeydi.

Tüm sağ bacağını, sanki başka bir spazm gelmiş gibi sertleştirdi, var olan küçük krampları örseleyip, üst bacağının kaslarını da bir krampın sertliği gibi gösterecek şekilde kastı.

Afyon hâlâ beynini işliyordu, bu yüzden acımasızca rol yapabiliyordu, bir yandan da kadının gergin yüzünde görülen kontrol ve iradeyi, gözlerindeki ölüm dehşetini ve bunların ötesinde ve arkasında, gözlerinde ve gözlerinin ardında, bir cesaret ruhunu, yüksek düşünceyi ve kararlılığı değerlendirip takdir ediyordu.

Daha da ötesi, "Seninle birlikte öleceğim," gibi ucuz bir teslim ifadesi de beyan etmemişti. Bunun yerine, takdirini kazanacak biçimde, sakince demişti ki: "Sakin ol. Sadece dudakların dışarıda kalana kadar suya dal. Başını ben desteklerim. Krampın bir sınırı olmalı. Karada kimse kramptan ölmedi. Dolayısıyla suda da iyi bir yüzücünün kramptan ölmemesi gere-

kir. En kötü haline ulaşıp geçmesi lazım. İkimiz de iyi yüzücü ve soğukkanlı..."

Yüzünü buruşturup kasten onu aşağıya çekti. Ama yüzeye çıktıklarında, hâlâ onun yanında, suyun üzerinde dururken başını elleriyle destekleyip, şöyle diyordu:

"Rahatla. Sakin ol. Başını tutacağım. Dayan. Atlat. Mücadele etme. Gevşet kendini; aklında gevşet. Bırak. Ters dip akıntısına kendimi nasıl bırakmam gerektiğini öğrettiğini hatırla."

O kadar mutedil dalga için olağanüstü büyük bir kırılma üzerlerine kapandı ve o da yeniden kadının üzerine çıktı, dalganın tepesi devrilip üzerlerine yıkılırken her ikisini de batırdı.

"Affet beni," diye acının takırdattığı dişlerinin arasından mırıldandı, yeniden yüzeye çıkıp ilk nefeslerini alırlarken. "Bırak beni." Sarsıntılarla, cümlelerinin arasına acı dolu aralıklar vererek konuşuyordu. "İkimizin de boğulmasına gerek yok. Gitmem lazım. Her an mideme de girebilir ve o zaman seni de aşağıya çekerim ve bırakamam. Lütfen, lütfen sevgilim, uzak dur. Birimiz yeter. Yaşayacak çok şeyin var."

Ida ona öyle bir alınganlıkla baktı ki gözlerindeki son dehşet kırıntısı da kaybolmuştu. Sanki şöyle demişti, hatta daha fazlasını da demişti: "Yaşamam için yalnızca sen varsın."

Demek ki Sonny Ida için ondan daha fazla bir şey ifade etmiyordu! Barton'un çıkardığı coşkulu sonuç buydu. Ama onun, yağmur ağaçlarının altında, Sonny'nin kollarındaki halini hatırladı ve acımasızlığını sürdürmeye karar verdi. Üstelik bu acımasızlığa

onu sürükleyen, içinde dolanan afyondu. Mademki bu acı deneye girişti, diyordu afyon özü, o zaman bırak da acı bir deney olsun.

İkiye katlanıp suya daldı, çıktı ve açılıp yüzer duruma geçmek için sözüm ona çılgınca debelendi. Kadın da ondan uzak durmadı.

"Bu çok fazla!" diye homurdandı, neredeyse çığlık atarak. "Tutunamıyorum. Gitmem lazım. Beni kurtaramazsın. Uzaklaş ve kurtar kendini."

Ama orada kaldı, ağzını tuzdan uzak tutmaya çalışıyor ve diyordu ki: "Her şey yolunda. Her şey yolunda. En kötüsü geçiyor. Bir dakika daha dayan, rahatlamaya başlayacak."

Bir çığlık attı, ikiye katlandı, kadını yakaladı ve kendisiyle birlikte aşağıya çekti. O kadar iyi boğulma rolü yapıyordu ki neredeyse kadını da boğacaktı. Ama Ida ne soğukkanlılığını kaybetti, ne de o kadar yakında olan ölüm korkusuna kendisini bıraktı. Hep, başını suyun üzerine çıkardığında, sürekli telkinde bulunarak onu desteklemeye çabaladı: "Rahatla... Rahatla... Gevşe... Gevşet kendini... Az kaldı... şimdi... geçecek... en kötüsü... Ne kadar acı verse de... geçecek... Şimdi daha iyisin... değil mi?"

Sonra adam onu yeniden aşağıya çekiyor, kötüden daha kötüye gidiyordu – kadına yaptıklarıyla; ona litrelerce tuzlu su yutturdu, ona kalıcı bir zarar vermeyeceğini biliyordu. Bazen kısa süreyle yukarı çıkıyorlar, saniyelerle su yüzünde, güneşin altında nefes alıyorlar, sonra adamın onları sürüklemesiyle yeniden suya dalıyorlar, kırılan dalgaların gücüyle dönüp yuvarlanıyorlardı.

Her ne kadar kadın debelenip onun elinden kurtuluyorsa da ona özgürlük tanıdığı zamanlarda Ida hiçbir zaman ondan uzağa yüzmeye kalkışmadı ama azalan gücü ve yalpalayan bilinciyle, kaçınılmaz olarak ona dönüp kurtarmaya çalıştı. Onun yargısına göre yeterli olduğunda, fazlasıyla yeterli olduğunda, sakinleşti, kadını bıraktı ve suyun yüzünde uzandı.

"Aaaah," diye uzun uzun, keyifle iç çekti ve ara ara nefes almak için duraklayarak konuştu. "Geçiyor. Cennette gibiyim. Sevgilim, su doluyum ama o korkutucu ıstırabın yokluğu bile şu anki halimi mutluluğa dönüştürüyor."

Ida yanıt vermeye çalıştı ama yapamadı.

"Ben iyiyim," diye güvence verdi adam. "Suyun üzerinde yatıp dinlenelim. Uzat kendini ve bırak nefesin geri gelsin."

Yarım saat boyunca, yan yana, sırtüstü hayli durgun Kanaka Dalgasında yüzdüler. Ida Barton ilk konuşan olarak toparlandıklarını ilk ilan eden oldu.

"Peki şimdi kendini nasıl hissediyorsun, benim adamım?" diye sordu.

"Üzerimden silindir geçmiş gibi," diye yanıtladı adam. "Ya sen, zavallı sevgilim?"

"Dünyanın en mutlu kadınıymışım gibi hissediyorum. O kadar mutluyum ki ağlayabilirim ama bunu bile yapamayacak kadar mutluyum. Bir ara beni feci korkuttun. Seni kaybedeceğimi zannettim."

Lee Barton'un kalbi gümbür gümbür atıyordu. Kendisi kaybolmaktan hiç söz etmemişti. Bu, o zaman sevgiydi ve gerçekliği kanıtlanmış salt sevgi – sevdiği uğruna kendini unutan büyük sevgi.

"Ben de dünyanın en gururlu erkeğiyim," dedi kadına; "çünkü karım dünyanın en cesur kadını."

"Cesur mu!" diye itiraz etti kadın. "Seni seviyorum. Seni ne kadar ama ne kadar sevdiğimi, kaybedeceğim zamana kadar hiç bilmemişim. Şimdi artık sahile çıkalım. Seninle baş başa olmak istiyorum, kolların etrafımda, o sırada benim için ne olduğunu ve ebediyen ne olacağını söyleyeceğim."

Yarım saat içinde, güçlü ve düzenli bir şekilde yüzerek, kumsala çıktılar ve sert kumların üzerinde, kumsalın aylakları ve güneşlenenler arasından yürüdüler.

"Siz ikiniz orada ne yapıyordunuz," diye Outrigger kaptanlarından biri sordu. "Maskaralık mı ediyordunuz?"

"Maskaralık ediyorduk," dedi Ida Barton gülümseyerek.

"Biz köyün maskaralarıyız, biliyor musun," diye ekledi Lee Barton.

O akşam, akşamın randevusu iptal edilmiş, ikisi büyük bir koltukta, kucak kucağaydılar.

"Sonny yarın öğleyin denize açılıyor," dedi Ida rahatça ve konuşma konusuyla ilgisi olmaksızın. "Malaya kıyısına, sahibi olduğu kereste ve kauçuk şirketinde neler olduğuna bakmaya gidiyor."

"Bizi terk edeceğini ilk kez duyuyorum," diyebildi Lee, şaşkınlığına karşın.

"Ben de ilk kez duydum," diye ekledi kadın. "Bana da dün akşam söyledi."

"Dansta mı?"

Ida başıyla onayladı.

"Ani olmuş, değil mi?"

"Çok ani." Ida kocasının kollarından kurtulup doğruldu. "Ben de seninle Sonny hakkında konuşmak istiyorum. Daha önce senden hiçbir şey gizlemedim. Sana söylemeye niyetim yoktu. Ama bugün, Kanaka Dalgasında eğer ölürsek, arkada söylenmemiş şeyler bırakacağımızı anladım."

Durakladı ve Lee, arkasından ne geleceğini yarım yamalak anladığından, ona yardımcı olacak bir şey yapmadı, yalnızca ona sarılıp elini eline bastırdı.

"Sonny aklını... Benimle bozmuş," diye kekeledi Ida. "Kuşkusuz, fark etmişsindir. Ve... Dün gece, onunla kaçmamı istedi. Ama benim itirafım bu değil..."

Lee Barton hâlâ bekliyordu.

"Benim itirafım," diye devam etti, "ona hiç kızmamış olmam, yalnızca üzüldüm ve kederlendim. Benim itirafım şu ki azıcık, ya da azıcıktan biraz daha fazla, ben de kendimi kaybettim. Bu yüzden dün akşam ona kibar ve nazik davrandım. Ben aptal değilim. Bunun geleceğini biliyordum. Ve of, evet, biliyorum, ben zayıf ve kibirli bir kadınım – böylesi bir adamın benim, o minik benim çevremde ayağını sürümesinden gurur duydum. Ona cesaret verdim. Özrüm yok. Ben ona cesaret vermeseydim, dün akşam olmazdı. Bendim -o değil, bendim- dün akşam bunu istediğinde günahkâr olan. Ona hayır dedim, imkânsız, kendimi tekrarlamama gerek yok, neden olduğunu biliyorsun. Ona karşı anaçtım, çok fazla anaç. Bıraktım beni kollarına alsın, ona yaslandım ve ilk kez olarak, çünkü bu ebediyen son kez oluyor, onun beni öpmesine ve benim de onu öpmeme izin verdim. Sen... biliyorum anlaya-

caksın... bu onun feragatnamesi. Ben Sonny'yi sevmedim. Onu sevmiyorum. Seni sevdim, yalnızca seni, her zaman."

Ida bekledi ve kocasının kolunun omuzuna dolanıp kolunun altına girdiğini hissetti ve bıraktı ki onu kendine çeksin.

"Beni birazdan da fazla endişelendirdin," diye kabul etti adam, "seni kaybedeceğimden korkana kadar. Ve..." bariz bir utanma duygusuyla kesti, sonra cesaretle fikrine sarıldı. "Of, aman, benim tek kadınım olduğunu biliyorsun. Yeteri kadar konuştuk."

Ida uzanıp adamın cebinden kibrit kutusunu aldı ve çoktan sönmüş olan purosunu yakması için bir kibrit çaktı.

"Eh," dedi adam, duman aralarından yükselirken. "Seni benim bildiğim kadar bildiğimden, her şeyini bildiğimden, tek söyleyeceğim, kaçırdıkları için Sonny'ye üzüldüm – fena halde üzüldüm ama kendim için de aynı ölçüde sevindim. Ve... Bir şey daha: Bundan beş yıl sonra sana söyleyeceğim bir şey var, zengin bir şey, gülünç düzeyde komik bir şey ve benim hakkımda, seninle ilgili aptallığım hakkında. Beş yıl. Söz mü?"

"Elli yıl da olsa beklerim," diye iç çekti Ida ve ona daha da sokuldu.

Glen Ellen, California
17 Ağustos 1916

Ah Kim'in Gözyaşları

Honolulu'nun Çin mahallesinde bir sürü gürültü patırtı çıktı ama bir skandal yaşanmadı. Duyma mesafesinde olanlar yalnızca omuzlarını silkip bu alışıldık sıradanlık karşısında hoşgörüyle gülümsediler. "Nedir o?" diye sordu, ağır bir zatülcenp sonucu yatağa düşmüş olan Chin Mo açık pencerenin önünde bir anlığına durup dinleyen karısına.

"Yalnızca Ah Kim," oldu yanıt. "Gene annesinden dayak yiyor."

Patırtı, sokağa bakan cephesinde gururla AH KIM ŞİRKETİ, MUHTELİF EMTİA yazan dükkânın arkasındaki oturma odalarına bakan bahçeden geliyordu. Bahçe minyatür bir alandı, yirmi metrekare boyundaydı ama bir şekilde akıllıca, gözü sınırsız bir genişlik duygusu ve görüntüsü uyandırmaya sevk etmişti. Olağanüstü çaba ve masrafla ithal edilmiş, yüzyıllar yaşında ama altmış, yetmiş santim yüksekliğinde cüce çam ve meşe ağaçları vardı. Bir adım boyunda minik

bir köprü, minyatür bir gölden çağlayanlarla dökülen minyatür bir ırmağın üzerinden geçiyordu. Gölde birçok saçaklı yüzgeçli altın rengi Japon balığı vardı ve gölle manzaraya oranla, balina boyutlarındaydılar. Her yanda çok katlı barakaların birçok penceresi buraya bakıyordu. Bahçenin ortasında, gölün yakınındaki dar, çakıl döşeli yolda, Ah Kim gürültülü bir şekilde dayak yiyordu.

Ah Kim küçük yaşta, dayak atılabilecek bir Çinli değildi. Ah Kim şirketi onun dükkânıydı ve sözleşmeli bir coolie işçinin uzun yıllar boyunca biriktirdiklerinden dört haneli bir banka hesabına ve güvenilir krediye sahip bir hale getiren de kendisiydi. Başının üzerinden elli yaz ve kış mevsimi geçmiş ve bu geçiş esnasında da onu rahat ve bakımlı bir şekilde şişmanlatmıştı. Kısa boyluydu ve göbeği karpuz çekirdeği gibi şişmandı. Aydede suratlıydı. Saygın giysileri ipekliydi, ne yazık ki şu anda yerde duran siyah ipekli takkesinin tepesinde kırmızı bir düğme bulunuyordu ve ırkının başarılı, saygın tüccarlarının giydiği türdendi.

Ama şu andaki görüntüsü hiç de saygın değildi. Bambu bir değneğin yağmur gibi gelen darbeleri altında eğilip sıçrıyor, iki kat çömeliyordu. Yüzünü ve kafasını korumak için kaldırdığı yumruk ve dirseklerine darbeleri yerken irkilmeleri gerçek ve istem dışıydı. Çevredeki birçok pencerede komşular, uysal bir keyifle seyrediyordu.

Ya uzun yılların deneyimiyle değneği ustalıkla kullanan kadın! Yetmiş dördüne gelmişti ve yaşını da gösteriyordu. İnce bacakları sert dokulu ve parlak si-

yah keten, boyuna çizgili bir pantolonun içindeydi. Düzensiz gri saçları dar, amansız bir alından geriye amansızca ve dümdüz taranmıştı. Kaşı yoktu, bunlar uzun zaman önce dökülmüştü. Nokta gibi gözleri simsiyahtı. Çarpıcı bir şekilde kadavraya benziyordu. Gevşek yenlerinden görünen buruşuk kolunda, sarı, parşömene benzeyen derisinin altındaki zayıf kemiğine bağlı birkaç kirişten başka kas yoktu. Bu mumya kolu boyunca yeşim taşı bilezikler inip çıkıyor ve her vuruşta çarpışıyordu.

"Ah," diye haykırdı, darbelerini ritmik bir şekilde her kulak tırmalayıcı ifadesine üç vuruş gelecek şekilde ayarlıyordu. "Li Faa'yla konuşmanı yasaklıyorum. Bugün sokakta onunla durdun. Bir saat bile geçmedi. Tam yarım saat konuştun. Nedir bu?"

"Üç kez lanetlenmiş telefondur bunun sorumlusu," diye mırıldandı Ah Kim, bu arada kadın da dediklerini duyabilmek için ara vermişti. "Bayan Chang Lucy söyledi sana. O olduğunu biliyorum. Onun beni gördüğünü gördüm. Telefonu kaldırmalıyım. Şeytanın işi o."

"Tüm iblislerin aleti o," diye onayladı Bayan Tai Fu, değneği yeniden kaldırırken. "Ama telefon kalacak. Bayan Chang Lucy'yle telefonda konuşmaktan hoşlanıyorum."

"Onda on bin kedinin gözleri var," dedi Ah Kim, eğilip değneği eklemlerine yerken. "Ayrıca on bin kurbağanın dili," diye de ekledi, bir sonraki eğilmesinden önce.

"O edepsiz suratlı, kötü davranışlı bir şıllık," dedi Bayan Tai Fu.

"Bayan Chang Lucy tam o dediğinden," diye itaatkâr bir oğul olarak onayladı Ah Kim.

"Li Faa'dan söz ediyorum," diye düzeltti, değnekle de vurgulayarak annesi. "Bildiğin gibi o sadece yarı Çinli. Annesi utanmaz bir kanaka'ydı. Aşağılık haole kadınları gibi eteklik giyiyor – korsaj da kendi gözlerimle gördüm. Çocukları nerede? Ama iki koca gömdü."

"Biri boğuldu, diğerini de at tepti," diye açıkladı Ah Kim.

"Onunla bir yıl geçir, soylu babanın değersiz oğlu ve sen de seve seve boğulmaya ya da at tarafından tepilmeye koşarsın."

Pencerelerden seyredenlerin kısık kıkırdamaları ve kahkahaları bu yorumunu destekledi.

"Sen de iki koca gömdün, saygıdeğer annem," diye karşılık vermeye çalıştı Ah Kim.

"Üçüncüyle evlenmeyecek kadar kendimi biliyordum. Üstelik benim iki kocam da şerefleriyle yatakta öldüler. Ne at tepti ne de denizde boğuldular. Komşularımızın neyine ki onlara benim iki kocam, ya da on, ya da hiç olduğunu söylüyorsun? Tüm komşularımızın önünde beni skandal konusu ettin ve bu yüzden şimdi seni gerçekten döveceğim."

Ah Kim hızlı darbe yağmuruna katlandı ve annesi nefes nefese, yorgun ara verdiğinde dedi ki:

"Her zaman ısrarla sana yalvardım, onurlu annem, beni evde döv, pencereler ve kapılar sıkı sıkıya kapalıyken; sokakta ya da açıkta, arka bahçede değil."

"O düşünülmeye değmez Li Faa'ya Gümüşi Ay Tomurcuğu demişsin," diye cevabı yapıştırdı Bayan

Tai Fu, mantıksızca ve kadınca ama oğlunun eve doğru olan hızlı ilerleyişini de tam bir başarıyla durdurdu.

"Bayan Chang Lucy söyledi sana," diye başladı.

"Bana telefondan söylendi," diye savsakladı annesi. "O şeytan icadından çıkan bütün sesleri tanıyamıyorum."

Gariptir, Ah Kim annesinden kaçmak için hiçbir gayret sarf etmiyordu, halbuki bunu kolaylıkla yapabilirdi. Ama diğer yandan, annesi daha fazla darbe vurmak için yeni bir neden bulmuştu.

"Ah! İnatçı şey! Neden ağlamıyorsun? Atalarına utanç veren katır! Seni hiç ağlatamadım. Küçük bir oğlan çocuğu olduğundan beri, hiç ağlatamadım. Bana yanıt ver! Neden ağlamıyorsun?"

Yaptıklarından dolayı yorgun ve nefessiz, değneği düşürdü ve bir sinir krizine kapılmış gibi hızlı hızlı nefes alıp titremeye başladı.

"Bilmiyorum ama ben böyleyim," diye yanıt verdi, endişeyle annesine bakan Ah Kim. "Sana bir iskemle getireyim de oturup dinlen, kendini daha iyi hissedersin."

Ama kadın bir homurtuyla onun elinden kurtuldu ve yaşının neden olduğu tökezlemeyle bahçeyi aşıp eve girdi. Bu arada takkesini yerden alıp üstünü başını düzelten Ah Kim acıyan yerlerini ovuşturuyor ve bağlılıkla onun arkasından bakıyordu. Hatta gülümsedi, sanki dayaktan hoşlanmış gibi.

Ah Kim çocukluğundan, Yangtze Nehrinin on birinci çağlayanının yüksek kıyılarında yaşadıklarından beri böyle dayak yiyordu. Babası orada doğmuş ve genç bir adam olduğu zamanlardan başlayarak ömrü

boyunca çekici coolie olarak çalışmıştı. O öldüğünde, Ah Kim de kendi gençliğinde, aynı onurlu mesleğe girmişti. Ailenin tüm hatırlardaki geçmişinde, erkekler çekici coolie olarak çalışmıştı. İsa Peygamber zamanında, doğrudan ataları aynı işi yapmışlar, kanyonun dibindeki beyaz sularda aynı biçimdeki jong'ları* karşılamış, her tekneye sekiz yüz metre uzunluğundaki ipleri bağlamış ve boyuna göre, yüz ila iki yüz coolie'nin iki bacaklı insan gücüyle, elleri yere değene ve suratları de üç aşağı beş yukarı yerin otuz santim üzerine yaklaşana kadar eğilerek jong'ları beyaz suların üzerinden kanyonun başına kadar çekmişti.

Anlaşılan, tüm geçen yüzyıllar boyunca, bu işin ödemesi değişmemişti. Babası, babasının babası ve kendisi, Ah Kim, hep o değişmez ücreti almışlardı. Hawaii'ye geldiğinden beri öğrendiği para hesabına göre, jong başına bir sentin on dörtte biri. Uzun, şanslı yaz günlerinde, sular kolay, jong'lar çok, gündüz saatleri de on altıyken, on altı saatlik bu kahramanca çaba sonunda bir sentin üzerinde para kazanılıyordu. Ama bütün bir yıl boyunca, bir çekici coolie bir buçuk dolardan fazlasını kazanamıyordu. İnsanlar bu parayla yaşayabiliyorlardı. Yılda bir dolar ücret alan kadın hizmetçiler vardı. Ti Wi'deki ağ ustaları yılda bir-iki dolar kazanıyordu. Bu ücretlerle yaşıyorlar, ya da hiç olmazsa ölmüyorlardı. Ama çekici coolie'lerin de ganimetleri vardı, bu da mesleklerini onurlu, loncalarını da kapalı ve babadan oğula geçen bir sendika haline getiriyordu. Çağlayanlardan yukarı ya da aşa-

* Jong: Çin'de kullanılan eski, karakteristik yelkenli tekne. –çn.

ğıya çekilen beş jong'dan biri kaza yapıyordu. On tanesinden biri tamamen kaybediliyordu. Çekici loncasının coolie'leri akıntıların içini dışını biliyorlardı ve nehirden ıslak bir ürün yakalayıp çekiyorlardı. Daha düşük coolie'ler loncaya dahil olanları kıskanıyordu, çünkü onlar her gün çay tuğlası içebiliyor ve dört numara pirinç yiyebiliyordu.

Ah Kim de mutlu ve gururluydu, ta ki sulusepken ve dolu yağdığı acı bir ilkbahar günü boğulmak üzere olan Cantonlu bir denizciyi kıyıya çekene kadar. Ona o sihirli Hawaii adını ilk söyleyen, ateşin başında ısınan bu gezgin olmuştu. Denizcinin söylediğine göre, kendisi bu işçi cennetine hiç gitmemişti; ama Canton'dan birçokları oraya gitmiş ve onların yazdığı mektuplardan söz edildiğini duymuştu. Hawaii'de ne don ne de kıtlık görülmüyordu. Hiç kimsenin beslemediği domuzlar, insanların artıklarıyla hep şişmandı. Bir Cantonlu ya da Yangtzeli aile Hawaiili bir coolie'nin artıklarıyla yaşayabilirdi. Ya ücretler! Altın dolar olarak ayda on ya da ticaret doları* olarak ayda iki dolar sözleşmeli bir Çinli coolie'nin beyaz-iblis şeker krallarından aldığı ücretti. Bir yılda coolie şaşırtıcı bir rakam olan iki yüz kırk ticaret doları kazanabiliyordu – on katı fazla çalışan çekici bir coolie'nin Yangtze'nin on birinci çağlayanında kazandığının yüz katından fazla. Kısacası, her şey düşünüldüğünde, Hawaiili yüz kere, yaptığı işi de hesaba kattığınızda, bin kere daha iyiydi. Bir de muhteşem iklim vardı.

* Ticaret doları: 19.yy sonlarında kullanılmış, beş dolar değerinde gümüş para. –çn.

Ah Kim yirmi dört yaşına geldiğinde, annesinin yalvarmalarına ve dayaklarına karşın, on birinci çağlayan çekici coolie'lerinin kadim ve onurlu loncasından istifa etti, annesini bırakıp yılda bir dolar ve en azından otuz sent değerinde bir elbise karşılığında bir patron coolie'nin ev halkına katılıp Yangtze'yi terk ederek büyük denizlere açıldı. Bir tuzlu su jong tayfası olarak Canton'a erişene kadar, birçok macera yaşayıp çok çalıştı. Yirmi altı yaşındayken Hawaii şeker kralları için hayatının ve emeğinin beş yılı karşılığında bir sözleşme imzaladı ve sözleşmeli sekiz yüz coolie'yle birlikte bu uzak ada ülkesine doğru yola çıkmak üzere, Lloyds'un sigortalamayı reddettiği kaptanı deli, zabitleri sarhoş, çürük bir buharlı gemiye bindi.

Emekçiler arasında bir çekici coolie olarak Ah Kim'in düzeyi onurluydu. Hawaii'de, yüz katı ücret alırken, kendisini en aşağının aşağısında buldu – bir plantasyon coolie'si, daha aşağısı yoktu. Ama ataları İsa'nın doğumundan beri Yangtze'nin on birinci çağlayanında jong çekmiş olan bir coolie'ye, belli bir karakter büyük miktarda miras kalmıştı: Sabır. Bu Ah Kim'in sabrıydı. Beş yılın sonunda, zorunlu hizmeti sona ermişti, bedenen her zamanki kadar inceydi, banka hesabında da bin ticaret dolarından yalnızca on ticaret doları eksikti.

Bu parayla Yangtze'ye dönüp hayli varlıklı bir adam olarak emekliye ayrılabilirdi. Ara sıra, aşırıya kaçmadan che fa ve fan tan oynamamış, on iki ay boyunca kırkayaklar ve akrepler arasındaki boğucu şekerkamışı tarlalarında afyonun sürekli etkisi altında yarı rüya halinde çabalamamış olsa, elinde daha fazla

para olabilirdi. Beş yıl afyonun etkisi altında çalışmamış olmasının nedeni, bu alışkanlığın maliyetiydi. Ahlaki kaygıları yoktu. Uyuşturucu çok pahalıydı.

Ama Ah Kim Çin'e dönmedi. Hawaii'nin iş yaşamını incelemiş ve aşırı hırslanmıştı. Altı ay boyunca en aşağıdan işi ve İngilizceyi öğrenmek amacıyla plantasyon deposunda kâtiplik yaptı. Bu sürenin sonunda o depo hakkında herhangi bir plantasyon yöneticisinin herhangi bir depo hakkında bildiğinin fazlasını biliyordu. Görevinden istifa ettiğinde, ayda kırk altın ya da sekiz ticaret alıyordu ve şişmanlamaya başlamıştı. Aynı zamanda, sıradan sözleşmeli coolie'lere karşı tavrı da açık bir şekilde aristokratça olmaya başlamıştı. Yönetici maaşını altmışa yükseltmeyi önerdi, bu da yılda muhteşem bir bin dört yüz kırk ticaret ya da Yangtze'de iki ayaklı bir beygir olarak jong başına bir altın sentin on dörtte birini kazandığı yıllık gelirinin yedi yüz katı ediyordu.

Bunu kabul edeceği yerde, Ah Kim Honolulu'ya gitti ve Fong ve Chow Fong muhtelif emtia dükkânında en alttan ayda on beş altın karşılığında çalışmaya başladı. Bir buçuk yıl çalıştı ve otuz üç yaşında, Çinli işverenlerinin ona verdiği ayda yetmiş beş altına karşın işten ayrıldı. O zaman da kendi tabelasını koydu: AH KIM ŞİRKETİ, MUHTELİF EMTİA. Aynı zamanda, daha iyi beslendiği için, çok daha az sıska bedeninde gelecekteki yıllarda ona yapışacak olan karpuz tohumu toparlaklığının bir gölgesi belirmeye başlamıştı.

Yıllar boyu giderek zenginleşti ve böylece, otuz altı yaşında, vücudu son halini almaya başladı; kendisi de

seçici ve güçlü Hai Gum Tong'un ve Çinli Tüccarlar Cemiyeti'nin bir üyesi olarak ona, on birinci çağlayanda otuz yılda kazanacağından fazlasına mal olan yemeklerde oturmaya alışıyordu. İki şeyin eksikliğini hissediyordu: Bir eş ve eski günlerdeki gibi ona sopa çekecek olan annesi.

Otuz yedi yaşına gelince, banka hesabını kontrol etti. Üç bin altını vardı. İki bin beş yüz peşin ve rahat bir ipotek karşılığında üç katlı ahşap binayı ve üzerinde durduğu toprağın mutlak ayni hakkını satın alabilirdi. Ama bunu yaparsa, evlenmek için geriye beş yüz kalıyordu. Fu Yee Po'nun evlenilebilir, uygun ölçüde küçük ayaklı kızı vardı ve sekiz yüz altın artı masraflar karşılığında onu Çin'den ithal etmeye razıydı. Hatta Fu Yee Po beş yüzü peşin alıp gerisini yüzde altıdan senede bağlamaya da razıydı.

Otuz yedi yaşındaki, şişman ve bekâr Ah Kim, gerçekten de bir eş istiyordu, özellikle de küçük ayaklı bir eş; çünkü Çin'de doğup büyüdüğünden, kadın fantezisinde küçük ayaklı bir dişi derin bir iz bırakmıştı. Ama daha fazla, küçük ayaklı bir eşten çok çok daha fazla, annesini ve annesinin nefis dayaklarını istiyordu. Bu yüzden Fu Yee Po'nun elverişli koşullarını reddetti ve çok daha düşük bir maliyet karşılığında, bir patron coolie'nin evinde hizmetçi olarak yılda bir dolar ve otuz sentlik elbise karşılığında çalışan annesini Honolulu'daki üç katlı evinde iki ev hizmetçisi, üç kâtip ve her işe koşan bir hamalın başında durmak üzere getirtti, en ucuz pamukludan en pahalı işlemeli ipekliye dükkânın raflarında dizili on bin dolar değerindeki elbiselik maldan hiç söz etmiyoruz. Çünkü

bilinmesi gerekir ki daha o erken dönemde bile, Ah Kim'in imparatorluğu Birleşik Devletlerden gelen turist ticaretini beslemeye başlamıştı.

On üç yıl boyunca Ah Kim annesiyle birlikte hoş görülebilir bir mutluluk düzeyinde yaşamış ve doğru ya da yanlış, gerçek ya da hayali nedenlerle düzenli bir şekilde onun dayağını yemişti; ve sonunda, yüreğinde ve kafasında en güçlü bir şekilde hissettiği, eş acısı ve ondan sonra yaşayacak, Ah Kim Şirketinin hanedanını sürdürecek oğul özlemiydi. Bir avlanma hakkını ilk istismar eden, bir balık alanı için bir kumsalda tekel oluşturan ya da bir köye saldırıp erkeklerini kılıçtan geçiren erkeklerin rüyası hep buydu. Tanrı'dan onları farklı ve daha hoşlanacakları bir şekilde yaratmış olmasını isteseler de krallar, milyonerler ve Honolulu'nun Çinli tüccarları da buna ortaktı.

Elli yaşında Ah Kim'in özlediği kadın, otuz yedi yaşındaki idealinden sapmıştı. Artık küçük ayaklı kadın değil, serbest, doğal, dışarı basan normal ayaklı bir kadın istiyordu ve bu da bir şekilde ona gündüz hülyalarında görünen ve geceleri de aklından çıkmayan Gümüşi Ay Tomurcuğu, Li Faa'ydı. İki kez dul kalmış olsun, kanaka annenin kızı olsun, beyaz iblis eteklikleri, korsaj ve yüksek topuklu terlikler giysin ne gam! Onu istiyordu. Ah Kim Şirketi, Muhtelif Emtia'nın sahipliğini ve yönetimini sürdürecek soyun onunla birlikte ortak atası olması yazılmıştı sanki.

"Benim yarım *paké* gelinim olmayacak," diye sık sık tekrarlıyordu annesi, paké Hawaii dilinde Çinli

demekti. "Gelinim tam paké olacak, senin, oğlum ve benim, annenin olduğu gibi. Pantolon giyecek oğlum, ondan önce ailemizin bütün kadınlarının yaptığı gibi. Dişi iblis etekliği ve korsaj giyen hiçbir kadın ataları-mıza saygı gösteremez. Korsaj ve saygı yan yana gitmez. Bu utanmaz Li Faa öyle bir utanmaz. O terbiyesiz ve bağımsız, ne kocasına itaat edecektir ne de kocasının annesine. Bu yanık yüzlü Li Faa kendisini yaşamın kaynağı ve ilk ata sanacak, kendisinden önceki ataları tanımayacaktır. Buhurdanlarımıza, kâğıt dualarımıza, aile tanrılarımıza gülüyor, bana söylendiğine göre..."

"Bayan Chang Lucy," diye homurdandı Ah Kim.

"Yalnızca Bayan Chang Lucy değil, ey oğlum. Soruşturdum. En azından bir düzine kişi buhurdan evimizin maymun aptallığı olduğunu söylediğini duymuş. Bunlar onun sözcükleri – o, çiğ balık, çiğ mürekkepbalığı ve pişmiş köpek yiyen o. Bizimki maymun aptallığı. Gene de seninle, bir maymunla evlenecek, bir saray olan dükkânın ve seni büyük adam yapan servetin yüzünden. Sen daha onurunla ölmeden bana ve babana utanç bulaştıracak."

Tartışılacak bir şey kalmıyordu. Aslına bakılırsa, Ah Kim annesinin haklı olduğunu biliyordu. Li Faa'nın kırk yıl önce her türlü geleneği reddeden Çinli bir babayla en yakın akrabaları tabuları kıran, kendi Polinezya tanrılarını bir kenara atan ve Hıristiyan misyonerlerin uzak ve tasavvur edilemeyecek tanrılarını vaz etmelerini gönülsüzce dinleyen bir kanaka anneden doğmuş olması boşuna değildi. Eğitimli, İngilizceyi, Hawaii dilini ve bir hayli de Çinceyi okuyup yazabilen Li Faa hiçbir şeye inanmadığını öne

sürüyor ama gizliden gizliye kahuna'lardan (Hawaii büyücü-doktorları) korkuyordu, çünkü onların kötü talihi uzaklaştırabileceklerine ya da birini öldürecek duaları yapabileceklerine inanıyordu. Onun da çok iyi bildiği gibi, Li Faa Ah Kim'in evine gelmez, annesine kowtow* yapmaz ve kadim Çin usulünce onun kölesi olmazdı. Çinlilerin bakış açısından, Li Faa yeni bir kadındı, ata erkekler gibi binen, Waikiki'de açık saçık giyinip sörf tahtalarıyla eğlenen ve birden fazla luau'da (şenlik) kötünün kötüsünü yapıp herkesi eğlendirecek şekilde hula dansı yapan bir feministti.

Annesinden bir kuşak genç olan Ah Kim de şahsen modernlik zehrine kapılmıştı. Benliğinin en derin dehlizlerinde geçmişin tozlu elini hâlâ hissettiğine göre, eski düzen geçerliydi; ama gene de ağır yangın ve yaşam sigortası poliçelerine yazılıyor, Gökyüzü İmparatorluğunu bir cumhuriyete dönüştürmek isteyen yerel Çinli devrimcilerin hazinedarlığını yapıyor, Yanki dokuzlularını kendi oyunlarında yenen Hawaii doğumlu Çinli beysbol dokuzlusunun fonlarına katkıda bulunuyor, Japon Budist ve ipek ithalatçısı Katso Suguri'yle teosofi konuşuyor, polise rüşvet veriyor, birleşik Hawaii için demokratik siyasetlere gizlice katılıp katkıda bulunuyor ve bir otomobil satın almayı düşünüyordu. Ah Kim hiçbir zaman kendi kendine tamamen açılmaya cesaret edemiyor ve eskinin ne kadarına inanmaktan vazgeçtiğini itiraf etmeye yanaşmıyordu. Annesi eskiye aitti ama ona saygı gösteriyordu ve bambu değneğin altında mutluydu. Li

* Kowtow: Çin geleneklerine göre, saygı göstergesi olarak eğilip başını yere sürmek. –çn.

Faa, Gümüşi Ay Tomurcuğu yeniye aitti ama gene de onsuz tamamen mutlu olamıyordu.

Çünkü Li Faa'ya âşıktı. Aydede suratlı, karpuz çekirdeği gibi şişman, hünerli işadamı, yarım yüzyıllık yaşamın bilgeliğine sahip – ama gene de Ah Kim onu düşündüğünde bir sanatçı oluyordu. Onu isim şiirleriyle düşünüyordu, güzellik, felsefi başarı ve rahatlama soyutlamalarının çiçek terimlerine dönüştürülmüş bir kadın olarak. Onun ve dünyadaki bütün erkekler içinde yalnızca onun için, Li Faa onun Erik Tomurcuğu, onun Kadın Sükûneti, onun Huzur Çiçeği, onun Ay Zambağı ve onun Kusursuz Dayanağıydı. O bu isimlerin sevgi sözcüklerini mırıldanırken, sanki bunlarda akarsuların dalgalanmalarını, gümüş rüzgâr çanlarının tıngırtısını ve yasemin-le zakkum çiçeklerinin rayihasını buluyordu. Li Faa onun kadın şiiri, lirik bir lezzet, ten ve ruh lezzetinin üç boyutuydu, kaprisleri bütün erkek ve kadınların üzüntü ve mutluluklarını yapmak olan tanrıların ilk erkek ve kadını yaratmaları öncesinde yazılmış bir kader ve şanstı.

Ama annesi eline mürekkep fırçasını tutuşturdu ve altına, masanın üzerine, yazı tabletini koydu.

"Boya," dedi, "*evlenmek* ideogramını."

O da itaat etti, pek de merak etmeden, ırkının hünerli sanatkârlığı ve simgesel hiyeroglifleri çizme eğitimiyle.

"Çözümle bunu," diye buyurdu annesi.

Ah Kim ona baktı, merak etmişti, isteneni yapmaya niyetliydi ama amacının ne olduğunun farkında değildi.

"Nelerden oluşuyor," diye üsteledi kadın. "Üç özgün şey nedir ki birleştiklerinde, evlenmek, evlilik, bir adamla bir kadının bir araya gelip evlenmesi anlamına gelsin? Çiz onları, ayrı ayrı çiz, üç özgün şekli, birbirleriyle ilgisiz, çiz ki eskilerin bilge adamlarının *evlenmek* ideogramını nasıl oluşturduklarını görelim."

Ah Kim itaat edip çizerken, çizdiklerinin üç resim-işaret olduğunu gördü: Bir el, bir kulak ve bir de kadının resim-işaretleri.

"Adlarını söyle," dedi annesi; ve o da adlarını söyledi.

"Doğru," dedi annesi. "Büyük bir öyküdür. Evliliğin çizilen resimlerinin malzemesi. Başlangıçta evlilikler böyleydi; benim evimde de hep böyle olmalı. Erkeğin eli kadının kulağını alır ve bununla kadını eve yöneltir, kadın da orada ona ve annesine itaatkâr olarak yaşar. Beni kulağımdan aldılar, çoktandır onuruyla ölmüş olan babam tarafından. Senin eline baktım. Onun eli gibi değil. Li Faa'nın kulağına da baktım. Onu hiçbir zaman kulağından yönlendirmeyeceksin. Onun bu tür bir kulağı yok. Daha uzun süre yaşayacağım ve oğlumun evinin hanımı olacağım, kadim usullerimize göre, ölene kadar."

"Ama o benim saygıdeğer atam," diye Li Faa'ya açıkladı Ah Kim.

Çekingen bir mutsuzluğu vardı; çünkü Bayan Tai Fu'nun Çinli Aesculapius mabedinde kötüleşen sağlığı için kuru ördekten oluşan bir adakta bulunduğu ve dua ettiğini öğrenen Li Faa, fırsattan yararlanıp onu dükkânında ziyaret etmişti.

Li Faa arsız, boyasız dudaklarını yarım açılmış gül tomurcuğu biçiminde büzüştürüp yanıt verdi:

"Bu Çin'de olur. Çin'i bilmiyorum. Burası Hawaii ve Hawaii'de tüm yabancıların âdetleri değişir."

"Ama o gene de benim atam," diye itiraz etti Ah Kim, "Beni doğuran annem, Çin'de de olsam, Hawaii'de de Ey karım olmasını arzuladığım Gümüşi Ay Tomurcuğu."

"İki kocam oldu," diye uysalca yanıtladı Li Faa. "Biri paké'ydi, biri de Portekizli. İkisinden de çok şey öğrendim. Aynı zamanda eğitimliyim de. Liseye gittim ve herkesin önünde piyano çaldım. İki kocamdan da çok şey öğrendim. Paké en iyi kocadır. Bir daha paké olmayanla evlenmem. Ama beni kulağımdan almamalı..."

"Bunu da nereden biliyorsun," diye kuşkuyla lafını kesti Ah Kim.

"Bayan Chang Lucy," oldu yanıt. "Bayan Chang Lucy annenin ona anlattığı her şeyi bana aktarır ve annen çok şey anlatıyor. Bu yüzden sana söyleyeyim, benimki o türden bir kulak değil."

"Saygıdeğer annemin bana söylediği de buydu," diye homurdandı Ah Kim.

"Saygıdeğer annenin Bayan Chang Lucy'ye söylediği de buydu, Bayan Chang Lucy'nin bana söylediği de," diye tamamladı Li Faa. "Ben de şimdi sana söylüyorum, Ey Müstakbel Üçüncü Kocam, beni kulağımdan tutup yönlendirecek adam daha doğmadı. Hawaii'nin âdeti bu değil. Erkeğimle yalnızca el ele yürüyeceğim, yan yana, şu sıraların gözde haole argosuna göre, elli-elli. Portekizli kocam farklı düşünü-

yordu. Beni dövmeye çalıştı. Onu üç kez polis karakoluna çektirdim ve her seferinde de resifte cezasını çekti. Sonra da boğuldu."

"Annem elli yıldır benim annem," diye inatla beyan etti Ah Kim.

"Elli yıldır da seni dövüyor," diye kıkırdadı Li Faa. "Babam nasıl da Yap Ten Shin'e gülerdi! Senin gibi, Yap Ten Shin Çin'de doğmuştu ve Çin âdetlerini de yanında getirmişti. Yaşlı babası hep onu bir sopayla döverdi. Babasını severdi. Ama o bir misyoner paké olduğunda babası onu daha da çok dövdü. Misyonerlik hizmetine her gittiğinde, babası onu döverdi. Babam da güldü de güldü, çünkü babam, âdetlerini birçok yabancıdan daha çabuk değiştirmiş olan çok liberal bir paké'ydi. Tüm sorun Yap Ten Shin'in sevgi dolu bir kalbe sahip olmasındaydı. Saygıdeğer babasını severdi. Hıristiyan misyonerinin Sevgi Tanrı'sını severdi. Ama sonunda, bende en büyük sevgiyi buldu, o da kadın sevgisiydi. Bende babasına olan sevgisini ve sevecen İsa'ya olan sevgisini unuttu.

"Babama benim için altı yüz altın önerdi – fiyat düşüktü, çünkü ayaklarım küçük değildi. Ama ben yarı kanakaydım. Ben bir köle-kadın olmadığımı ve bir erkeğe satılamayacağımı söyledim. Lisedeki öğretmenim haole bir kız kurusuydu ve kadın sevgisinin fiyatın çok ötesinde olduğunu ve dolayısıyla satılamayacağını söylerdi. Belki de bu yüzden bir kız kurusuydu. Güzel değildi. Evlenemedi. Kanaka annem kızları parasal bir beden karşılığı satmanın kanaka âdeti olmadığını söyledi. Kızlarını sevgi karşılığı veriyorlardı ve eğer Yap Ten Shin yeteri nitelik ve nicelikte luau

sağlarsa kabul edebileceğini söyledi. Paké babam, evvelce de söylediğim gibi, liberaldi. Bana koca olarak Yap Ten Shin'i isteyip istemediğimi sordu. Ben de evet dedim ve serbestçe, kendiliğimden, ona gittim. O atın teptiği kocamdı; ama at tarafından tepilmeden önce çok iyi bir kocaydı.

"Sana gelince, Ah Kim, sen her zaman benim için saygıdeğer ve sevilebilir olacaksın ve bir gün, beni kulağımdan götürmek zorunda olmadığında, seninle evleneceğim ve buraya gelip hep seninle birlikte olacağım, sen de Hawaii'deki en mutlu paké olacaksın; çünkü benim iki kocam oldu, lisede okudum ve bir kocayı mutlu kılmada çok bilgeyimdir. Ama bu annen seni dövmeye son verdiğinde olacak. Bayan Chang Lucy bana, onun seni pek yaman dövdüğünü söylüyor."

"Doğru," diye olumladı Ah Kim. "Bak! Bol kol yenlerini topladı ve düzgün, tombul kollarını dirseklerine kadar ortaya çıkardı. Başından ve yüzünden o kadar sakındığı darbelerin sayısını ve şiddetini gösterir siyah ve mavi izlerle doluydu.

"Ama beni hiç ağlatamadı," diye aceleyle ekledi Ah Kim. "Küçük bir çocuk olduğumdan beri, beni hiç ağlatamadı."

"Bayan Chang Lucy'nin dediği gibi," diye ifade etti Li Faa. "Saygıdeğer annenin sık sık seni hiç ağlatamadığından şikâyet ettiğini söylüyor."

Kâtiplerden birinin ıslıksı uyarısı çok geç kaldı. Eve arka yoldan gelen Bayan Tai Fu binanın kapısından tam tepelerinde belirdi. Ah Kim annesinin gözlerini hiç bu kadar cayır cayır kızgın görmemişti. Ona bağırırken, Li Faa'yı görmezden geldi.

"Şimdi seni ağlatacağım. Seni şimdiye kadar hiç dövmediğim gibi dövüp, ağlatacağım."

"O zaman arka odaya gidelim, saygıdeğer annem," diye önerdi Ah Kim. "Pencereleri ve kapıları kapatırız ve orada beni dövebilirsiniz."

"Hayır. Burada, tüm dünyanın ve kendi elleriyle seni kulağından tutup böylesi küfre evlilik adını verecek olan bu utanmaz kadının önünde dayak yiyeceksin! Dur, utanmaz kadın."

"Zaten duracağım," dedi Li Faa. Kâtiplere zalimce bir bakış bahşetti. "Polis zoruyla beni atmazsanız, her şeyi görmek istiyorum."

"Hiçbir zaman benim gelinim olmayacaksın," diye tokat gibi yanıtladı Bayan Tai Fu.

Li Faa başını onaylarcasına salladı.

"Ama gene de," diye ekledi, "oğlunuz benim üçüncü kocam olacak."

"Öldüğümde mi demek istiyorsun?" diye haykırdı yaşlı anne.

"Güneş her sabah doğar," dedi esrarlı bir ifadeyle Li Faa. "Tüm yaşamım boyunca doğduğunu gördüm..."

"Kırk yaşındasın ve korsaj giyiyorsun."

"Ama saçlarımı boyamıyorum, ona daha zaman var," diye sakince yanıtladı Li Faa. "Yaşıma gelince, haklısınız. Önümüzdeki Kamehameha günü kırk bir olacağım. Kırk yıl boyunca güneşin doğuşunu gördüm. Babam yaşlı bir adamdı. Ölmeden önce bana, küçük bir çocuk olduğundan beri güneşin doğuşunda bir farklılık gözlemediğini söyledi. Dünya yuvarlaktır. Konfüçyüs bunu bilmiyordu ama tüm geomet-

ri kitaplarında görebilirsiniz. Dünya yuvarlaktır. Ezelden beri kendi etrafında döner de döner. Çağlar, mevsimler ve yaşam da onunla birlikte döner. Şimdi olan, hep olmuştu. Olmuş olan da hep olacaktır. Ekmekağacıyla mangonun mevsimi tekrarlar ve erkekle kadın da kendilerini tekrarlarlar. Narbülbülü yuva yapar ve baharda yağmurkuşları kuzeyden gelir. Her baharın ardından başka bir bahar gelir. Hindistancevizi ağacı yükselir, meyve verir ve kurur. Ama hep daha çok hindistancevizi ağacı vardır. Bunların hepsi benim bilgiççe laflarım değil. Çoğunu babam bana anlattı. Devam edin, saygıdeğer Bayan Tai Fu ve benim müstakbel üçüncü kocam olan oğlunuza dayak atın. Ama ben güleceğim. Sizi uyarıyorum ki güleceğim."

Ah Kim annesine avantaj sağlamak üzere dizüstü çöktü. Kadın bambu değneğiyle darbeleri yağdırırken, Li Faa gülümseyip kıkırdadı ve nihayet kahkahalara boğuldu.

"Daha kuvvetli, Ey saygıdeğer Bayan Tai Fu!" diye yalvardı, gülme krizlerinin arasında Li Faa.

Bayan Tai Fu elinden geleni yaptı ki bu da özellikle zayıftı, sonunda onu hayretten değneğini bırakmaya iten şeyi fark etti. Ah Kim ağlıyordu. Her iki yanağından koca koca gözyaşları akıyordu. Li Faa da şaşmıştı. Bakakalan kâtipler de. En çok şaşıran da Ah Kim'di ama kendine hâkim olamıyordu; ve her ne kadar başka darbe gelmediyse de ağlamasını sürdürdü.

"Peki neden ağladın?" diye sık sık Ah Kim'e sordu Li Faa. "Ne kadar da aptalca bir şeydi. Canını bile yakmıyordu."

"Biz evlenene kadar bekle," oldu Ah Kim'in değişmez yanıtı, "ve o zaman, Ey Ay Zambağı, sana söyleyeceğim."

İki yıl sonra, bir öğleden sonra, hiç olmadığı kadar karpuz çekirdeği endamlı Ah Kim, Çin Koruma Derneğinin bir toplantısından dönen Ah Kim, annesini divanın üzerinde ölmüş buldu. Alnı ve geriye doğru taranmış saçları hiç olmadığı kadar dar ve amansızdı. Ama yüzünde soluk bir gülümseme vardı. Tanrılar insaflıydı. Acısız ölmüştü.

İlk olarak Li Faa'ya telefon etti ama Bayan Chang Lucy'yi arayana kadar ona ulaşamadı. Haber verilince, evlilik de eski usul Çin âdetlerinin kısalığının on katı kadar ileride belirlendi. Bir Çin düğününde nedime varsa, Bayan Chang Lucy oydu.

"Neden," diye Li Faa evlilik gecelerinde yalnız kaldıklarında Ah Kim'e sordu, "neden o gün dükkânda annen seni dövdüğünde ağladın? Çok aptalcaydı. Canını yakmıyordu bile."

"İşte o yüzden ağladım," diye yanıtladı Ah Kim.

Li Faa anlamadan ona baktı.

"Ağladım," diye açıkladı Ah Kim, "çünkü birdenbire annemin sonunun yaklaştığını gördüm. Darbelerinde bir ağırlık, bir acıtıcılık yoktu. Ağladım, çünkü *artık onda canımı yakacak güç kalmamıştı.* İşte bu yüzden ağladım, Huzur Çiçeğim, Kusursuz Dayanağım. Ağlamamın tek nedeni bu."

Waikiki, Honolulu
16 Haziran 1916

Su Bebeği

Polinezya'nın, kuru toprakları cennete bağlı çengellerle okyanusun derinliklerinden çeken, altında insanların eskiden ayakta duracak yerleri olmadığı için dört ayak üzerinde durdukları gökyüzünü yükselten, kapana kısılan on altı bacağıyla dik duran güneşe artık göğü daha yavaş kat etme sözü verdiren yenilikçi yarı-tanrısı Maui'nin -güneş belli ki bir sendikacıydı ve altı saatlik mesaiye inanıyordu, Maui ise dükkânın açık tutulması taraftarıydı ve on iki saat istiyordu- yaptıklarının ve maceralarının sonu gelmez ilahilerini okuyan yaşlı Kohokumu'yu bıkkınlıkla dinliyordum.

"Bu," dedi Kohokumu, "Kraliçe Liliuokalani'nin kendi aile mele'sinden:

"Maui huzursuz oldu ve güneşle çarpıştı
Attığı bir kementle.
Ve kışın güneş kazandı,
Yazın da Maui kazandı..."

Ben de adalarda doğduğumdan, Hawaii efsanelerini bu yaşlı balıkçıdan daha iyi biliyordum ama bitmez tükenmez saatler boyunca bunları anlatmasını sağlayan ezberden yoksundum.

"Sen de tüm bunlara inanıyor musun?" diye tatlı Hawaii dilinde sordum.

"Çok zaman önceydi," dedi düşünceli düşünceli. "Maui'yi kendi gözlerimle hiç görmedim. Ama çok eskilerden beri tüm yaşlı adamlarımız bunları bize anlatır, yaşlı bir adam olarak benim kendi oğullarıma ve torunlarıma anlattığım, onların da kendi oğullarına ve torunlarına anlatmayı sürdürecekleri gibi."

"Yani," diye dayattım, "Maui'nin güneşi yabani bir dana gibi kementle yakaladığı palavrasına ya da gökyüzünü topraktan kaldırdığı palavrasına inanıyor musun?"

"Ben çok değersizim ve bilge değilim, Ey Lakana," diye yanıtladı balıkçım. "Ama misyonerlerin bizim için tercüme ettikleri Hawaii İncilini okudum ve orada Başlangıçtaki Büyük Adamınızın yeri ve göğü, ayı ve yıldızları, atlardan hamamböceklerine, kırkayaklardan sivrisineklere, denizbitinden denizanalarına ve adamla kadını ve her şeyi ve üstelik hepi-topu altı günde yaptığını okudum. Eh, Maui hiç bu kadar şey yapmadı. Hiçbir şey *yapmadı.* Yalnızca işleri düzene soktu, o kadar ve bu yenileştirmeleri yapması da uzun, çok uzun sürdü. Her halükârda, küçük palavraya inanmak, büyük palavraya inanmaktan çok daha kolay."

Ne diyebilirdim ki? Mantıklılık konusunda beni yakalamıştı. Üstelik başım ağrıyordu. Komik olan, kendi kendime kabul ettiğim üzere, evrim bize hiç de

tereddütlü olmayan bir dille insanın ayağa kalkıp yürümeden önce dört ayak üzerinde ilerlediğini, astronomi de dosdoğru dünyanın kendi ekseni üzerindeki dönüş hızının düzenli bir şekilde yavaşladığını ve dolayısıyla günün uzadığını söyler, bütün sismologların kabul ettiği de Hawaii adalarının volkanik etkinlik sonucu okyanus tabanından yükseldiğidir.

Neyse ki otuz-kırk metre ileride suyun üzerinde yüzen bir bambu çubuğun birdenbire ters yüz olup bir iblis dansına başladığını gördüm. Bu, o yararsız tartışmadan bir kurtuluştu ve Kohokumu'yla ben kürekleri suya batırıp balastlı kanoyu dans eden bambuya doğru yönlendirdik. Kohokumu çubuğun dibine bağlı olan oltayı yakalayıp, sonuna kadar sertçe mücadele eden altmış santimlik bir ukikiki ıslak gümüşünü güneşte parlatıp kanonun dibinde debelenmeye başlayana kadar sinsice çekti. Kohokumu kıvranan sümüklü bir mürekkepbalığını yakalayıp dişleriyle ondan bir parça canlı yem kopardı, yemi kancaya geçirdi ve hepsini birden suya attı. Çubuk suyun üzerinde dümdüz yüzmeye başladı ve kano da yavaşça uzaklaştı. Hepsi dümdüz yatan birçok çubuğun oluşturduğu hilal şekline bir göz attıktan sonra, Kohokumu ellerini çıplak bedenine sildi ve Kuali'nin usandırıcı, yüzyıllar öncesinden kalma ilahisini okumaya başladı:

"Ah, Maui'nin büyük balık iğnesi!
Manai-i-ka-lani – "Gökyüzüne bağlanmış!"
Dünyanın büktüğü bir ip iğneye bağlı,
Yüce Kauiki'den yutulmuş!
Yemi kırmızı gagalı Alae,

Hina için kutsal olan kuş!
Hawaii'ye kadar batıyor,
Debelenip acı içinde ölüyor!
Suyun altındaki toprak yakalanmış,
Yüzeye, yüzeye çıkıyor,
Ama Hina kuşun bir kanadını saklamış
Ve suyun altındaki toprağı koparmış!
Altında kaçırılan yem
Balıkların hemen yediği,
Derin, çamurlu yerlerin Ulua'sı"

Yaşlı sesi, bir gece önce katıldığı cenazede çok fazla içki içtiğinden kısık ve çatlaktı ki bu da beni daha az sinirlendirecek bir şey değildi. Başım ağrıyordu. Sudan yansıyan güneş gözlerimi acıtıyordu ve balastlı kanonun çalkantılı denizdeki antika hareketlerinden de yarı yarıyadan fazla deniz tutmuştu. Waihee'nin rüzgâr altında, beyaz kumsalla resifin arasında durgun boğucu havayı hareketlendirecek bir esinti yoktu. Sanırım balık avlamaktan vazgeçip sahile gitme kararı alacak kadar sefil durumdaydım.

Gözlerim kapalı sırtüstü yatarken, zamanın nasıl geçtiğini bilemedim. Hatta durana kadar, Kohokumu'nun ilahi okuduğunu bile unuttum. Bir çığlık, gözlerimi güneşin ışıltısına açmama neden oldu. Su camından aşağıya bakıyordu.

"Büyük bir tane," dedi, aleti bana verip teknenin yanından ayaküstü suya atlarken. Hiçbir şapırtı ya da dalga çıkarmadan suya daldı ve dönüp dibe doğru yüzmeye başladı. Su camından hareketlerini izlemeye başladım, bu altmış santim boyunda, dibine su geçir-

meyecek şekilde pencere camı takılmış bir kutuydu.

Kohokumu can sıkıcıydı ve gevezeliği nedeniyle onunla geçinemiyordum ama aşağıya doğru ilerlerken ona hayran kalmadan edemedim. Yetmiş yaşının üzerindeydi ve o mızrak kadar ince, mumya gibi buruşuk haliyle benim ırkımdan çok az sporcunun kalkışacağı ya da kalkışabileceği bir iş yapıyordu. Derinlik on iki metreydi. Orada, kısmen açıkta ama kısmen de bir mercan parçasının altına gizlenmiş olan hedefini seçebiliyordum. Keskin gözleri bir mürekkepbalığının uzanan kolunu görmüştü. O daha yüzerken kol tembelce geri çekilmiş, böylece yaratıktan hiçbir iz kalmamıştı. Ama bir kolun bir parçasının kısa süreli görünmesi, sahibinin ciddi boyutlarda bir mürekkepbalığı olduğu bilgisini vermişti.

On iki metredeki basınç genç bir adam için bile şaka değildi ama ihtiyarı rahatsız etmiş gibi durmuyordu. Rahatsız olacağının da aklından bile geçmediğinden eminim. Silahsız, sadece bir *malo* ya da kasık bağı dışında çıplak olmasına karşın, avı olan muhteşem yaratıktan çekinmiyordu. Mercan parçasına sağ koluyla sıkıca tutunduğunu ve sol kolunu da omuzuna kadar deliğe soktuğunu gördüm. Yarım dakika geçti, bu sırada sol eliyle deliği yoklayıp karıştırıyor gibiydi. Sonra kollar, üzerleri vantuz dolu ve fıldır fıldır, ardı ardına dışarı çıkmaya başladı. Koluna sarınıp, yılanlar gibi kıvrılıp üzerine dolanıyorlardı. Bir çekme ve silkme sonunda bütün mürekkepbalığı, tam anlamıyla bir ahtapot ortaya çıktı.

Ama yaşlı adamın doğal ortamı olan suyun üzerindeki havaya çıkmakta acelesi yoktu. Orada, on iki

metre derinlikte, kolunun birinin ucundan diğerinin ucuna iki buçuk metre tutan ve en sağlam yüzücüyü bile boğabilecek bir ahtapot etrafına dolanmışken, bu canavar üzerinde hâkimiyet kurmasını sağlayacak şeyi sakince, rahatça yapıverdi. İnce, şahin gibi yüzünü o sümüksü, kıvranan kitlenin tam merkezine soktu ve o yaşlı dişleriyle bunun kalbini, yaşamını ısırdı. Bunu gerçekleştirince, dipten gelen, atmosferi değişen bir dalgıcın yapması gerektiği gibi, yavaşça yukarı geldi. Kanonun yanı başında, hâlâ suyun içinde ve üzerine yapışan o gri kitleyi sökerek, iflah olmaz yaşlı günahkâr, kendinden önce sayısız mürekkepbalığı yakalayan kuşağın yaptığı gibi bir zafer *pule*'si söyledi:

Ey tabu gecelerin kanaloa'sı!
Sağlam zeminde ayağa kalk!
Mürekkepbalığının yattığı zeminde kalk!
Derin denizin mürekkepbalığını almak için kalk!
Kalk, Ey Kanaloa!
Karıştır! Karıştır! Mürekkepbalığını uyandır!
Yamyassı yatan mürekkepbalığı uyansın!
Yatan mürekkepbalığı yayılsın..."

Gözlerimi ve kulaklarımı kapattım, ona elimi uzatmadım, kesinlikle biliyordum ki tekneyi sarsma tehlikesi söz konusu olmadan yardımsız kanoya çıkabilirdi.

"Çok güzel bir mürekkepbalığı," diye mırıldandı. "Bu bir wahine mürekkepbalığı. Şimdi sana deniz salyangozu kabuğunun şarkısını söylemeliyim, mürekkepbalığına yem olarak kullandığımız kırmızı salyangoz kabuğununkini..."

"Dün gece cenazede utanç vericiydin," diye üzerine gittim. "Hepsini duydum. Çok gürültü yapmışsın. Herkes sağır olana kadar şarkı söylemişsin. Dul kadının oğluna hakaret etmişsin. Domuz gibi içki içmişsin. Senin gibi ileri yaşlarda içki iyi değildir. Günün birinde ölmüş olarak uyanacaksın. Bugün enkaz gibi olmalısın..."

"Hah!" diye kıkırdadı. "Ya sen, içki içmeyen, ben yaşlı bir adamken daha doğmamış bir bebek olan, dün akşam batan güneşle ve tavuklarla yatan – bugün enkaz gibisin. Bana bunu açıkla. Dün gece gırtlağım ne kadar susuzsa, bugün de kulaklarım seni dinlemek için o kadar susuz. İşte bugün burada ben, yatıyla gelen İngiliz'in dediği gibi, zımba gibiyim, şeytan gibiyim."

"Teslim oluyorum," diye omuzlarımı silkip yanıtladım. "Bir şey kesin, şeytan seni istemiyor. Nasıl şarkı söylediğini ona anlatmış olmalılar."

"Hayır," diye bu fikri dikkatlice tartarak yanıt verdi. "Öyle değil. Şeytan benim gelişimden mutlu olur, çünkü bende ona söylenecek, yüksek alii'ler hakkında iki yanını kaşımasına neden olacak çok güzel şarkılar, dedikodular ve skandallar var. Şimdi sana doğumumun sırrını açıklayacağım. Deniz benim anamdır. Kahoolawe kanalında, bir Kona fırtınası sırasında çifte kanoda doğmuşum. Gücümü ondan, anam denizden aldım. Onun kollarına her döndüğümde, göğsüne kenetlenmek için, bugün olduğu gibi, yeniden ve derhal güçlenirim. O, benim için, süt veren, yaşamın kaynağı..."

"Antaeus'un ruhu!" diye düşündüm.

"Günün birinde," diye yaşlı Kohokumu lafı dolandırdı," gerçekten yaşlandığımda, adamlar denizde boğulduğumu bildiricek. Bu adamların işe yaramaz bir düşüncesi olacak. Aslında, annemin kollarına dönmüş olacağım, orada, ikinci doğumuma kadar göğsünde, kalbinin altında. O zaman, altın gençliğinde bizzat Maui'nin olduğu gibi, parlak bir genç olarak güneşe çıkacağım."

"Garip bir din," diye yorumladım.

"Daha gençken, zavallı kafama daha da garip dinler bulaştırdım," diye yanıtladı yaşlı Kohokumu. "Ama dinle, Ey Genç Bilge Adam, benim yaşlı bilgeliğimi. Şunu biliyorum: yaşlandıkça, dışımdan gelecek gerçeği daha az arar oluyor ve gerçeği daha çok içimde buluyorum. Neden bu anneme dönüş ve annemden güneşe yeniden doğuş düşüncesini düşündüm? Bilmiyorsun. Ben de bilmiyorum, tek bildiğim, bir adamın fısıltısı ya da basılı bir sözcük olmadan, başka yerlerden bir şey almadan, bu düşüncenin içimden doğduğu, içimin deniz kadar derin olan derinliklerinden. Ben Tanrı değilim, nesneleri yapmam. Dolayısıyla bu düşünceyi de ben yapmadım. Babasını ya da annesini bilmem. Benden önceki eski zamanlardan, dolayısıyla da doğru. İnsan gerçek yapmaz. İnsan, eğer kör değilse, yalnızca gördüğünde gerçeği tanır. Bir rüya olduğunu zannettiğim bu düşünce midir?"

"Belki de sen bir rüyasın," diye güldüm. "Bu gök, deniz, demir gibi sert toprak rüyadır, hepsi de rüya."

"Bunu sık sık düşündüm," diye vakarla güvence verdi. "Pekâlâ öyle de olabilir. Dün gece rüyamda bir tarlakuşu olduğumu gördüm, Haleakala'nın yukarı-

larındaki çayırlardaki göklerde yaşayan tarlakuşları gibi çok güzel öten bir tarlakuşu. Yukarılara doğru uçtum, yukarıya, güneşe doğru, şarkılar söyledim de söyledim, yaşlı Kohokumu'nun hiç söylemediği kadar. Şimdi sana, rüyamda göklerde öten bir tarlakuşu olduğumu söylüyorum. Ama ben, gerçek ben, bir tarlakuşu olamaz mıyım? Hem bunun söylencesi benim, tarlakuşunun şimdi gördüğü rüya olmasın? Bu olup olmadığımı söyleyebilir misin? Benim uyuyan ve rüyasında yaşlı Kohokumu olduğunu gören bir tarlakuşu olmadığımı söyleyebilir misin?"

Omuzlarımı silktim ve o da muzaffer bir edayla devam etti.

"Peki, nereden biliyorsun, uykusunda, kanoda benimle konuşan John Lakana olduğunu gören yaşlı Maui olmadığını? Sen yaşlı Maui olarak uyanıp, yanlarını kaşıyıp, garip bir rüya gördüğünü ve bu rüyada bir haole olduğunu gördüğünü söyleyemez misin?"

"Bilmiyorum," diye kabul ettim. "Üstelik bana inanmazdın."

"Rüyalarda bildiğimizden çok daha fazlası var," diye yüce bir vakarla bana güvence verdi. "Rüyalar derinlere, dibine kadar gider, belki de başlangıcın öncesine. Yaşlı Maui Hawaii'yi denizin derinlerinden çıkardığını rüyasında görmüş olamaz mı? O zaman bu Hawaii toprakları bir rüya olur, sen ve ben, mürekkepbalığı, hepsi yalnızca Maui'nin rüyasının parçaları? Ve tarlakuşu da?"

İç çekti ve başı göğsüne devrildi.

"Ben de keşfedilemez esrarlarla yaşlı kafamı yoruyorum," diye toparladı, "yorulup unutmak iste-

yene kadar bu yüzden içki içiyorum, balığa gidiyorum, eski şarkılar söylüyorum ve göklerde öten bir tarlakuşu olduğum rüyalar görüyorum. En çok bunu seviyorum ve çok içki içtiğimde sık sık bu rüyayı görüyorum..."

Büyük bir keyifsizlikle su camının içinden lagünün dibine baktı.

"Bir süre oltalara balık vurmaz," diye açıkladı. "Köpekbalıkları ortalıkta dolaşıyor ve onlar gidene kadar beklememiz gerekir. Vakit çabuk geçsin diye Lono'nun kano çekme şarkısını söyleyeceğim. Hatırlarsın:

"Bana ağacın gövdesini ver, Ey Lono!
Bana ağacın ana kökünü ver, Ey Lono!
Bana ağacın kulağını ver, Ey Lono!..."

"Tanrı aşkına şarkı söyleme!" diye hemen kestim. "Başım ağrıyor ve şarkı söylemen acı veriyor. Bugün şeytanca zımba gibi olabilirsin ama boğazın hapı yutmuş. Rüyalardan söz etmeni ya da palavralar anlatmanı yeğlerim."

"Hasta olman ve bu kadar genç olman çok kötü," diye keyifle belirtti. "Artık şarkı söylemeyeceğim. Bilmediğin ve hiç duymadığın bir şey anlatacağım; rüya ya da palavra değil, olduğunu bildiğim bir şey. Yakın bir zamanda, burada, bu lagünün yanındaki kumsalda, küçük bir oğlan çocuğu yaşardı, adı Keikiwai'ydi. Bu, bildiğin gibi, Su Bebeği anlamına gelir. O gerçekten de bir su bebeğiydi. Tanrıları deniz ve balık tanrılarıydı ve doğduğunda balıkların dilini

biliyordu; bunu, köpekbalıkları onun konuştuğunu duyup öğrenene kadar, balıklar bile bilmiyordu.

"Şöyle oldu. Kralın adanın çevresinde dolaştığı ve ertesi gün burada Waihee'de yaşayanların bir luau sunacağı bilgisi ve buyruğu hızlı haberciler tarafından iletilmişti. Kralın gezintisi sırasında, küçük yerlerdeki az sayıda insanın böyle bir kalabalığın midesini doldurması hep zor bir iş olmuştu. Çünkü hep karısı ve kadınları, rahipleri ve büyücüleri, dansçıları, flüt çalgıcıları ve hula şarkıcıları, savaşçıları ve hizmetkârları ve yüksek şefleriyle onların karıları, büyücüleri, savaşçıları ve hizmetkârlarıyla birlikte gelirdi.

"Bazen, Waihee gibi küçük yerlerde, yolculuğunun güzergâhı üzerinde, arkasından kıtlık ve açlık gelirdi. Ama bir kralın doyurulması gerekirdi ve kralı kızdırmak iyi değildi. Bu yüzden, bir felaketin öncesinde gelen uyarı gibi, Waihee onun gelişini öğendi ve tarlalar, havuzlar, dağlar ve denizdeki yiyecek toplayıcılar ziyafete yemek yetiştirmeye koyuldular. Ama bak, her şey bulundu, en seçkin kraliyet taro'sundan ızgara için şekerkamışı çubuklarına, opihi'lerden limu'ya, kümes hayvanlarından yabani domuzlara ve poi'yle beslenmiş köpek yavrularına – bir tek şey haricinde. Balıkçılar ıstakoz bulamadı.

"Şimdi, şu da bilinmeli ki kralın en sevdiği yiyecek ıstakozdu. Bunu her türlü kaokao'nun (yiyecek) üzerinde tutardı ve haberciler bundan özellikle söz etmişlerdi. Ama ıstakoz yoktu ve kralı midesinden kızdırmak iyi değildir. Resifin içine çok fazla köpekbalığı girmişti, sorun buydu. Genç bir kızla yaşlı bir adamı yemişlerdi. Istakoz için dalmaya cesaret eden gençler-

den birini yemişler, biri kolunu, bir diğeri de bir eliyle bir ayağını kaybetmişti.

"Ama Keikiwai vardı, Su Bebeği, yalnızca on bir yaşındaydı ama yarı balıktı ve balıkların dilini konuşuyordu. Kabile başı babasına gitti ve kralın midesini doldurmak ve kızgınlığını savuşturmak üzere Su Bebeğini ıstakoz toplamaya göndermesi için yalvardı.

"Şimdi, bu olanlar gözlemlenmiştir ve bilinir. Çünkü balıkçılarla karıları, taro yetiştirenlerle kuş yakalayanlar ve kabile başı ve bütün Waihee sahile gitmiş ve Su Bebeğinin durup çok aşağıda, dipteki ıstakozlara baktığı kayalığın kenarının etrafına dizilmişlerdi.

"Bir köpekbalığı, kedi gözleriyle yukarıya bakarak onu gözlemiş ve lagündeki bütün köpekbalıklarının toplanması için köpekbalıklarının 'taze et' çağrısını yapmıştı. Çünkü köpekbalıkları böyle birlikte çalışırlar, bu yüzden güçlüdürler. Köpekbalıkları çağrıya uydular ve kırk tanesi toplandı, uzunu, kısası, incesi, toparlağı, kırk tanesi toplandı; ve kendi aralarında konuştular, dediler ki: 'Şu ufacık çocuğa bakın, içinde denizin o bizde çok bulunan tuzu bulunmayan tatlı insan eti parçasına, lezzetli ve yemesi güzel, midelerimiz onu kavrayıp içindeki tadı çıkarırken kalplerimizin altında keyiften eriyoruz.'

"Daha çok şey söylediler, dediler ki: 'Istakoz için gelmiş. Suya atladığından, bizden birinin olacak. Dün yediğimiz, yaşlılıktan kupkuru sertleşmiş yaşlı adam gibi değil, kasları sertleşmiş genç adamlar gibi de değil, yumuşak, o kadar yumuşak ki daha midelerimize varmadan gırtlaklarımızda eriyecek. Suya daldığında,

hepimiz üzerine üşüşeceğiz ve aramızda şanslı olan onu yakalayacak ve lüp diye gidecek, bir ısırık, bir lokmada aramızda en şanslı olanın midesine.'

"Keikiwai, Su Bebeği de köpekbalığı dilini bildiği için, komployu öğrendi; bir dua okudu, köpekbalığı dilinde, köpekbalığı tanrısı Moku-halii'ye ve köpekbalıkları da onu duydular ve anladıklarını göstermek için kuyruklarını birbirlerine vurup kedi gözlerini kırptılar. Sonra dedi ki: 'Ben şimdi bir ıstakoz yakalamak için dalacağım. Başıma bir şey gelmeyecek, çünkü en kısa kuyruklu köpekbalığı benim arkadaşım ve o beni koruyacak.'

"Bunu söyleyip, bir lav kayası yakaladı ve altı metre yanına, büyük bir şapırtıyla suya attı. O suya dalarken kırk köpekbalığı da şapırtıya üşüştü ve ıskaladıklarını anladıklarında o dibe gitmiş ve elinde şişman bir ıstakozla, kral için yumurta yüklü bir wahine ıstakozla dışarı tırmanmıştı.

"'Hah!' dedi köpekbalıkları, çok kızgın. 'Aramızda bir hain var. Bu ufacık çocuk, tatlı parçası konuştu ve aramızda onu koruyanı açığa çıkardı. Şimdi kuyruklarımızın boyunu ölçelim!'

"Öyle yaptılar, uzun bir sırada, yan yana, en kısa kuyruklular hile yapıp uzun görünmek için gerinirken, uzun kuyruklular da diğerleri gerinip onlardan uzun görünmesinler diye gerindi. En kısa kuyruklu olana çok kızmışlardı ve her yönden üzerine üşüşüp hiçbir şey kalmayana kadar onu yediler.

"Sonra Su Bebeğinin atlamasını beklerken yine dinlediler. Yine, Su Bebeği köpekbalığı dilinde Moku-halii'ye dua ettikten sonra dedi ki: 'En kısa kuyruk-

lu köpekbalığı benim dostum ve o beni koruyacak.' Yine Su Bebeği bir lav parçasını, bu kez altı metre kadar diğer yana attı. Köpekbalıkları şapırtıya üşüştüler ve aceleyle birbirlerine çarptılar; sonra kuyruklarını şapırdatıp bütün denizi köpüğe gömdüler ve hiçbir şey göremediklerinden, bir diğerinin çocuğu yuttuğunu sandılar. Su Bebeği çıkıp kral için yakaladığı başka bir şişman ıstakozla yukarı tırmandı.

"Otuz dokuz köpekbalığı kuyruklarını ölçtüler ve kuyruğu en kısa olanı yediler, böylece otuz sekiz köpekbalığı kaldı. Su Bebeği de sana anlattıklarımı yapmayı sürdürdü, köpekbalıkları da anlattıklarımı yaptılar ve kardeşleri tarafından yutulan her köpekbalığı karşılığında kayanın üzerine kral için bir ıstakoz dizildi. Kuşkusuz kuyrukların ölçülmesi sırasında köpekbalıkları arasında çok kavga ve tartışma çıktı; ama sonunda hak ve adalet yerini buldu ve geriye iki köpekbalığı kaldığında, bunlar kırk tanenin en büyükleriydiler.

"Su Bebeği yeniden en kısa kuyruklu köpekbalığının arkadaşı olduğunu iddia etti, iki köpekbalığını başka bir lav parçasıyla kandırdı ve bir ıstakoz daha topladı. İki köpekbalığı da diğerinin kuyruğunun daha kısa olduğunu iddia etti ve ikisi de diğerini yemek amacıyla saldırdı ve daha uzun kuyruğu olan kazandı..."

"Dur bakalım, Ey Kohokumu!" diye lafını kestim. "O köpekbalığının o zamana kadar..." "Ne diyeceğini biliyorum," diye sazı gene eline aldı. "Haklısın. Otuz dokuzuncu köpekbalığını yemesi çok uzun sürdü, çünkü otuz dokuzuncu köpekbalığının karnın-

da zaten yediği diğer on dokuz köpekbalığı vardı ve kırkıncı köpekbalığının karnında da yediği diğer on dokuz köpekbalığı vardı ve en baştaki iştahı kalmamıştı. Ama unutma ki başta da o çok büyük bir köpekbalığıydı.

"Diğer köpekbalığını ve diğer köpekbalığının karnındaki on dokuz köpekbalığını yemesi o kadar uzun sürdü ki hava kararıp Waihee halkı kralın ıstakozlarıyla evlerine döndüklerinde, o hâlâ yiyordu. Sonra ertesi sabah son köpekbalığını kumsalda ölmüş ve karnı tüm yedikleri yüzünden patlamış bulmasınlar mı?"

Kohokumu durdu ve kendi kurnaz gözlerini benimkilere dikti.

"Dur, Ey Lakana!" diye dilimin ucuna gelen konuşmayı bastırdı. "Şimdi ne diyeceğini biliyorum. Tüm bunları kendi gözlerimle görmediğimi ve dolayısıyla sana anlattıklarımın doğru olup olmadığını bilmediğimi söyleyeceksin. Ama biliyorum ve kanıtlayabilirim. Babamın babası Su Bebeğinin babasının amcasının torununu tanıyordu. Aynı zamanda, şurası, parmağımla gösterdiğim o kayalık burun, Su Bebeğinin durup daldığı yer. Oradan ben de ıstakoz için daldım. Istakoz için çok güzel bir yer. Aynı zamanda ve sık sık, orada köpekbalıklarını gördüm. Orada, dipte, biliyorum, çünkü gördüm ve saydım, Su Bebeğinin tam anlattığım gibi attığı otuz dokuz lav parçası var."

"Ama..." diye başladım.

"Hah!" diye beni şaşırttı. "Bak! Biz konuşurken balıklar gene vurmaya başlamış."

Bambu çubuklardan üçü dikilip balıkların yakalanıp aşağıdaki oltadan kurtulmaya çalıştığının göstergesi olarak deliler gibi dans ediyordu. Küreğine uzanırken, bana hitaben mırıldandı:

"Tabii ki biliyorum. Otuz dokuz lav kayası oradalar. İstediğin zaman sayabilirsin. Tabii ki biliyorum, doğru."

Alice Ruhunu Açtığında

Bu Alice Akana meselesi, bir Hawaii meselesiydi, bugünün değil ama yeterince yakın zamanların, Abel Ah Yo Honolulu'da ünlü uyanış vaazını verdiği ve Alice Akana'yı ruhunu açmaya ikna ettiği zamanın. Ama zaten Alice'in anlattıkları daha önceki, halen hayatta olan kuşakla ilgiliydi.

Çünkü Alice elli yaşındaydı, hayata erken başlamış, hem erken hem geç, geniş geniş yaşamıştı. Bildikleri, ailelerin, şirketlerin ve plantasyonların köklerine kadar eskiye gidiyordu. Kesin bilgilerin yaşayan belleğiydi ve gereksinim duyulan bilgi toprak sınırları ve bağışları hakkında olsun, ya da evlilikler, doğumlar, vasiyetler ve skandallar, avukatların başvurduğu kişi oydu. Ağzını sıkı tuttuğundan, nadiren onların istediği bilgiyi veriyordu, bu da ancak eşitliğin sağlanacağı ve kimsenin zarar görmeyeceği durumlarda oluyordu.

Çünkü Alice, genç kızlığından başlayarak, bir çiçek, şarkı, şarap ve dans hayatı yaşamıştı; ve sonraki

yıllarında, hula evinin başkanı görevi nedeniyle, bu eğlencelerin başı olmuştu. Tanrı, insan ve ihtiyatın buyruklarının bastırıldığı ve dolanan dillerin açıldığı böylesi atmosferlerde, başka türlü fısıldanmayan ve kesinlikle tahmin edilemeyen o tarihsel bilgilere sahip olmuştu. Dilini tutması da ona yardımcı olmuştu, çünkü eskiler mutlaka bildiğini biliyor olmalarına karşın, hiç kimse onun ne Kalakaua'nın kayıkhanesi zamanlarının, ne ziyarete gelen gemilerin zabitlerinin yaşadıklarının, ne de dünya ülkelerinin diplomatlarının, bakanlarının ve konseylerinin işlerinin dedikodusunu yaptığını görmemişti.

Böylece, elli yaşında, patladığında Adaların toplumsal ve ticari hayatını havaya uçuracak kadar tarihsel dinamite sahip olsa da hâlâ dilini tutan Alice Akana, hula evinin başkanı ve bunun yanında kraliyet, luau'lar, ev partileri, poi ziyafetleri ve meraklı turistler için dans eden kızların yöneticisiydi. Elli yaşında, yalnızca tombul değil, Polinezyalı köylülerin tarzında kısa boylu ve şişmandı ama yapısı ve organik zayıflıklarının olmaması, daha uzun seneler yaşayacağını gösteriyordu. Ama elli yaşında, tesadüfen ve merak uğruna, Abel Ah Yo'nun uyanış toplantısına sürüklendi.

Abel Ah Yo ilahiyatı ve söz cambazlığıyla, Billy Sunday* kadar karmaşık bir kişilikti. Soyu da çok karışıktı, çünkü dörtte bir Portekizli, dörtte bir İskoç, dörtte bir Hawaiili ve dörtte bir de Çinli kanı taşıyordu. Yaktığı Pentakostal ateş, kanını taşıdığı dört ırktan herhangi birinin yakabileceğinden çok daha sıcak

* Billy Sunday: Amerika Birleşik Devletlerinde 20. yüzyılın ilk yirmi yılında etkili olan Evanjelist vaiz, eski beysbol oyuncusu. –çn.

ve renkliydi. Çünkü onda, onu oluşturan ve katkıda bulunan dört radikal ölçüde farklı soyun hüneri ve kurnazlığı, aklı ve bilgeliği, inceliği ve kabalığı, tutkusu ve felsefesi, dehşet veren ruh yoklamalarıyla gerçekliğe diz boyu dalması birleşmişti. Aynı zamanda onunki, tüm akıllı birleşimin zekice kendi kendisini kandırmasına da sahipti.

Söz cambazlığına gelince, bir dilin halk ağzıyla argosunun üstadı Billy Sunday'e nal toplatırdı. Çünkü Abel Ah Yo'da dört yaşayan dilin beş fiili, isimleri, sıfatları ve eğretilemeleri vardı. Birbirlerine karışmış, iç içe ve canlılıkla birlikte yaşayan bu dillerden sahip olduğu ifade havuzunda, birçok Billy Sunday boğulabilirdi. Hiçbir ırka ait olmayan mükemmel bir melez, ayrışık bir karışım olarak Abel Ah Yo bu karışımın eşsiz dehasına sahipti. Bir bukalemun gibi, çeşitli parçaların arasında tökezleyip parıldıyordu, cepheden saldırılarda sersemletiyor, kanatlardan saldırılarında da şaşırtarak, uyanışlarda altında oturup alevlerine karşılık vermeye çalışan kendisinden daha basit yapıda insanların zihinsel bütünlüklerini süpürüp atıyordu.

Abel Ah Yo kendisine ve karışıklığına inanıyordu ve sahip olduğu, Tanrı'nın kendisi kadar herhangi birisine de benzediği, çünkü kabilesel bir tanrı olmayıp, bir dünya tanrısının yol açtığı alacalılığa neden olsa da tüm dünyanın bütün ırklarına aynı ölçüde benzediği yolundaki garip kavramının karışıklığına inanıyordu. Kavram işliyordu. Çinli, Koreli, Japon, Hawaiili, Porto Rikolu Rus, İngiliz, Fransız -tüm ırkların mensupları- sürtüşme olmadan, yan yana, onun tanrısallık revizyonuna diz çöküyordu.

Kendisi gençliğinde İngiltere Kilisesinden dönmüş olan Abel Ah Yo, yıllarca bir günahkâr Yehuda olma duygusundan çekti. Esasen müminken, Tanrı'ya yalancı tanıklık etmişti. Kendinden önce Yehuda'nın yaptığı gibi. Yehuda lanetlenmişti. Bu nedenle o, Abel Ah Yo da lanetlenmişti; ve o lanetlenmek istemiyordu. Bu yüzden, insanların örneğinde olduğu gibi, eğilip bükülüp kıvranarak lanetlenmekten kurtulmaya çalıştı. Bir gün geldi, kaçışının çözümünü buldu. Yehuda'nın lanetlendiği doktrininin, her şeyin üzerinde adaleti destekleyen Tanrı'nın yanlış yorumlanması olduğu sonucuna vardı. Yehuda Tanrı'nın bir hizmetkârıydı ve özellikle pis bir görevi yerine getirmek üzere seçilmişti. Dolayısıyla, ebediyen sadık, yalnızca tanrısal bir buyrukla hain olan Yehuda bir azizdi. Buradan da Abel Ah Yo'nun, belli bir mezhepten dönmekle aziz olduğu sonucu çıkıyordu ve dolayısıyla da her zaman için Tanrı'nın açık inayetine erişebilirdi.

Bu kuram vaazlarının en önemli ilkelerinden biri haline geldi ve özellikle de diğer inançların, bilinçaltlarının gizliliğinde Yehuda günahının ağırlığı altında ezilen dönmelerin vicdanlarını temizlemede etkili oldu. Abel Ah Yo için, Tanrı'nın planı, bunu sanki o, Abel Ah Yo planlamış gibi berraktı. Sonunda herkes kurtulacaktı ama bazılarınınki daha uzun sürecek ve onlar ancak arka sıralara layık olacaktı. Dünyanın sürekli dalgalanan kaosunda insanın yeri kesin ve önceden belirlenmişti – başka hiçbir şeyle olmasa bile, sürekli dalgalanan bir kaosun varlığının reddiyle. Bu insanın şaşkın fantezisindeki yersiz bir korkudan başka bir şey değildi; düşünce ve konuşmalarındaki kırıcı

cüretkârlıklarla, en katıksız mahremiyetiyle dinleyicilerin zihinsel süreçlerini tam hedeften vuran canlı halk ağzıyla bu korkuları beyinlerinden söktü, onlara Tanrı'nın amaçlarının sevecen berraklığını gösterdi ve dolayısıyla onlara ruhsal huzur ve sükunet aşıladı.

Onun ince, demokrasi tınılı, dört ırktan vücuda gelmiş, halk ağzıyla silahlanmış saldırısı karşısında, saf ve bağdaşık Hawaiili Alice Akana ne kadar direnebilirdi ki? O, -Hawaii'yle California arasındaki yolcu gemilerinde şarkıcı çocuk ve bundan sonra da denizde ya da karada, Berberistan sahillerinden Heinie'nin Tavernasına bar komisi olarak çalıştığından- yaşamanın ve günah işlemenin dağınıklığı konusunda en az Alice Akana kadar bilgi sahibiydi. Doğrusu, University Club'da Baş Bar komisi olarak işini bırakıp, büyük vaizlik uyanışına atılmıştı.

Böylece, Alice Akana eğlence olsun diye içeri daldığında, Abel Ah Yo'nun, onun mantıklı kafasına o zamana kadar gördüğü en akla yatkın tanrı olarak görünen tanrısına dua etmek üzere orada kaldı. Abel Ah Yo'nun çanağına para bıraktı, hula evini kapattı, hula dansçılarını hayatlarını kazanmak üzere daha dolambaçlı yollara terk etti, parlak renkli kıyafetlerini ve çiçekli çelenkleri bırakıp bir İncil satın aldı.

Honolulu çevreleri bir dinsel heyecan dönemi yaşıyordu. Olay, halkın Tanrı'ya doğru demokratik bir hareketiydi. Önemli kişilerle zenginler de davet edildi ama gelmediler. Yalnızca aptal aşağı tabaka, mütevazı aşağı tabaka tövbekâr olup diz çöktü, patolojik ağırlığını ve günahın berelerini kabul etti ve tüm sapmalarını temizleyip yeniden dik ve güneşin ışığında, çocuk gibi

ve saf, Abel Ah Yo'nun tanrısının bellerine dolanan kolunun desteğiyle öne çıktı. Kısacası, Abel Ah Yo'nun uyanışı günah ve ruh hastalığı için bir arınma eviydi, burada günahkârlar yüklerinden kurtuluyor ve yeniden aydınlık, parlak ve ruhen sağlıklı hale getiriliyorlardı.

Ama Alice mutlu değildi. O temizlenmemişti. İnciller satın alıp dağıttı, çanağa herkesten çok para koydu, bütün ilahileri kontralto sesiyle gür bir şekilde söyledi ama ruhunu açamıyordu. Abel Ah Yo beyhude yere onunla didişti. Tövbekâr olarak dizüstü çöküp içindeki kirli şeyleri dile getiremedi – geçmiş günlerin iyi dostlarının kötü şeylerini. "İki efendiye birden hizmet edemezsin," diyordu Abel Ah Yo. "Cehennem bunu denemiş olanlarla dolu. Kalbin saf ve tek yere bağlı olarak Tanrı'yla barışmalısın. Ruhunu Tanrı'ya toplantıda açana kadar kefarete ulaşamazsın. Bu arada yanında taşıdığın günahların yarasını taşıyacaksın.

Bilimsel olarak, her ne kadar bilmese ve sürekli olarak bilime istihzayla yaklaşsa da Abel Ah Yo haklıydı. Başkalarıyla paylaştıkları da dahil olmak üzere sahip olduğu tüm karmaşıklıkları anlatarak ruhundan saf dışı etmezse, Tanrı'nın inayetini çocukluğunda olduğu gibi parlak bir şekilde taşıyamazdı. Protestan usulüne göre, ruhunu alenen açması gerekiyordu, Katolik usulünde günah çıkarma hücresinin mahremiyetinde yapıldığı gibi. Böylesi bir açılmanın sonucu birlik, sükûnet, mutluluk, arınma, kefaret ve ölümsüz yaşam olacaktı.

"Seç!" diye kükredi Abel Ah Yo. "Tanrı'ya sadakat, ya da insanlara sadakat." Fakat Alice seçemiyordu. İnsanların onuruyla dilini çok uzun süre kilitli tut-

muştu. "Kendim hakkında tüm ruhumu açacağım," diye diretiyordu. "Tanrı bilir ya, ruhumdan yoruldum ve Kaneohe'de küçük bir kızken olduğu temiz ve parlak haline yeniden gelmesini isterim."

"Ama ruhunun tüm yozlaşması başka ruhlarla ilgili," oluyordu Abel Ah Yo'nun değişmez yanıtı. "Bir yükün olduğunda, ortaya ser. Hem bir yükü taşıyıp hem de onu terk edemezsin."

"Her gün Tanrı'ya dua edeceğim, günde birkaç kez," diye yalvarıyordu Alice. "Tanrı'ya tevazuuyla yaklaşacağım, iç çekerek ve gözyaşlarıyla. Çanağa sık sık katkıda bulunacağım ve İnciller satın alacağım, İnciller, durmadan İnciller."

"Tanrı sana gülümsemeyecek," diye Tanrı'nın sözcüsü yanıtlıyordu. "Yorgun, sırtında ağır yükle kalacaksın. Çünkü bütün günahlarını anlatmamış olacaksın ve hepsini anlatana kadar, hiçbirinden kurtulamayacaksın."

"Bu yeniden doğuş zor," diye iç çekti Alice.

"Yeniden doğuş, doğumdan bile daha zordur." Abel Ah Yo onu rahatlatmak için hiçbir şey yapmadı. "Sen küçük bir çocuk gibi olana kadar, olmaz..."

"Eğer sana ruhumu açarsam, büyük bir şey olacak," diye açıkladı Alice.

"Ne kadar büyük olursa, anlatmak o kadar gerekli olur."

Böylece durum kilitlendi, Abel Ah Yo Tanrı'ya mutlak bağlılık istiyordu, Alice Akana da cennetin sınırlarında dolaşıyordu.

"Tabii ki büyük bir şey olacak, eğer Alice başlarsa," dediler keyifle birbirlerine, itibarları kuşkulu

sahil kuşu *kamaaina*'lar (eskiler) palmiye ağaçlarının dibinde cinlerini yudumlarken.

Onun anlatma olasılığına kulüplerde daha fazla önem atfedildi. Genç kuşak erkekler anlatıda ön sıralarda yer ayırttıklarını ilan ettiler, eski kuşaktan birçokları da Alice'in dönmesi konusunda boş esprilerde bulundular. Üstelik Alice kendisini birdenbire yirmi yıldır varlığını unutan dostlarının gözünde popüler buluverdi.

Bir öğleden sonrası, Alice, elinde İncil Hotel ve Fort'un köşesinde tramvaya binerken, şeker fabrikatörü ve büyük işadamı Cyrus Hodge şoförüne durmasını emretti. Gönülsüzce de olsa, aşırı dostluk gösterisiyle kadını limuzininde yanına oturttu ve onu gideceği yere şahsen götürmek için yolunu kırk beş dakika uzattı.

"Kederli gözler için seni görmek ne güzel," diye mırıldandı. "Yıllar nasıl da geçip gidiyor! Çok iyi görünüyorsun. Gençliğin sırrını biliyorsun."

Alice gülümsedi ve Polinezya kraliyetinin dostluk usulünce komplimana karşılık verdi.

"Bak bak," diye Cyrus Hodge eski anıları canlandırdı. "O günlerde ne biçim bir çocuktum!"

"Hem de ne çocuk," diye güldü kadın, onaylayarak.

"Ama o uzak geçmişteki günlerin aptallığından eser kalmadı."

"Hatırlıyor musun, araba sürücünün sarhoş olup seni..."

"Şşşh!" diye uyardı adam. "Şu Japon sürücü lise mezunu ve İngilizceyi ikimizden de iyi biliyor. Aynı zamanda, kendi hükümeti adına casusluk ettiğinden kuşkulanıyorum. Bu yüzden, neden ona bir şey

söyleyelim ki? Zaten, o kadar gençtim ki. Hatırlıyor musun ..."

"Yanakların Akdeniz meyve sineği icaplarına bakmadan yetiştirdiğimiz şeftalilere benziyordu," diye onayladı Alice. O zamanlar sanırım en çok haftada bir tıraş oluyordun. Güzel bir çocuktun. Senin onuruna düzenlediğimiz hula'yı hatırlıyor musun, şu..."

"Şşşh!" diye susturdu onu adam. "Tüm bunlar gömülüp unutuldu. Dilerim öyle kalırlar."

Alice adamın gözlerinde o gençliğinin yaratıcılığından eser kalmadığını fark etti. Artık bu gözler keskin ve vehimliydi, kadına nüfuz etmeye, gömülmüş geçmişin o belirli parçasını canlandırmaya niyetinin olup olmadığını anlamaya çalışıyordu.

"Orta yaşa doğru ilerlediğimizde, din bizim için iyi bir şeydir," dedi başka bir eski dost. Pacific Heights'da muhteşem bir ev inşa ediyordu ama yakın zamanda ikinci kez evlenmişti ve o anda Vassar'dan mezun olan iki kızını karşılamak üzere limana yanaşan buharlı gemiyi karşılamaya gidiyordu. "Yaşlılığımızda dine ihtiyaç duyarız, Alice. Bizi yumuşatır, başkalarının zayıflıkları konusunda daha hoş görülü ve affedici kılar – özellikle de başkalarının, bir aşağı bir yukarı gittikleri ve ne yaptıklarını bilmedikleri gençlik zayıflıkları konusunda."

Endişeyle bekledi.

"Evet, dedi Alice. "Hepimiz günah işlemek üzere doğarız ve günahtan çıkmak zordur. Ama ben çıktım, çıktım."

"Unutma, Alice, o günlerde hep dürüst oynadım. Sen ve ben hiç ayrı düşmedik."

"Yirmi bir yaşında o luau'yu düzenlediğin ve her kadeh kaldırıldıktan sonra, ısrarla bardakları kırdığın gece bile. Ama kuşkusuz parasını verdin."

"Hem de fazlasıyla," diye onayladı adam yalvarırcasına."

"Fazlasıyla," diye kabul etti kadın. "Bana ödediğin parayla neredeyse iki katını aldım. Böylece bir sonraki luau'da bir tek tabak ya da bardak kiralamak ya da ödünç almak zorunda kalmadan yüz yirmi tabak servis ettim. Lord Mainweather vermişti o luau'yu; onu hatırlarsın."

"Onunla Mana'da domuz avlıyorduk," diye başıyla onayladı diğeri. "Orada iki haftalık bir ev partisindeydik. Ama söyle bana Alice, bildiğin gibi, bu din meselesi iyi, iyiden de öte. Ama ayaklarını yerden kesmesine izin verme. Ruhunu da benim için açma. O kırılan bardakları anlatırsan, kızlarım ne der!"

"Senin için hep bir *aloha*'m (sıcak bakış) oldu, Alice," diye güvence verdi, şişman ve kel kafalı bir Senato üyesi.

Bir başkası da avukat ve büyükbaba: "Biz hep dost olduk, Alice. Hatırla, hukuki bir konuda danışman ya da herhangi bir işle meşgul olmak gerekirse, seve seve yaparım, para da almadan, eski dostluğumuzun hatırına."

Noel akşamı geç vakit bir banker geldi, elindeki muazzam, yasal görünümlü zarfları ona uzattı.

"Şans eseri," diye açıkladı, "adamlarım Iapio Vadisindeki arazi kayıtlarını kontrol ederken, oradaki hissende iki binlik bir ipotek buldum – Ah Chin'e ödünç verilen şu pirinç tarlası. Zihnim eskilere, hepimizin genç

ve çılgın -biraz çılgın, kuşkusuz- olduğu zamanlara gitti. Kalbim senin hatıranla ısındı ve bu yüzden, bir aloha olarak, işte hepsini temizledim, senin için."

Alice'i kendi halkı da unutmamıştı. Evi yerli kadın ve erkeklerin Mekke'si olmuştu, genellikle özel olarak, gece karanlığında hacca geliyorlar, ellerinde hep armağanlar oluyordu: Resiften taze mürekkepbalığı, opihi'ler ve limu'lar, timsah armutları, rüzgârüstü Cahu'dan körpe kızartmalık mısır, mango ve elma, en iyisinden pembe, krallara layık taro, süt domuzu, muz poi, ekmekağacı meyvesi, o gün Pearl Harbour'da tutulmuş pavurya. Portekiz Konsolosunun eşi Mary Mendana ona beş dolarlık bir kutu şeker ve mezatta yetmiş beş dolara satılabilecek bir mandarin ceketi getirdi. Varlıklı Çinli ithalatçı Yin Wap'ın karısı Elvira Miyahara Makaena Yin Wap şahsen Alice'e Filipinlerden iki top pina kumaşı ve bir düzine ipek çorap getirdi.

Zaman geçti ve Abel Ah Yo usulünce tövbekâr bir kalp için Alice'le didişti ve Alice de kendi kendisiyle ruhu için didişti, bu arada Honolulu'nun yarısı da günahkârca ya da kaygıyla sonucu bekliyordu. Karnaval haftası geçti, polo ve yarışlar da geldi geçti ve Dört Temmuz kutlamaları yaklaşıyordu ki Abel Ah Yo onun isteksizliğinin burçlarına sert psikolojiyle saldırmaya koyuldu. İşte tam da o sırada, Abel Ah Yo'nun ebediyet tanımı olarak özetlenebilecek olan ünlü vaazını verdi. Kuşkusuz, kimi vesilelerle Billy Sunday'in yaptığı gibi, Abel Ah Yo da tanımı aşırmıştı. Ama Adalarda kimse bunu bilmiyordu ve bir uyanışçı olarak gradosu da yüzde yüz arttı.

O akşamki vaazı o kadar başarılıydı ki yandaşlarından bir kısmı bağlılıklarını yenileyerek tövbekâr şekilde yere kapanıp inlemeye başladılar ve aralarında adada yerleşik Yirmi Beşinci Piyade Alayından zenci askerler, Filipinler yolunda adaya uğrayan Dördüncü Süvari alayından askerler ve bunun yanında bir o kadar sarhoş deniz eriyle Iwilwi'den dalgıç eşleri ve sahilin dökün tülerinin yarısı da bulunan, pentakostal ateşle yanıp tutuşan yeni müminlerin arasında yer bulmaya çalıştılar.

Irksal karışımı nedeniyle zaten olaya sıcak bakan, insan doğasını bir kitap gibi okuyan ve Alice Akana'yı daha da iyi anlayan Abel Ah Yo, o anılardaki gece ayağa kalkıp Alice Akana'nın anlayabileceği terimlerle Tanrı, cehennem ve ebediyeti açıkladığında, ne yaptığını çok iyi biliyordu. Çünkü şans eseri, kadının esas zayıf noktasını keşfetmişti. Öncelikle, bütün Polinezyalılar gibi doğanın ateşli bir hayranı olduğundan, deprem ve volkan patlamasının Alice'i dehşete düşüren şeyler olduğunu öğrenmişti. Geçmişte, Büyük Adada, uykudayken sazdan evleri tepesine yıkan felaketler yaşamıştı ve Bayan Pele'nin (Ateş ve Volkan Tanrıçası) Mauna Loa'nın uzun yamaçlarından ateş kırmızısı lavlar akıttığını, deniz kıyısındaki balık havuzlarını yok ettiğini ve yolu üzerindeki sığırları, köyleri ve insanları yalayıp yuttuğunu görmüştü.

Bir önceki gece, hafif bir deprem Honolulu'yu sarsmış ve Alice Akana'yı uykusuz bırakmıştı. Sabah gazeteleri Mauna Kea'nın patladığını, Kilauea'daki büyük çukurdaki lavların da hızla yükseldiğini yazmıştı. Bu yüzden, toplantı sırasında, aklı bu dünyanın

dehşetleriyle gelecek ebedi yaşamın güzellikleri arasında gidip gelen Alice ön sıradaki iskemlesinde tam bir "zıplama" havasında oturuyordu.

Abel Ah Yo da kalkıp ruhunun en yaralı yerine parmak basmıştı. Tanrı'nın tasvirini basmakalıp bir yoldan çizmiş ama basmakalıbı Yarım İngilizce, Yarım Hawaii dilindeki dil becerisiyle yeniden canlandıran Abel Ah Yo, Efendi'nin, sonsuz sabrının Petros'a gündelik kitap ve bilançolarını kapatmasını söyleyeceği, Cebrail'e tüm ruhları Nihai Yargıya çağırmasını buyuracağı günü betimlemişti ve o gün Tanrı gökgürültüsü gibi bir sesle şöyle haykıracaktı: "Welakahao!"

Abel Ah Yo'nun, dünyanın sonunda modern Hawaii-İngilizce argosuyla *welakahao* diye gürleyen antropomorfik tanrısı, uyanışçının söyleminin konuşma araçlarının sıradan bir örneğiydi. *Welakahao* sözcük anlamıyla "sıcak demir" demekti. Honolulu Demir İşletmelerinde, burada çalışan yüzlerce Hawaiili işçi tarafından, "acele edin" "hareketlenin" anlamında kullanılır olmuştu, demirin sıcak olması, dövme zamanının geldiği anlamına geliyordu.

"Tanrı 'Welakahao' diye haykırdı ve Kıyamet günü başlayıp *wikiwiki* (çabuk) bitti; çünkü Petros Waterhouse Trust Limited Şirketindekilerden daha iyi defter tutuyordu ve üstelik Petros'un defterleri doğruydu."

Abel Ah Yo hemen koyunlarla keçileri ayırdı ve ikincileri hızla cehenneme yolladı.

"Şimdi de," diye sordu, burada kullandığı dili mecburen düzgün bir İngilizceye çevirdik, "cehennem

neye benziyor? Ah, dostlarım, kısaca, kendi gözlerimle dünya yüzünde cehennemin ne olabileceğine dair gördüklerimi size anlatayım. Genç bir adamdım, bir çocuk ve Hilo'daydım. Sabah depremlerle başladı. Gün boyu koca toprak sallanıp titremesini sürdürdü, öyle ki güçlü adamlar deniz tutmasına uğradılar, kadınlar da düşmekten kurtulmak için ağaçlara tutundular ve sığırlar yerlere devrildi. Ben de kendi gözlerimle genç bir dananın böyle devrildiğini gördüm. Ardından tariflere sığmaz bir dehşet gecesi geldi. Toprak bir kona fırtınasındaki kano gibi sallanıyordu. Yıkılan evinden kaçan bir kadın bebeğinin üzerine basıp ezdi.

"Gökyüzü de ateş içindeydi. Gökyüzünün ışığında İncillerimizi okuyorduk ve harfler, genç gözler için bile inceydi. Bu misyoner İncillerinin harfleri hep küçük olmuştur. Atmış küsur kilometre uzakta, cehennemin kalbi yüce dağların tepesinde patladı ve denize doğru kan kırmızısı erimiş lav akıttı. Gökyüzünde yangın yanar, toprak da ayaklarımızın altında hula dansı yaparken manzara keyif alınamayacak kadar korkunç ve muhteşemdi. Yalnızca bizimle ezeli ateş gölü ve kükürt arasındaki ince balonun zarını ve bizi kurtarması için dua ettiğimiz Tanrı'yı düşünebiliyorduk. O zaman ve orada rahiplerine, Tanrı onların bir katkıda bulunmak üzere yaşamalarına izin verirse, kiliseye yalnızca tıraşlanmış onda birlerini değil, her şeylerinin onda beşini vermeyi vaat eden içten ve inançlı ruhlar vardı.

"Ah, dostlarım, Tanrı bizi korudu. Ama önce bize, o son günde gök gürültüsü gibi sesiyle 'Welakahao!' diye haykırdığında önümüzde açılacak olan ce-

hennemden bir örnek gösterdi. Demir ısındığında! Düşünün! Demir günahkârlar için ısındığında!

"Üçüncü gün, işler biraz sükûnete erişince, vaiz dostum ve ben, Tanrı'nın elinde sakin olduğumuzdan, Mauna Loa'ya gittik ve korkunç Kilauea çukuruna bir göz attık. O dipsiz çukura, gürleyip kabaran ve hepinizin görmüş olduğu Dört Temmuz havai fişekleri gibi yüzlerce metre yüksekliğe fışkıran aşağıdaki ateş gölüne baktık ve bu sırada yükselen muazzam miktardaki duman ve kükürt yüzünden sersemlemiş, boğuluyorduk.

"Size söylüyorum, hiçbir inançlı kişi oradan aşağıya bakıp İncil'deki cehennem çukuru betimlemesini tanımamazlık edemez. İnanın bana, Yeni Ahit'in yazarlarının bizden fazlası yoktu. Bana gelince, Yüce Tanrı'nın güç, ihtişam ve dehşetini -onun hiddetinin kaynağını ve ruhlarını açmayıp Yaradan'la barış sağlamayan nihai densizlerin başına gelecek ağza alınmaz facialarını- o zamana kadar tam anlamıyla idrak edememiş olma duygusuyla gözlerim önümdeki manzaraya dikilmiş, sessiz ve titreyerek duruyordum.

"Ama ah dostlarım, sanıyor musunuz ki rehberlerimiz, yerli yardımcılarımız, kâfirliklerinin derinliklerine dalmış olarak, böyle bir sahneden etkilenmişlerdi? Hayır. Şeytanın eli üzerlerindeydi. Tamamen ilgisiz ve etkilenmemiş olarak, yalnızca akşam yemeklerini düşünüyor, çiğ balık üzerine sohbet ediyor ve uyumak için hasırlarının üzerine uzanıyorlardı. Onlar şeytanın oğullarıydı, Tanrı'nın eserinin inceliğine, güzelliklerine ve korkutucu dehşetine ilgisizdiler. Ama şimdi hitap ettiğim sizler kâfir değilsiniz. Kâfir nedir?

Her türlü yüksek fikre ve her türlü yüksek duyguya aptalca bir kayıtsızlıkla ihanet eden kişidir. Eğer onun ilgisini uyandırmak isterseniz, Cehennem Çukuruna bakmasını istemeyin. Ama ona bir kap poi, çiğ balık verin ya da onu aşağılık, rezil ve tensel bir spora davet edin. Ah, dostlarım, ölümsüz ruhu yücelten her şey için onlar ne kadar da yitirilmiştir! Ama vaiz ve ben, onlar için kalbinde hüzün ve üzüntü olanlar, aşağıdaki cehenneme baktık. Ah, dostlarım, orası cehennemdi, Kutsal Metinlerdeki cehennem, hak etmeyenler için ebedi ıstırap cehennemi..."

Alice Akana histeri ve dehşetin coşkusunu yaşıyordu. Anlamsızca sayıklıyordu: "Ey Tanrım, her şeyimin onda dokuzunu vereceğim. Hepsini vereceğim. İki top pina kumaşını, mandarin ceketini ve tüm ipekli çorapları bile vereceğim..."

Yeniden kulak verecek hale geldiğinde, Abel Ah Yo ünlü ebediyet tanıtımını yapmaya girişmişti.

"Ebediyet uzun bir süredir, dostlarım. Tanrı yaşar ve dolayısıyla Tanrı ebediyetin içinde yaşar. Ayrıca Tanrı çok yaşlıdır. Cehennemin ateşleri de Tanrı kadar yaşlı ve ebedidir. Tanrı tarafından Hüküm Gününde ilelebet, ilelebet, ebediyete kadar yanmak üzere Çukura gönderilen günahkârlar için ebedi azap başka nasıl gerçekleşebilir ki? Ah, dostlarım, zihinleriniz küçük – ebediyeti kavrayamayacak kadar küçük. Ama gene de size ebediyetin minik bir parçası hakkında bir anlayış sağlama görevi Tanrı tarafından bana bahşedilmiştir.

"Waikiki kumsalındaki kum taneleri, yıldızlar kadar çoktur, daha da çok. Hiçbir insan onları sayamaz.

Onları sayacak bir milyon yaşamı da olsa, daha fazla zamana ihtiyacı olacaktır. Şimdi, ufacık, minicik, tek kanadı kırık olduğu için uçamayan bir mina kuşunu düşünün. Waikiki'de, uçamayan mina kuşu gagasına bir kum tanesi alır ve hoplaya hoplaya bütün bir gün boyu ve sonra da günlerce hoplayarak Pearl Harbour'a varır ve o bir tek kum tanesini limana bırakır. Sonra günler boyu hoplayarak başka bir kum tanesi almak üzere ta Waikiki'ye kadar geri döner ve sonra günler boyu hoplayarak yeniden Pearl Harbour'a gider. Yıllarca ve yüzyıllarca ve binlerce bin yüzyıl bunu yapmayı sürdürür ve sonunda Waikiki'de bir tek kum tanesi kalmaz ve Pearl Harbour toprakla ve büyüyen hindistancevizleri ve ananaslarla dolar. İşte o zaman ey dostlarım, o zaman bile, *cehennemde daha gündoğumu olmayacaktır!"*

O anda, o kadar ani bir dorukta, ebediyetin o kadarcığının bile böylesi sanatsal bir ölçümünün salt basitliği ve nesnelliğini kaldıramayan Alice Akana'nın zihni dağılıp patladı. Ayağa kalktı, körlemesine yalpaladı ve tövbe pozisyonunda dizüstü çöktü. Abel Ah Yo vaazını bitirmemişti ama güruh psikolojisini anlama ve dinleyicileri tutuşturan pentakostal ateşin sıcaklığını hissetme becerisine sahipti. Şarkıcılarından kışkırtıcı bir uyanış ilahisi söylemelerini istedi ve şükran çığlıkları atan zenci askerlerin arasından Alice Akana'ya doğru ilerledi. Heyecan yatışmaya başlamadan, cemaatinin onda dokuzu, tüm yeni katılanlar dizüstü çökmüş, dua edip muazzam bir tövbekârlık çığlığı atıyorlardı.

Alice'in sonunda toplantıda ruhunu açacağı haberi derhal telefonla Pasifik ve Üniversite Kulüplerine eriş-

ti; ve özel arabalar ya da taksilerle, Abel Ah Yo'nun uyanışı ilk kez olarak üst kastların ve mevkilerin işgaline uğradı. İlk gelenler, Abel Ah Yo'nun ibadethanesinin çıkışlarından yavaşça kaybolan Hawaiili, Çinli ya da Hawaii'nin ergime potasını temsil eden her türden ırk karışımına sahip kadın ve erkeklerden oluşan ilginç bir manzarayla karşılaştılar. Ama gizlice sıvışanların çoğu erkekti ve geride kalanlar da Alice'in konuşmasını hevesle bekliyordu.

Ne kuzey ne de güney Pasifik'te anlatılmış, Honolulu'nun tövbekâr Phryne'si Alice Akana'nın anlattıkları kadar korkutucu ve tahripkâr bir toplum anlatısı görülmemişti.

"Hah!" demişti, daha aşağı tabakalardan olanların affedilebilir günahlarını sayıp döktükten sonra, ilk gelenlerin huzurunda. "Zannediyorsunuz ki şu adam, Stephen Makekau, Moses Makekau'yla Minnie Ah Ling'in oğludur ve Amana'daki Bill Kong'a kiralanan balık havuzuna karşılık Parke Richards Limited'den her ay çektiği iki yüz sekiz dolar üzerinde yasal hakkı vardır. Yanlış. Stephen, Makekau Moses'in oğlu değildir. Aaron Kama'yla Tillie Naone'nin oğludur. Aaaron ve Tillie tarafından bir armağan, bir besleme olarak Moses ve Minnie'ye verilmiştir. Moses ve Minnie ve Aaaron ve Tillie öldüler. Ama bunu biliyorum ve kanıtlayabilirim. Yaşlı Bayan Poepoe halen hayatta. Stephen doğduğunda oradaydım ve gece vakti, iki aylıkken, onu Moses ve Minnie'ye bir armağan olarak verilmek üzere ben götürdüm ve Bayan Poepoe de lambayı taşıyordu. Bu sır benim günahlarımdan biridir. Bu beni Tanrı'dan uzak tuttu. Şimdi

ondan kurtuldum. Parke Richards Limited'den her ayın ilk günü iki yüz sekiz doları alması gereken, Gaz Şirketi adına faturaları tahsil eden ve öğleden sonraları beyzbol oynayıp, çok fazla cin içen genç Archie Makekau'dur. Bunu cin ve Ford marka bir otomobil için harcayacak. Stephen iyi adamdır. Archie değildir. O aynı zamanda bir yalancıdır ve resifte iki kez ceza çekmiştir, daha önce de ıslahevindeydi. Ama gene de Tanrı doğruyu ister ve Archie parayı alacak ama kötü kullanacaktır."

Bu minval üzerine, Alice uzun ve yüklü hayatının deneyimlerini sayıp döktü. Kadınlar da bir ibadethanede olduklarını unuttular, erkekler de ve diğer yarılarının uzun süredir gömülü bulunan sırlarını ilk kez olarak duydukça, suratlar tutkuyla karardı.

"Yarın sabah avukatların yazıhaneleri dolup taşacak," diye MacIlwaine, dedektiflerin şefi, kullanılacak yararlı bilgileri not etmekten bir an için başını kaldırıp, Albay Stilton'ın kulağına fısıldadı.

Albay Stilton bir olumlama homurdandı ama dedektiflerin şefi bu homurtuda meşum bir ifade de seçmeden edemedi.

"Honolulu'da bir banker var. Adını hepiniz biliyorsunuz. Karısı sayesinde toplumun üst tabakalarında yer alıyor. General Plantations ve Inter-Island'da büyük hisseleri var."

MacIlwaine oluşan resmi tanımış, kıkırdamamak için kendini tutuyordu.

"Adı Albay Stilton. Geçen Noel akşamı büyük aloha'yla (sevgi) evime geldi ve Iapio vadisindeki evimin iki bin dolar değerindeki ipoteklerinin hepsini iptal

eden belgeler getirdi. Şimdi, neden benim için bu kadar çok nakit aloha etti? Söyleyeyim..."

Söyledi de ve başından beri karanlıkta kalmış birtakım eski iş ilişkilerine ve siyasal pazarlıklara ışık tuttu.

"Bu," diye bu bölümü bitirdi Alice, "uzun süredir vicdanıma yük olan bir günah ve kalbimi Tanrı'dan uzak tuttu.

"Harold Miles o zaman Senato Başkanıydı ve ertesi hafta Pearl Harbour'da üç kent parseli satın aldı ve Honolulu'daki evini boyattı, kulübüne olan eski borçlarını da kapattı. Aynı zamanda, Honokiki'deki Ramsay malikânesi de vasiyeti sonucu halka bırakıldı, Hükümetin bakımını yapması koşuluyla. Ama iki yıl sonra, Hükümet bakım yapmamaya başladı, o zaman da malikâne Ramsay'in günahı kadar sevmediği varislerine kalacaktı. Varislerine gitti, evet. Avukatları Charley Middleton'dı ve hükümetin adamlarıyla bu işi ayarlamasına yardım etmemi sağladı. Adları da şöyleydi..." Yönetimin her bölümünden altı ismi saydıktan sonra, Alice devam etti: "Ondan sonra belki de hepsi evlerini boyatmıştır. İlk kez olarak konuşuyorum. Kalbim çok daha hafif ve yumuşak. Tanrı'ya karşı bir ev boyası zırhıyla kaplıydı. Bir de Harry Werther var. O zamanlar Senato'daydı. Herkes onun hakkında kötü şeyler söylüyordu ve bir daha seçilemedi. Ama evini boyatmadı. O dürüsttü. Herkesin bildiği gibi, bugüne kadar evi hiç boyanmadı.

"Sonra Jim Lokendamper geliyor. Kötü bir kalbi var. Daha geçen hafta, burada, sizin önünüzde, ruhunu açmasını dinledim. Ama bütün ruhunu açmadı ve

Tanrı'ya yalan söyledi. Ben Tanrı'ya yalan söylemiyorum. Çok şey var ama her şeyi anlatıyorum. Şimdi, şurada oturan Azalea Akau onun karısı. Ama Lizzie Lokendamper onun evli olduğu karısı. Uzun süre önce, Azalea için büyük bir aloha'sı oldu. California'ya gidip ölen amcasının Azalea'ya vasiyetinde elindeki iki bin beş yüz doları bıraktığını düşünüyorsunuz. Amcası bunu yapmadı. Amcası California'da beş parasız öldü ve Jim Lokendamper gömülmesi için California'ya seksen dolar gönderdi. Jim Lokendamper'ın, Kohala'da annesinin teyzesinden kalma bir toprağı vardı. Evli olduğu karısı Lizzie bunu bilmiyordu. Sonra o toprağı Kohala Ditch Company'ye sattı ve iki bin beş yüz doları da Azalea Akau'ya verdi..."

O anda, Lizzie, evli karısı, çoktandır bastırılıyormuş gibi görünen bir hiddetle ayağa kalktı ve o zamana kadar kaçmış olan kocası yerine, Azalea'ya doğru seğirtti.

"Bekle, Lizzie Lokendamper!" diye haykırdı Alice. "Kalbimde senin hakkında da çok fazla ağırlık var ve biraz da ev boyası..."

O Lizzie'nin evini nasıl boyattığının öyküsünü bitirdiğinde, Azalea kalkmış saldırıyordu.

"Bekle, Azalea Akau. Şimdi de senin hakkında kalbimi hafifletmeliyim. Bu ev boyatma konusunda da değil. Bunun parasını hep Jim ödedi. Üzerimde ağırlık yapan yeni banyo küvetin ve modern su tesisatın..."

Birçokları hakkında da daha, çok daha kötüsünü anlattı Alice Akana ve iş, finans ve sosyal yaşamdan, aşağı ya da yukarı tabakadan anlattı. Hiç kimse kurtulacak kadar yukarıda ya da aşağıda değildi; ve iba-

dethaneyi kapılarına kadar tıklım tıklım dolduran bir seyirci kitlesi önünde, her gününü mahremiyet içinde yaşadığı toplum hakkındaki kişisel ve ayrıntılı alçaklıkları sayıp dökmeyi tamamlaması sabahın ikisine kadar sürdü.

"Hah!" diye iç çekti. "Geçen hafta Abel Ah Yo'ya maliyetleri karşılasın ve gökyüzünde Petros'un defterine eklesin diye piyasa değeri sekiz yüz dolar eden bir toprak verdim. Bu toprağı nasıl elde ettim? Hepiniz Bay Fleming Jason'ın iyi bir adam olduğunu sanıyorsunuz. Ama o Birleşik Devletler Hükümeti kanalı düzeltmeden önceki Pearl Lochs kadar yamuk. Şimdi karaciğerinden hasta; ama hastalığı Tanrı'nın yargısı ve o yamuk ölecek. Bu toprağı bana Bay Fleming Jason yirmi iki yıl önce, piyasa değeri otuz beş dolarken verdi. Bana karşı aloha'sı büyük olduğundan mı? Hayır. İçinde dolarlar hariç hiçbir şeye karşı aloha yoktur.

"Dinleyin. Bay Fleming Jason bana büyük bir günah yükledi. Frank Lomiloli cin dolu benim evimdeyken, ki bu cinin parasını peşinen beş katıyla Bay Fleming Jason vermişti, Frank Lomiloli'ye kentteki evini yüz dolara sattığına dair bir belge imzalattım. O zamanlar altı yüz dolar ediyordu. Şimdiki değeri yirmi bin dolar. O kent toprağının nerede olduğunu belki merak ediyorsunuzdur. Size söyleyeceğim ve kalbimdeki yükü kaldıracağım. King Sokağında, şimdi Come Again Saloon'un, Japon Taksi Şirketi garajının, Smith & Wilson tesisatçı dükkânının, Ambrosia Lee Cream Salonlarının ve üzerinde de iki büyük Addison Lodging House katının olduğu yer. Bunun hepsi de ahşap ve iyi boyanmış. Dün yeniden boyamaya baş-

ladılar. Ama o boya benimle Tanrı'nın arasına giremeyecek. Benimle cennete olan yolum arasında artık başka boya tenekesi kalmadı."

Ertesi günkü sabah ve akşam gazeteleri son yılların en büyük haberi hakkında uğursuz bir sessizlik sergiledi; ama Honolulu, her iki Honolululu karşılaştığında yayılan ve her zaman da abartılı olmayan fısıltılarla yarı kıkırdar, yarı korkmuş vaziyetteydi.

"Hatamız," dedi Albay Chilton, kulüpte, "en baştan Alice'in ruhunu izleyecek bir güvenlik komitesi oluşturmamış olmamızdır."

Genç adalılardan biri olan Bob Cristy öyle keskin ve yüksek bir kahkaha patlattı ki nedenini sordular.

"Ah, önemli değil," diye yanıtladı. "Ama buraya gelirken yolda yaşlı John Ward'un sarhoşluk, uygunsuz davranışlar ve görevli memura direnmek suçlarıyla tutuklandığını duydum. Abel Ah Yo karakolları da elden geçiriyor. Kronik bir sarhoşun ruhunu ele geçirmekten daha fazla sevdiği bir şey yoktur."

Albay Chilton Lask Finneston'a baktı, sonra her ikisi de Gary Wilkinson'a baktılar. O da onlara benzer bir bakış attı.

"Yaşlı sahil kuşu!" diye haykırdı Lask Finneston. "Sarhoş ihtiyar namussuz! Hayatta olduğunu bile unutmuştum. Muhteşem bir adam. Gemi kazası geçirdiği zamanlar dışında ayık kafayla bir kez bile nefes almış değildir ve hatırladığım kadarıyla suyun üzerindeki her türlü şeytanlığa karışmıştır. Seksenine varmış olmalı."

"Uzak değildir," diye başıyla onayladı Bob Cristy. "Hâlâ sahilde takılıyor, parası olduğunda içiyor ve

sağlığı yerinde ama eskisi kadar dinç değil, gözlüksüz de okuyamıyor. Ama hafızası kusursuz. Eğer Abel Ah Yo onu ele geçirirse..."

Gary Wilkinson konuşmaya başlamadan gırtlağını temizledi.

"İşte büyük bir adam," dedi. "Unutulmuş çağın bir kalıntısı. Onun türünden çok az kaldı. Bir öncü. Gerçek bir kamaaina (eskilerden). Biçare ve bu ilerlemiş yaşında polisin elinde! Hawaii'ye hizmetlerinin karşılığında onun için bir şeyler yapmalıyız. Eski memleketi, bildiğim kadarıyla Sag Harbour'da. Yarım yüzyıldır oraya gitmemiştir. Yarın sabah cezasının ödendiğini, Sag Harbour'a dönüş biletinin alındığını ve diyelim ki oradaki bir yıllık masraflarının karşılandığını görse, şaşırmaz mı? Bir komite oluşturuyorum. Albay Chilton, Lask Finneston ve... kendimi atıyorum. Başkan olarak yaşlı beyefendiyi eski günlerinden tanıyan Lask Finneston'dan daha uygun kim olabilir ki? Bu soylu öncü John Ward'a, Hawaii'nin inşasındaki ömür boyu katkısı ve enerjisi karşılığında cezasının ödenmesi ve bir yıllık seyahatinin masraflarının karşılanması amacıyla oluşturulan komitenin başına Lask Finneston'ı atıyorum."

İtiraz eden olmadı.

"Şimdi komite gizli oturuma geçecek," dedi Lask Finneston ve ayağa kalkıp kütüphaneden tarafı işaret etti.

Glen Ellen, California
30 Ağustos 1916

JACK LONDON
Makaloa Hasırı Üzerinde

Hawaii'yi tüm yönleriyle ele alan yedi kısa öykü bulacağınız bu kitap, Jack London'ın dünyaya insandan ve emekten yana bakışını çarpıcı bir biçimde gözler önüne seriyor. Adaların bu kısacık öykülerinde bazen aşk, bazen macera, bazen de mizah çıkıyor karşımıza. London'ın Pasifik denizi anlatımlarını sevenler için yine Hawaii'nin sıcak esintili havasına karışmış dokunaklı öyküler *Makaloa Hasırı Üzerinde*'de.

"O, acımasızlığı anlatmakta başarılı bir yazar;
ana temasıysa Doğanın acımasızlığı
ya da çağdaş yaşamın herhangi bir değeri...
Yaşam vahşi bir mücadele ve zaferin adaletle ilgisi yok."
George Orwell

ALFA
www.alfakitap.com
/alfakitap
/alfakitap
/alfakitap

ALFA EDEBİYAT
ISBN 978-605-171-153-9